ESSEX INSTITUTE.

Presented by

Chas L Person

LIBRARY CONDITIONS.

THE Library to be under the control of the Directors, who may withhold such books from circulation, as they may deem expedient.

Each Member shall be entitled to take from the Library, one folio, or one quarto, or two of any lesser fold, with the plates belonging to the same, upon signing a receipt for the same, and promising to make good any damage which may be sustained when in their possession, or to replace the same, if lost.

No person shall lend any book belonging to the Institute, except to a member, under a penalty of one dollar for every offence.

The Directors may permit other persons than members to use the Library. No member shall detain any book longer than four weeks, after being duly notified that the same is wanted by another member, under a penalty of twenty five cents per week.

On or before the first Wednesday in May all books shall be returned, and a committee of the Directors appointed for that purpose shall examine the Library and make a report of the condition at the Annual Meeting.

ROBINSON CRUSOËUS,

LATINE SCRIPSIT F. J. GOFFAUX,

Humaniorum litterarum Professor in Lycæo imperiali.

> Pueris dant crustula blandi
> Doctores; elementa velint ut discere prima.
>
> HOR. *Sat.* 1.

EDITIO PRIMA AMERICANA.

PHILADELPHIA;

Ex typographiâ J. MAXWELL.

1820.

LECTORI.

Sæpe animadversum est adolescentulis primum Latinarum litterarum limen ingressis nonnihil fastidii rerum gravitate afferri. Itaque existimavi non parùm ætati teneræ esse profuturum, si quis susciperet aliquod ejusmodi opusculum, quod et doceret simul et oblectaret. Atque is mihi visus est qui finem hunc assequeretur scriptus apud Anglos de *Robinsonis* casibus liber, de quo *Russæus* noster: hunc primum leget *Emilius*.

Cùm autem *Robinsonis* Anglici fabularis historia multâ digressione luxuriet, atque in omnibus quæ ad pueros pertinent satietati fastidioque sit occurrendum, placuit potissimùm seligere optima ex simili de eodem *Robinsone* fabulâ, quam Germanicè scripsit *Henricus Campe*. Hunc igitur autorem eò lubentiùs secutus fui, quod ejus narratio aspersa sit sententiis quibus juvenum animi ad pietatem, constantiam et sobrietatem informentur.

Habes itaque, Lector benevole, libellum nulla sanè aliâ laude commendandum, nisi meo de juventute benè merendi studio. Quo impulsus, in id præcipuè incubui, ut aptato materiæ stylo, grammaticas, quantùm fieri poterat, regulas inculcarem; non splendidâ gravique, res enim non ferebat, sed simplici et ad captum legentium accommodatâ oratione. Quatenùs scopum attigerim judicabunt qui exiguum hoc opus legere non dedignabuntur; sed oro meminerint me tironum gratiâ scripsisse.

ROBINSON CRUSOËUS.

CAPUT PRIMUM.

Robinsonis ortus, indoles, educatio.—Cupido peregrinandi.—Discessus à parentibus.—Profectio in Angliam.—Infausta initia.—Tempestas.—Navis obruta fluctibus.—Robinson aliâ exceptus advenit Londinum, *unde solvit ad* Guineam.

ERAT Hamburgi, in urbe apud Germanos celeberrimâ, vir quidam, cui nomen *Robinson.* Suscepit ex uxore tres filios.

Maximus natu, armorum studiosior quàm librorum, tractare a teneris gladios, ordine militari pueros instruere, aures vicinorum repetito tympani sonitu obtundere, vixque adolescens factus, è fictis certaminibus ad vera procurrens, militiæ nomen suum dedit.

Cùm ille didicisset per aliquot menses stare et sequi, vertere corpus ad sinistram dexteramve, exarsit bellum Turcas inter et Germanos, in quo cùm multa egregiè fecisset, cecidit adverso confossus vulnere.

Alter qui litteras in gymnasio discebat ut causas in foro ageret, sæpè principatum inter æquales in solitis concertationibus obtinebat: nec parva erat parentum magistrorumque de juvene expectatio; sed cùm fortè in feriis septembralibus corpore adhuc calido aquam frigidam imprudentiùs bibisset, in mórbum incidit et intra paucos dies exstinctus est.

Jam nullus supererat præter minimum natu, qui *Crusoe* appellabatur. Itaque suam in eo spem omnem ambo parentes collocaverunt, quippe qui ipsis esset unicus. Nihil eo carius in terris habebant; sed amor eorum non erat rectæ rationi consentaneus.

Cùm enim debuissent certam ei vivendi disciplinam tradere, multaque utilia simul et jucunda eum docere quæ ipsum olim bonum et beatum effecissent, omnia filiolo indulserunt; qui cùm ludere quàm studere mallet, totam illam ætatem, quæ bonis artibus vacare poterat, in otio et nugis consumpsit.

Pater optabat ut ille mercaturæ se addiceret. Quâquidem proximè ab agriculturâ nihil melius, nihil fructuosius, nihil homine libero dignius. Hoc verò minimè filio placuit; se malle ait orbem terrarum peragrare, ut multas res novas audire, multas videre posset.

Jam annum ætatis decimum septimum attigerat, plurimùm verò temporis triverat in otio. Quotidiè autem patrem urgebat, ut ab ipso peregrinandi licentiam impetraret, quam ille nolebat concedere. Quâdam die, cùm more suo præter portum cursitaret, incidit in unum ex æqualibus, navarchi cujusdam filium, qui in eo erat ut cum patre *Londinum* navigaret.

Interrogavit eum sodalis an adjungere se socium itineris vellet. Libenter, ait *Crusoëus*, vereor autem ut parentes id mihi concedant. Hui! respondet alter, sine veniâ proficiscendum est. Post tres hebdomades reduces erimus Parentibus verò nuntiandum curabis quònam terrarum migraveris. Careo autem pecuniâ, ait *Crusoëus*. Nihil refert, alter excipit, siquidem hoc tibi constabit gratìs.

Robinson noster re paululùm deliberatâ, illico manum cum altero jungens, Euge, o bone, exclamat! ibo tecum, sed confestim navem conscendamus. Tum mandat cuidam ut horis aliquot elapsis patrem conveniat moneatque filium, ad Angliam invisendam profectum, mox rediturum esse. Quibus peractis, ambo sodales navem conscendunt.

Nec multò post nautæ solvunt anchoras, velaque vento intendunt. Navis agi incipit, navarchusque tribus explosis tormentis bellicis, urbi valedicit Stabat *Robinson* in stegâ et vix præconceptam ex optato diù itinere lætitiam capiebat.

Cœlum serenum erat, ventusque adeò secundus ut brevi Hamburgum è conspectu abeuntium se subduxerit. Posterâ die, jam eò devenerant ubi Albis in mare effluit, et nunc altum tenent. Quantâ verò *Robinson* admiratione stupuit, cum maris immensitatem intuens, suprà se nihil præter cœlum, atque nihil ante, pone, circa se nisi aquam conspexit!

Fuit per biduum aer serenus, ventusque bellè flavit navigantibus. Tertio autem die cœlum nubibus tegi, ventusque vehementior esse cœpit. Ac primò fulgura emicant, quasi totum flammis cœlum arderet. Deindè ingruunt tenebræ veluti in altissimâ nocte; tonitrua cum ingenti fragore resonare, imber de cœlo ruere torrenti similis, mare intumescens fluctus ciere. Navis modò ad nubes tolli, modò præceps ferri in profundum. Quantus funium strepitus! quantus in navi tumultus! quod nactus erat quisque complectebatur ne dejiceretur ipse.

Robinson, insuetus maris adolescens, cùm jactationem maris ferre non posset, nauseâ corre

est, et tam malè se habuit, ut expiranti similis videretur.

Heu! parentes optimi! heu! iterùm iterùmque exclamavit, nunquàm vos ego revisam.

Bone Deus! exclamant nautæ pallidi desperantesque, periimus! abrepti sunt mali, navis aquâ undequâque completur. His auditis *Robinson* qui in cubili nautico sedebat, membris fluentibus, retrò collapsus est. Cœteri ad antlias accurrere, ut navem, si fieri possit, supra aquam retineant. Navarchus interim tormenta iterùm iterùmque explosit ut navibus, si quæ fortè non longè abessent, significaret se magno in discrimine versari. *Robinson* qui hujus fragoris causam ignorabat, ratus omnia periisse, denuò exanimatus est.

Et jam pro se quisque aquam exhaurire, sed in infimo navis tabulato crescebat aquæ altitudo.

Nihil præter mortem erat in expectatione. Projiciuntur quidem ad navem sublevandam tormenta, dolia, mercium sarcinæ; sed nihil hæc omnia proficiunt.

Intereà navis alia, audito sonitu tormentorum quæ ad significandum discrimen explosa fuerant, scapham emiserat ad servandos saltem navigantes; sed æstus fluctuum obstabat quominùs accederet. Attamen propiùs ita demum subiit, ut iis qui in navi essent funis projiceretur. Cujus ope scapha tandem attracta est, et in eam quisque desiliit ut saluti consuleret. *Robinson* qui jacebat defuncto similis, à quibusdam nautis quos adolescentuli miserebat, in eamdem conjectus est. Vix paululùm à navi recesserant, cùm illa ante oculos fluctibus obruta est: et nunc feliciùs contigit ut tempestas paulatim sedaretur; aliter cymba tot hominibus onerata ipsa quòque fluctibus absorpta fuisset.

Tandem post multa pericula, pervenit ad navem, in quam omnes excepti sunt.

Navis illa *Londinum* tendebat. Quatuor elapsis diebus ad ostium *Thamesis* pervenit, quintâ verò in portu jecit anchoras. Mox quisque in terram descendit, lætus quòd è periculo evasisset. Vix *Robinson* pedem è nave extulerat, cùm eum incessit cupido visendæ immensæ urbis *Londini.* Quidquid erat in oculis spectantem ita detinuit, ut præteriti immemor de futuro quidem minimè curaret. Tandem suus eum stomachus admonuit *Londini* haud secùs ac alibi terrarum cibis opus esse. Itaque adiit præfectum ejus navis quæ ipsum advexerat, rogavitque ut liceret ipsius mensæ assidere. Ille verò lubenter juvenem excepit. Atque inter prandendum ab hospite quærit quo consilio et quid facturus hùc venerit? Tum *Robinson* ingenùe professus est, se animi recreandi causâ hoc iter sucepisse, atque insciis parentibus; jam autem se esse omninò inopem. Insciis parentibus tuis? clamat nauta exterritus: bone Deus! utinàm hoc ego priùs rescivissem? nunquam sanè à me impetrasses ut ego te in navem meam admitterem. *Robinson* demissis oculis, vultuque rubore suffuso siluit: nec desiit bonus nauta monere adolescentem quàm graviter peccavisset, addiditque illum nunquam aliquâ ex parte beatum esse posse, donec à suis veniam oravisset. *Robinson* commotus multùm flevit; sed quid agam nunc? rogat ille cum singultu.

Quid ages? respondet alter; primam quamlibet navem quæ hinc *Hamburgum* tendit, sine morâ conscendes; tunc reversus ad tuos peccati veniam piè rogabis, pollicitus te nunquam posteà in simili culpâ fore. Sed planè careo pecuniâ, ait *Robinson.*

En quatuor *guineas*, excepit nauta, quas ego tibi commodabo, licèt ipse parvo quod mihi superest ægrè caream. His tu adjutus ad portum te confer; sit Deus tibi magis propitius redeunti quàm nobis fuit navigantibus. His dictis, manum benevolè junxit, atque faustum iter ipsi precatus est. Abiit *Robinson*.

Dùm ille portum peteret, varia secum in animo volvebat. Quomodò mei reducem me excipient? Castigabunt sanè propter tale delictum. Sodales verò, et tam multi alii me irridebunt quòd tam citò redierim. Sic diù dubitans quidnam consilii caperet, ad portum pergit; sed ibi audiit, summâ quidem cum voluptate, nullam adesse navem quæ *Hamburgum* tenderet. Qui autem hâc de re eum certiorem fecerat, unus è præfectis earum navium erat quæ ad *Guineam* proficiscuntur.

Cùm *Robinson* inter confabulandum dixisset se non dolere quòd nulla sibi *Hamburgum* redeundi adesset opportunitas, quia mirâ flagrabat cupiditate peregrinandi, præfectus navis ei auctor fuit itineris ad *Guineam* faciendi. Quo audito primùm *Robinson* obstupuit. Sed cùm præfectus itineris ei declaravisset, iter hoc fore jucundissimum, seque ut haberet ipse quîcum versaretur, gratìs eum excepturum, ac præfereà rem eam esse undè quæstum ille non mediocrem faceret, tum verò tanta eum invasit cupiditas proficiscendi, ut subitò è memoriâ exciderit quidquid bonus nauta Hamburgensis eum admonuerat.

Sed re paululùm consideratâ, equidem, ait *Robinson*, quatuor tantummodò *guineas* habeo. Ecquid ego commercii cum hâc exiguâ re eo loco faciam quò tu proficisceris? Sex insuper *guineas* ego tibi commodabo, respondit præfectus. Nec

majore pecuniâ tibi opus est ad emendum unde multas in *Guinea* opes consequaris. Quoties ab exiguis initiis res maximæ profectæ sunt!

Sed quid ego his emam? *Robinson* interrogat; meras nugas, respondit præfectus, vitres, torques, cultros, forfices, secures, tænias, etc., quibus nigri Africæ incolæ tantopere gaudent, ut tibi vim auri eborisque centies majorem pro iis daturi sint.

Nec jam diutiùs sibi *Robinson* temperare potuit; sed oblitus parentum, amicorum, patriæ, exclamat: En ego tibi comes itineris præstò sum. Agedum, respondit præfectus, dextrisque junctis rem paciscuntur.

Robinson itaque decem *guineis* dives ad urbem properat, comparat varias merces, uti navarchus præceperat, comparatasque in navem transportandas curat. Paucis diebus elapsis, vento favente, præfectus navis anchoras solvi, atque vela ventis dari jussit.

CAPUT SECUNDUM.

Robinson *pergit iter.—Mala omina.—Navis incensa.—Alia fluctibus jactata.—Advehitur ad insulas* Canarias.*—Descriptio loci illius amœnissimi.—Inde profectus ad* Americam *naufragium facit.*

Novum hoc Robinsonis iter faustissimum initium habuit. Jamque incolumes fretum *Calesium* transierant, et in ipso Atlantico mari versabantur. Tum verò per plurimos dies continuos vento reflante navis Americam versùs abrepta est.

At ecce vespere quodam gubernator declaravit se flammas relucentes à longinquo conspicere, cùmque inspectâ tabulâ nauticâ intelligeret vel ad centum milliaria nihil terrarum esse, conjectabat hunc ignem nihil aliud esse nisi navem incendio flagrantem.

Vix hæc dixerat, cùm in auras tolli visa est navis, terribili cum fragore, et mox tota undis obruta est. Cùm nox supervenisset, nihil ampliùs cerni poterat. Primâ autem luce apparent duæ scaphæ, cum fluctibus colluctantes, quæ remis pertinaciùs everberabant mare, ut ad navem accederent. Extemplò præfectus vexillum nauticum explicuit, significans se ad opem illis ferendam paratum esse. Navis ipsa omnibus velis ad eos tendit, atque intra dimidium horæ ad miseros pervenit.

Sexaginta erant, viri, mulieres et pueri, qui omnes nave excepti sunt. Erat res omninò miserabilis, cùm infelices illi faucibus mortis se ereptos viderent. Alii enim flere præ gaudio, alii clamare, quasi periculum nunc primùm immineret; illi exultare saltu lymphatico, hi verò pallidi manus torquere. Nonnulli stare muti et stupentibus similes. Nemo quòque inter nautas tam ferreus quin his conspectis commotus ipse lacrymaretur.

Cùm eis paulatim rediisset animus, unus narravit quid miseris accidisset.

Navis incensa magna quædam navis erat mercatoria Francorum, quæ ad insulam *Martinicam* tendebat. Exarserat ignis in cubiculo gubernatoris, flammâ tam velociter grassante, ut nulla ejus extinguendæ spes adforet. Vix per tempus licebat se in cymbas recipere, et ab incensâ nave pau-

lulùm discedere, cùm, flammâ cameram, in quâ pulvis tormentarius sepositus est, corripiente, discerpta navis dissiluit.

Dum hæc narrarentur, sedebat in angulo *Robinson* silens, pallidusque, similis homini quem malefacti remordet conscientia. Bone Deus! ait ille secum, si cum hominibus illis inter quos sunt profectò quidam longè quàm ego meliores tam malè agitur, heu! quid mihi expectandum qui sic erga parentes peccaverim?

Cùm illi cibo aliquo refecti fuissent, tum unus qui dignitate cæteris præstare videbatur, præfectum adiit, crumenamque aureis nummis plenam porrigens, Ego, inquit, miseram illam navem instruxi; hoc solum eripui, oroque ut pignus grati pro salute animi accipias.

Tum verò fuit res spectaculo digna, certamen ambos inter viros, uter hinc gratior, inde honestior foret.

Absit sanè respondet præfectus, ut munus tuum accipiam. Cùm ego vobis opem tuli, nihil aliud egi quàm quod à naturâ homini erga hominem præscriptum est, scilicet ut homo homini, quicumque sit, consulat, ob eam causam quòd is homo sit.

Frustrà ille præfectum urgere ut oblatum munus acciperet; perseveranter negavit, rogans ut rem planè dimitteret. Tum deliberatur quònam servati homines essent vehendi. Duplex erat causa cur ad *Guineam* non ducerentur. Primò quidem minimè opus erat longum iter in eam regionem facere, nihil ibi negotii habentibus.

Nec deinde tanta aderat in nave ciborum copia undè tot navigantes in itinere victitarent.

Præfectus tandem statuit, omissâ propriâ utilitate, centum et ampliùs milliaribus à viâ rectâ de-

flectere, eosque in *terram novam* transportare ubi sperabat fore, ut sese offerret opportunitas in Galliam cum piscatoribus asellorum redeundi. Eò igitur cursum direxit, cùmque advenisset, naves gallicas nactus est quæ miseros receperunt. His peractis iter suum ad *Guineam* prosecutus est.

Tum navis celerrimo cursu aquas secat; quâ navigandi velocitate *Robinson* noster mirè delectatus est. Post aliquot dies ecce magnam navem conspiciunt, ad se tendentem. Mox verò audiunt sonitum tormentorum periculi instantis indicem, et animadvertunt navem esse duobus malis orbatam. Cùm ad eam propiùs accessissent, qui in eâ vehebantur, sublatis manibus, miserabiliter exclamant: Servate infelices quibus omnibus pereundum est, nisi vos eorum miserebit.

Tum ex iis quæsitum est quid mali accidisset? Quidam verò ex illis sic orsus est:

Angli sumus, ex insulâ *Jamaica*, sacchari vecturam inde deportaturi. Ibi dum navis staret anchoris alligata, præfectus cum gubernatore in terram descendit, ad merces aliquas insuper emendas.

Intereà exorta est tempestas, tanto cum turbine, ut fune disrupto, navis ex portu in altum propelleretur. Tempestas ista tres dies noctesque sæviit; tum malis omnibus amissis, centum et plura milliaria abrepti sumus. Accedit ad hanc nostram calamitatem quòd nemo nostrorum artis nauticæ peritus sit; novem jam integras hebdomades hinc et inde jactati, victum omnem consumpsimus, et nostri plerique jacent fame exhausti.

Bonus itaque præfectus statim cymbam exponi jussit, assumptâque secum idoneâ ciborum copiâ,

ipse cum Robinsone ad navem accedit. Erat sanè lugenda prorsùs omnium conditio qui in illâ vehebantur: universi inediâ quasi consumpti; nonnulli vix poterant pedibus stare.

Cùm autem cubiculum nauticum intrâssent.— Horrendum visu! jacebant humi mater, filius et servula, qui omnes fame enecti videbantur. Mox autem deprehensum est reliquias in eis animæ vitalis superesse. Postquam enim nonnullæ succi è carne expressi guttæ in os cujusque instillatæ sunt, lucem oculis quærere cœperunt.

Mater præ nimiâ virium imbecillitate nihil quidquam absorbere poterat; cùm autem innuisset, ut tantummodò filio suo consuleretur, mox illa expiravit.

Inter hæc duo reliqui animam receperant, atque ut erant ætate robustiores, præfecti diligentiâ feliciùs servati sunt. Cùm autem juvenis oculis in matrem conjectis, mortuam esse intellexisset, tantus eum invasit dolor, ut deficientibus iterùm viribus ægrè ad vitam revocari posset. Vicit tamen cura, atque ille cum servâ quoque è faucibus mortis ereptus est. Deinde præfectus navem omni genere alimentorum instruxit, malos à fabris suis reficiendos curavit, ignarisque maris peritum nautam dedit qui navem regeret; atque ad terram proximam ipse tendit ut novam cibariorum comparationem faceret. Hæc erat insula *Madeira;* una è *Canariis*. *Robinson* unà cum præfecto in terram descendit, atque ibi lætissimo fortunatæ illius insulæ aspectu satiari non potuit. Scilicet terra partim in planitiem porrecta, partim in colliculos molliter assurgens, vernantem frugiferarum arborum copiam explicat. Cœli admodum jucunda temperies; nullus enim hîc hyemis rigor;

ita vim omnem frigoris retundunt clementiores solis radii mollesque favoniorum animæ quarum flabellis regio tota circumquàque ventilatur. Erant in oculis, quàm longè patebat prospectus, segetes in agris benè pinguibus diffusæ, juga montium continuis vitibus consita. Ut arridebant *Robinsoni* nostro pendentes racemi! O quales ille hausit delicias, cùm præfectus ære dato impetravit ut juveni liceret uvis pro libidine satiari. Postquam ibi aliquantùm temporis moratus esset navis reficiendæ causâ, anchoram solvit.

Per plures continuos dies felicissimo cursu usi sunt.

At ecce repentè vehemens tempestas ab austro oritur. Spumabant fluctus, et in immensam surgebant altitudinem. Navis tamen stetit invicta; sed cùm sex dies continuos atrox tempestas sæviisset, illa tam longè à viâ dejecta est, ut nec præfectus, nec gubernator ampliùs intelligerent quonam in loco versarentur. Arbitrabantur tamen se ab insulis quæ *Caraïbæ* vocantur non multùm distare. Septimo autem die, cùm primùm illucesceret, è nautis quidam, ingenti omnium lætitiâ, terram inclamat! Tum omnes in stegam conscendere visuri quænam sit terra illa ad quam appulsuri sunt; sed nunc lætitia in summum terrorem mutata est. Ecce enim navis impingitur: quo ictu qui stabant in stegâ excussi omnes planè corruerunt.

Scilicet navis in syrtem tam vehementi impetu allisa erat, ut hæreret quasi affixa. Confestìm verò fluctus spumantes tantam vim aquæ in stegam profuderunt, ut omnibus in cubiculo fuerit confugiendum, ne ipsi abriperentur.

Tum flebilis nautarum oriri clamor; tum ejulatus hinc Deum orantium, inde clamantium; alii desperantes sibi crines avellere, quidam jacere semianimi.

Hos inter *Robinson* erat expiranti similis; ac repentè exclamant navem dehiscere. Itaque in stegam omnes accurrere et demissam quàm celerrimè in scapham omnes desilire. Tanta autem erat multitudo, inconsultè ruentium, ut vix scapha, palmæ latitudine undas superaret. Cùm verò terra procul abesset, cuncti de orâ unquàm assequendâ, sæviente adeò tempestate, desperabant.

At ecce ingens fluctus ad scapham volvi, montis instar, quo omnes conspecto obstupescere, remosque dimittere. Nunc, nunc instat periculum. Et jam aquæ mons scapham assequitur subvertitque; tum universi hauriuntur.

CAPUT TERTIUM.

Sera Robinsonis *pœnitentia.—Desperatio.—Vitam miserè sustentat.—Habitat in spelunca.*

Felici fato contigit ut ingens ille fluctus qui *Robinsonem* absorpserat, idem vi magnâ reciprocans, hominem in vado exspueret. Hic cùm præter exspectationem in sicco versaretur, tum extremis viribus usus est ut summam in oram ascenderet; cùmque eò pervenisset, cœpit circumspicere: Eheu! qualia oculis obversantur! scapha, navis, socii, omnia demersa. Nihil omninò reliquum præter avulsas tabulas quæ fluctuantes ad terram ferebantur. Unus ipse, unus mortem effu-

gerat. Gaudio igitur et terrore trepidans, in genua procubuit, manibusque sublatis, lacrymis perfusus. Deo pro salutis miraculo gratias egit. Cùm verò nihil præter arbusta aut arbores deprehenderet, nec ulla vestigia unde intelligere posset hanc regionem ab hominibus incoli; jam gravissimum illi videbatur vitam sic in solitudine degere. Venit quoque in mentem esse fortè vagantes belluas, aut feros homines; tum multò majori horrore perculsus est: itaque primùm præ timore nec stare ausus nec progredi, circumspectare omnia et vel minimo strepitu expavescere. Sed mox quâ ardebat sitis torporem istum excussit; quam cùm diutiùs tolerare non posset, fontem aut rivum indagare cœpit, et sic vestiganti occurrit manans per herbas rivulus; quem ille secutus, invenit fontem liquidissimum quo valdè recreatus est.

Nec illum fames tunc maximè urgebat. Quippe cui angor terrorque omnem cibi appetitum exemerant. Sed erant adeò exhaustæ illius vires, ut multò magis requiescere optaret. Attamen caput erat locum invenire in quo tutus pernoctaret. Nulla domus, nullum tugurium, nullum specus erat in conspectu. Sic diù consilii inops flevit. Tandem aves imitari hospitiumque in arbore quærere statuit. Ac brevi unam prospexit tam densam opacamque, ut commodè insidere dorsumque acclinare posset. Hanc ascendit reptando, pièque Deum precatus, cùm se composuisset, statim obdormivit. Inter somnum, illius menti, ut erat curarum æstu jactata, rerum earum quæ pridiè vigilanti acciderant recursabant imagines. Videre sibi videbatur motum et agitationem fluctuum navem haurientium, nautarumque ejulatus exaudire. Sibi in animo fingebat parentes luctu ac mœrore

confectos qui filii vicem dolentes, manibus ad cœlum sublatis, flebant et omne prorsùs solatium aversabantur. Tunc altâ voce exclamat, inter somniandum: Adsum, adsum, parentes carissimi! dumque amplexu matrem petit, decidit ex arbore; sed fortè quod ipsi faustum fuit, sedem in loco non ita sublimi posuerat, solumque tam denso gramine vestitum erat, ut ille casu non ita gravi decideret. Iterùm arborem suam conscendit, in quâ manibus retinens surculos circà eminentes, ad ortum solis remansit.

Primâ luce cœpit cogitare quâ ratione victum sibi pararet. Omnes verò arbores quas hactenùs conspexerat, erant ex earum genere quas *Campêche* vocamus; atque illæ folia quidem, sed fructus ferunt omninò nullos.

Nec satis illi liquebat quid sibi faciendum esset. Ex arbore tamen descendit. Cùm autem pridiè nihil omninò comedisset, cœpit fame sævissimâ laborare; itaque huc illuc per aliquot millia passuum discurrit; sed discurrendo nihil invenit, nisi arbores steriles et gramina.

Tunc summo angore excruciatus famem et ultima sibimet ominabatur: Pereundum mihi erit fame! exclamat; miserabiliter ejulans. Desperanti verò necessitas satis animi viriumque adjecit, ut se ad littus maris conferret investigaretque diligentiùs si quid fortè alimenti inveniret. Sed sua eum spes fefellit. Hîc verò debilitatus fractusque procubuit, facie in terram demissâ, flentemque miserè pœnituit quòd non fuisset fluctibus et ipse obrutus. Et jam statuerat in hoc miserabili rerum articulo expectare, dum lenta fames morte omnium teterrimâ consumeret vitam, cum fortè conversus, ecce conspexit nonnullas in arenâ

squamas ostrearum. Avidus itaque eò accurrere, circumspicere, scrutari, num fortè plenas quasdam reperiret, repertisque exultare.

Ac primò quidem illas non sine difficultate aperuit; sed inserto plano eodemque acuto silice perfecit, ut triginta circiter haustis ventrem paululùm placaret.

Cùm nunc certior esset se posse quamvis miserè sustentare vitam, jam maximè sollicitus erat quò se à feris hominibus aut bestiis tutum reciperet.

Tum in montem summum, ægrè, ut erat satis excelsus, ascendit, unde quàm latissimè circumspicere poterat; sed quantus eum terror invasit, cùm vidisset se esse in insulâ, neque ullam omninò, quàm longè aciem oculorum intendere posset, terram apparere præter tres parvas insulas quæ spatio aliquot milliarium interjecto, ex æquore eminebant!

Heu! me miserum! exclamat, manibus ad cœlum miserabiliter sublatis. Me ne ab hominum commercio ita sejunctum esse, ut mihi in hâc solitudine vivendum sit velut feræ bestiæ! Heu parentes optimi! nunquam igitur ego vos revisam! Nunquam licebit culpæ meæ veniam exorare!

Et sic dolens descendit de monte, circumspiciens ubi posset in tuto se collocare. Diù autem frustrà indagavit; tandem ad locum editiorem pervenit, ex adversâ parte, instar parietis, præruptum. Cùm accuratiùs exploraret, locum invenit leviter excavatum, satis angusto aditu. Hîc si uncum, si scalprum aut alia quævis instrumenta habuisset, facili negotio cavum in saxo excisum per fragmenta habitaculo idoneum fecisset. Sed cum hæc ...ia desideraret, huic inopiæ medendum erat.

Cùm diù multùmque deliberâsset, sic secum statuit: arbores, quas hîc video, salicibus patriis similes sunt, quæ si transferantur novas facilè radices agunt. Eruam igitur manibus satis magnam earum copiam quæ, ante cavum denso ordine consitæ, erunt pro munimento; cum illæ radices egerint, ibi licebit clauso et securo mihi quasi in domo dormire.

Tunc felici hoc invento lætus, ad opus statim se accinxit. Sed quantò majore gaudio exultavit, cùm huic loco proximum fontem liquidissimum prospexisset è monte exilientem! Eò statìm properavit quia, cùm hùc illùc fervente sole discurrisset, multùm æstuabat.

Posteà verò cœpit manibus et multo sudore teneras aliquot arbores exstirpare, quas eò transtulit ubi sedem sibi destinaverat atque ibi quòque cavum fodere manibus oportuit in quo arbores insereret; hoc verò multùm temporis requirente, vesper advenit, vix quinque aut sex numero arboribus consitis. Fame compulsus oram maris rursùs petiit, ut novas conquireret ostreas; sed cùm æstus rediisset, totum littus occupaverant undæ; ægrè igitur unam aut alteram reperit, et sic malè pastus cubitum ire coactus est. Reversus est igitur ad arborem suam, ibi pernoctaturus, donec hospitium sibi tutum confecisset. Ne autem hâc nocte idem ipsi accideret quod superiori, genualibus se ei ramo religavit, ad quem dorsum priùs acclinaverat, cùmque summo rerum creatori se commendâsset, tranquillè obdormivit.

CAPUT QUARTUM.

Robinson *reperit poma eximiæ magnitudinis.—Sibi conficit varia instrumenta.—Funiculos.—Stratum.—Umbellam.—Peram.—Calendarium.*

Hac nocte *Robinson* non decidit ex arbore; sed placidè usque ad ortum solis quievit.

Primâ luce, littus petiit, ut collectis ibi ostreis, ad opus inchoatum reverteretur. Cùm eò aliâ viâ tenderet, eunti contigit invenire arborem quæ poma inusitatæ magnitudinis ferebat. Etsi eorum indolem ignorabat, sperans tamen ea fore quibus vesci posset, unum ex iis decussit.

Erat autem nux oblonga nec minor capite pueruli, quæ vulgò in Americæ insulis vocatur *cocossa*. Erat nucleus quasi medulla et succus qui saporem olei ex dulci amygdalâ expressi referebat, atque in medio lac exquisitum.

Cùm stomachum latrantem una non placaret, secundam, tertiam quoque decussit, quibus abundè satiatus, tamen littus maris petiit; cùmque mare reddidisset terras paulò ante salo mersas, nonnullas passìm iu sicco ostreas repperit. Magnam quoque et planam in littore concham invenit quâ pro spathâ usus est; atque illud ipsi non mediocri fuit adjumento. Nec multò post plantam deprehendit fibroso caule, qualis est apud nos lini aut cannabis.

Hæc ille et talia quovis alio tempore neglexisset; nunc verò nihil omittebat, intentus ad singula, si fortè inde aliquid utilitatis caperet.

Itaque sperans id plantæ genus non minùs sibi fore opportunum quàm linum nobis aut cannabem,

magnam ejus copiam evulsit, colligatosque fasciculos in aquam demersit.

Diebus aliquot peractis cùm animadvertisset exteriorem crustam aquâ jam satìs emollitam, fasciculis inde sublatis, stirpes molliores factas ad solem apricum explicuit. Quibus vix mediocriter siccatis tentavit num hoc quòque lini instar repetito fustis ictu conteri posset. Cùmque res ex sententiâ cessisset, confestìm funiculos facere tentat tantâ firmitate, ut concham baculo affixam alligare posset. Et sic habuit instrumentum haud absimile ligoni olitoris.

Tum verò opus assiduò persecutus est, densasque conseruit arbores, donec areolam ante propositum sibi habitaculum omninò sepsisset, atque indè quasi paries exstitit adeò validus, ut nonnisi vi multâ expugnari posset.

Illas veniente die, illas decedente irrigabat aquâ è fonte proximo haustâ, ac brevi magno cum gaudio teneras vidit arbores suas virescentes, crescentesque adeò feliciter ut mira esset in ipso aspectu loci amœnitas.

Cùm septum perfecisset, continuum resti torquendæ impendit diem, ex quâ sibi scalam conficeret: noluerat enim habitaculum suum portâ claudere, ne satis firma non foret adversus irruentis feræ impetum.

Quæ rupes habitaculo imminebat, habebat circiter duodecim pedum altitudinem. Stabat in summâ arbor cui scalam ita alligavit, ut in terram dependeret. Tum ipse conscendere rupem aggressus est; quæ res ex voto cessit.

His omnibus confectis, secum deliberare cœpit quomodò cavum augeret ita ut esset spatium in quo habitaret. Atque facilè intellexit tale opus

solis manibus non esse suscipiendum. Excogitandum erat instrumentum quod foret adjumento.

Eâ mente regionem lustravit, et post multas investigationes nactus est lapidem securis formam referentem, præacutum; atque in eo foramen in quo manubrium intrudi posset. Quæ res quòque multo labore, et lapide alio adhibito feliciter successit; cùmque fustem alligâsset funiculis quos propriâ arte paraverat, hærebat manubrium quasi clavis affixum.

Dum pergit quærere, duos invenit lapides alios variis operibus aptos; alter instar erat tudiculæ, alter ita formatus, ut aciem cunei haberet. Utroque *Robinson* assumpto, tam alacri animo reversus est, ut extemplò se ad opus accingeret.

Qui quidem tum cuneo, tum tudiculâ sensim multa rupis fragmenta decussit. Res erat plena sanè laboris. Sed diebus aliquot in opere consumptis tantoperè processerat, ut spatium cubiculo idoneum existimaret. Tunc avulso gramine siccatoque, fœnum confecit, lectulum inde commodum sibi paraturus.

Nihil igitur fuit impedimento quominùs in suggestu molli somno indulgeret, postquam, alitum more, sedenti in arbore octo et ampliùs noctes fuerant traducendæ. O quantâ voluptate perfusus est, cùm licuit fessos artus in lectulo componere!

Dominica dies proxima erat. Quam *Robinson* orando et meditando consumpsit, rogans Deum sibi peccatorum veniam, parentibus verò miseris præsidium et solatia.

Atque ne dierum ordo excideret è memoriâ, diem verò dominicam semper dignosceret, venit in mentem *Robinsoni* sibi calendarium condere; non illud quidem tam accuratum, nec typis im-

pressum, quali nos in Europâ utimur, ejusmodi tamen ut ad dies numerandos sufficeret. Quod quidem tali modo assecutus est. Quatuor arboribus contiguis cortice quàm levissimo electis, unam quæ magnitudine cæteras superabat, quoque vespere lineolâ incisâ notavit, quæ diem absolutum significaret. Post incisas septem lineolas, erat finis hebdomadæ, et hunc indicabat exarata in proximâ arbore linea.

Quoties in alterâ hâc arbore quatuor aut quinque lineolas insculpserat, in tertiâ arbore simili lineâ notabat integrum mensem elapsum. Duodecim autem lineis menstruis absolutis, in quartâ arbore signabat annum peractum. Cùm autem menses quique non sint pari dierum numero, vicibus alternis, triginta uni, triginta et unum alteri incidebat, excepto mense februario quem octo et viginti tantùm lineolis designabat.

His ergo annalibus, *Robinson* temporum ordinem servavit, diemque dominicam à cæteris dignoscere potuit, quam more christianorum ritè celebraret.

Interim erat consumpta maxima pars nucum cocossæ ejus quam unam huc usque invenerat, atque in littore tam raræ apparebant ostreæ ut homini alendo non sufficerent. Itaque de victu iterùm sollicitus esse cœpit.

Hactenus quidem non longè ab habitaculo suo discesserat, metu ferarum aut hominum. Jam verò necessitate coactus, insulam perlustrare ausus est ut nova quæreret alimenta, constituitque die proximâ facere excursionem. Sed ut se à nimio solis æstu defenderet, vesperam istam umbellæ conficiendæ impendit. Cùm haberet neque linteum, neque virgulas balænarum, nec forficer

neque acum, neque fila, è viminibus salignis tegmen struxit, et insertum in medià parte baculum funiculis alligavit. Tum ex arbore cocossæ folia sumpsit latiora quæ tegmini spinis affixit; sicque umbellam confecit tantâ densitate ut solis radiis esset omninò impervia. Atque eâdem arte textis funiculis fabricavit sibi peram in quà et victum secum portaret, et conderet alimenta, si modò quædam invenire sibi contigisset.

Tum verò tantoperè lætatus est opere perfecto, ut noctem præ gaudio insomnem traduxerit.

CAPUT QUINTUM.

Robinson *insulam perlustrat.—Magnus terror.—In gaudium vertitur.—Descriptio* Lamæ.—*Unum occidit.—Sed igne caret.—Carnem more* Tartarorum *coquit.*

Robinson vix ortum diei expectare poterat; ita prævertit lucem ipsam; peram funemque corpori circumdedit; securique pro gladio cinctus, et umbellâ humeris impositâ, in viam alacriter se dedit ac primùm arborem cocossam adiit ut unam aut alteram nucem decerperet; tum littus quòque revisit, ostreas collecturus; cùmque utriusque generis satis magnam copiam sibi comparavisset, iter ingressus est.

Mira cœli matutini erat serenitas. Sua redeunte luce singulis rebus forma redierat. Sol oriens clarissimo fulgebat splendore quasi ex oceano emergeret, arborumque cacumina veluti inaurabat. Multæ undique aves variis mirisque

pictæ coloribus carmen canebant matutinum, auroram salutantes. Puro frigidoque aere, flores suavissimum odorem exhalabant.

Robinson gaudii et gratitudinis sensu perfusus: Hîc quoque, ait, hîc Deus se benignissimum declarat. Tum vocem ipse suam cantibus avium miscuit, verbaque cecinit quæ pietas suggerebat.

Cùm *Robinson* à bestiis ferisque hominibus sibi metuere non desiisset, in itinere sylvas dumetaque sedulò vitabat, ea autem petebat loca ubi quàm latissimè pateret prospectus. Illa autem ipsa erant maximè nuda steriliaque. Quamvis igitur satis longum spatium emensus esset, nihil tamen invenerat quod sibi aliquâ ex parte prodesset. Tandem in fruticem incidit quem accuratiùs explorandum censuit. Erant herbæ tam densæ ut sylvulam referrent; aliæ flores subrubros, aliæ albicantes, nonnullæ florum loco poma viridia ferebant. Extemplò itaque gustat unum ex iis, sed erat adeò acerbum ut indignatus stirpem undè istud decerpserat, evulserit Tum verò miranti apparuerunt tubercula diversæ magnitudinis quæ ab ipsis stirpium radicibus pendebant. Confestim quòque existimavit, ista verè esse plantæ istius fructus, eaque curiosiùs considerare cœpit. Cùm verò ipsius palato minimè arrisisset sapor, jam in eo erat ut ista omnia abjiceret, cùm secum reputavit, non ea esse inutilia omninò habenda, quorum usus primo statim aspectu intelligi non possit. Itaque nonnullis tuberibus in peram demissis *Robinson* longiùs progreditur, lento tamen gradu et maximè cauto. Si vel minimum strepitum audiret dumetorum, aut arborum quas aura agitabat, continuò securim corripere quâ se defenderet; semper autem non sine gaudio animadver-

timorem vanum fuisse. Tandem devenit ad rivum, ubi prandere constituit. Igitur sub arbore altâ umbrosâque consedit; jamque cœperat magnâ cùm voluptate epulari, cùm repentè strepitu quodam longinquo vehementer exterritus est. Timidus itaque circumspexit, tandemque gregem magnum vidit pecudum ovibus nostris similium, nisi quòd eminente paululùm dorso camelorum formam referant; cæterùm ovibus nostris paulò grandiores.

Huic animalium generi elegans caput, oculi venusti, os productum, crassiora labia; idem pes ac bovi, bifidus, sed ungue simul postico instructus, quo veluti morsu anchoræ cujusdam utuntur per abrupta quæ scandunt lubentiùs.

Lama lentus incedit composito gravique sed eodem certo passu; quippe qui leucàs aut quatuor aut quinque in diem per loca jumentis impervia cæteris conficiat, per anfractus descendat præcipites, idemque saxa ardua et ipsis hominibus inaccessa exsuperet. Quatriduum fermè emensus iter, ipse per horas quatuor et viginti ultrò cessat et quiescit. Placidum ipsis, mite et prudens ingenium; sicubi consistere placuit, flectere illi genua, corpusque demittere ne onus dimoveant, præcaventes. Deinde sibilo misso, nullâ morâ, cautè admodum surgentes, iter incœptum peragere. Herbas autem inter eundum depascunt, noctu etiam dormientes ruminant, prono pectore pedibusque ad ventrem reductis decumbentes. Originem habent ex istâ Americæ regione quam Hispani tenent, quæque Peruvium dicitur.

Robinsonem, cùm animalia ista appropinquare vidisset, incessit dira cupido edendi carnem assam quâ tandiù caruerat. Constitit post arborem se-

curi instructus, sperans fore, ut aliquem propiùs transeuntem lamam facilè sterneret. Quod benè successit. Cùm enim unus è pullis satis appropinquâsset insidianti, *Robinson* cervicem ejus percussit tanto ictu, ut extemplò exanimis ille procideret, humerisque impositum secum in habitaculum asportavit.

Cùm rediret, invenit aliquid quod magnâ ipsum lætitiâ afficeret; scilicet sex aut octo malos citreas sub quibus nonnulli fructus jam maturi ceciderant. Illis curiosè collectis, locoque notato, hilari animo domum contendit. Ibi autem primò cœpit lamam excoriare. Quod quidem confecit ope silicis acuti, quo pro cultro utebatur. Pellem detractam ad solem expandit; quamquidem præviderat sibi non mediocri fore utilitati. Calceamenta enim tibialiaque longo usu attrita erant. Existimavit ergo, ubi calcei defecissent, se posse soccos è pelle conficere, quos pedibus subligaret. Sollicitus quòque de hyeme, magnoperè lætatus est quod pellem villosam nactus esset quâ se contra vim frigoris defenderet. Et quidem ab istâ sollicitudine vacuus esse potuisset, cùm in istis regionibus prope circulam æquinoctialem positis hiems sit nulla. Hoc autem *Robinson* ignorabat, quippe qui puer omnem omninò doctrinam aversatus fuisset.

Pelle igitur detractà, exemtis visceribus, dissectâque ut assaret posticâ parte, primam ad veru comparandum curam intendit; atque hoc consilio arborem tenuem excidit, eamque, detracto cortice, ab extremo præacuit; duos deinde ramos qui furcæ speciem habebant, deligit, veru fulciendo idoneos. Quos etiam ab imâ parte cùm acuisset, in terram ex adverso defigit; tum carnem veru transfi-

inter furcas posuit, nec mediocrem percepit lætitiam, cùm vidisset quàm aptè veru versaretur.

Jam præter ignem nihil *Robinsoni* deerat. Quem ex duobus ligni fragminibus inter se collisis elicere aggressus est, sed frustrà. Quoties enim ligna incalescere cœperant, toties ipse adeò defatigatus erat ut aliquantulùm temporis à labore cessandum esset, ad vires reficiendas. Interim ligna refrigescere, omnisque labor irritus evadere. Tum ille iterùm nec sine magno dolore sensit quàm parvæ sint singulorum copiæ, quantaque emolumenta ex aliorum hominum societate deriventur; etenim si vel unum habuisset socium qui, dum ipsum vires deficerent, terendi laborem continuâsset, profectò ligna demum ignem concepissent. Sed labor sic intermissus omninò periit.

Tandem animo fractus, lignis abjectis, considet in strato capiteque reclinato oculos non semel conjicit in carnem illam quam nunc non datur comedere. Ad hæc cùm subitò in mentem hiems recurrisset, tanto angore oppressus est, ut è solo exsurgens, animi reficiendi causâ aliquantulùm circum iret.

Quibus cogitationibus æstuans, ad fontem se contulit, aquam frigidam putamine cocossæ inde hausturus. Succo deinde malorum citreorum admisto, potum satis suavem et recreandis viribus maximè in hoc rerum articulo idoneum sibi paravit.

Attamen carnis assæ desiderium nondum ille deposuerat. Tandem verò Tartarorum recordatus est, quos audierat carnem quam comedere cupiant ephippiis subjectam citato cursu coquere. Atque illud, ait secum, aliâ ratione assequi possim; et continuò rem tentare constituit.

Nec mora, duos lapides satis latos et læves quærit ejus similes ex quo securim confecerat. Tum hos inter aliquâ carnis parte interpositâ, superiorem lapidem tudiculâ perpetuò tundit. Quod cùm aliquandiù fecisset, lapis incalescere cœpit. Eò majori alacritate ille tundere; nec elapsa est hora tantùm dimidia, cùm caro et fervore lapidis et repetitis ictibus adeò emollita est, ut satis esculenta esset, nec illa quidem eâ saporis suavitate, quâ caro aptè assata; attamen *Robinsoni* nostro qui tamdiù carne caruerat, lautas dapes præbuit. Quò autem carnis saporem jucundiorem redderet, succo malorum citreorum expresso eam infecit; et sic exquisitissimè epulatus est.

Prandio confecto deliberavit quodnam opus tunc maximè sibi suscipiendum esset; et sic multa secum in animo volventi suasit metus hiemis ut plures lamas caperet aut interficeret, quorum pellibus uteretur. Qui cùm satis mansueti viderentur, facili negotio se voti compotem fore speravit. Hâc spe conceptâ ad lectum se contulit; somnus autem placidissimus præteritum diei laborem abundè compensavit.

CAPUT SEXTUM.

Turbo ingens.—Tempestas undè magnum Robinsoni beneficium.—Tædium Solitudinis.—Aranea.

Robinson hâc quidem nocte placidè admodum dormivit. Cùm tandem expergefactus diem jam non parùm processisse animadverteret, surrexit celeriter lamas venaturus. Sed cœli tempes-

obstitit. Quippe vix egresso, subitò regrediendum fuit; scilicet imber tantâ vi de cœlo ruebat, ut nulla spes esset foràs eundi. Itaque expectare statuit donec tempestas desiisset. Imbris verò violentia aucta est. Fulgura quòque ita micabant ut tota quasi arderet spelunca. Tum tonitrua sequebantur qualia nunquam audierat. Terra ipsa contremiscere, montesque ita reboare, ut fragoris istius nullus finis futurus esse videretur.

Cùm *Robinson* liberaliter non fuisset institutus, humanum erat timorem vanum et anilem concipere.

Sedebat ille in angulo speluncæ, junctis manibus, præsentibus graviora quæ sequerentur metuens. Interim imber ingruere, fulgura coruscare, tonitrua perpetuò resonare. Appropinquabat hora meridiana, necdum tempestas desævierat. Nec ipse quidem multùm esuriebat *Robinson*, quippe cui famem omnem angor exemisset; adeò tetris cogitationibus excruciabatur.

Venit sanè dies, ait ille secum, in quâ placuit Deo parentum ultori pœnas à me repetere; nec diutiùs ille paternâ me charitate tuetur. Pereundum mihi est; nunquam ego parentes miseros revisam.

Dum hæc secum ipse tristis volvit, vim tempestas remittit, et jam spes *Robinsonis* animum recreat; tum igitur in viam se conferre statuit. Cùm autem in eo esset ut peram securimque arriperet, ecce subitò......, Attonitus in terram procidit.

Scilicet arbor speluncæ imminens fulmine icta, tanto fragore disrupta est ut *Robinson* exanimatus se ipsum interemtum putaret. Diù etiam sensu planè orbatus jacuit. Tandem cùm intellexisset

se adhuc vivere, è solo sese erexit; statim verò, ante ostium speluncæ, arboris à fulmine disruptæ atque prostratæ partem conspexit. Interim pluvia cessaverat, nec jam exaudiebantur tonitrua; tum *Robinson* ausus est è speluncâ prodire. Quid verò ejus oculis objicitur? Res scilicet quæ ipsi apertè declaravit quàm parùm omni spe priùs abjectâ sapuisset: ardebat enim truncus arboris, fulmine ictæ.... *Robinson* igitur id subitò nactus est quo plurimùm indigebat. Tanto atque insperato lætus munere, manibus in cœlum sublatis, optimo hominum parenti gratias egit, qui vel inter maximè terribiles casus nostræ semper consulit felicitati.

Tum verò *Robinsoni* suppetiit ignis quem alere haud difficile fuit; nec ampliùs causa suberat, cur de vitæ salute in desertâ hâc insulâ esset sollicitus.

Venatio in posterùm dilata est, quòniam placuit utilitatem statim ex igne capere, carnemque veru adhuc affixam apparare. Tum coqui ministerio functus ignem movet assamque sedulò versat.... Quàm juvabat flammas micantes, tremulasque intueri! Pretiosisimum enim divini numinis munus ignem è cœlo sibi demissum interpretatus, cogitansque quantas inde percepturus esset utilitates, sæpiùs propter memoriam beneficii, oculos in cœlum vertit.

Tum verò rem unam *Robinson* desiderabat, scilicet sal quo carnem condiret; speravit autem se quoque processu temporis id commodi genus inventurum. Nunc ergò satis illi fuit littus petere ad aquam cocossæ putamine hauriendam; quâ quidem cùm nihil melius adesset, carnem tunc irrigavit.

Quantam verò conceperit lætitiam, cùm primum ori suo frustum admovit, is tandem sibi fingere

potest, qui per quatuor hebdomades continuas nihil ciborum ritè paratorum comederit, omnemque iis unquàm vescendi spem penitùs amiserit.

Summa erat *Robinsonis* felicitas; sed sensit sibi aliquid deesse, scilicet hominem quîcum illam communicaret. Inest enim nobis quiddam ab ipsâ naturâ penitùs insitum, ut non alia res hominem magis delectet, quàm si cum homine versari possit et colloqui. Natura quippe nihil solitarium amat, et si suppetant omnium rerum quas ipsa desiderat abundantia et copia, ereptâ hominis omninò aspiciendi potestate, nemo est tam ferreus qui id vitæ genus sustinere possit, cuique non auferat fructum voluptatum omnium solitudo Heu! ait ille cum gemitu, o me felicem si mihi contingat societas unius amici aut unius hominis vel miserrimi cujus mutuâ in benevolentiâ conquiescam! Si saltem adsit unum modò animal mansuetum, canis aut feles, quod beneficiis mihi devinciam! nunc autem mihi vivendum est prorsùs solitario atque ab omni animantium societate remoto. Hîc lacrymis genæ maduerunt. Tunc recordatus est præteriti temporis quo puer adhuc, cùm posset jucundâ fratrum aut æqualium consuetudine frui, cum illis dissidia ac sæpè jurgia inierat, quorum nunc magnoperè eum pœnituit. Eheu, secum reputavit, equidem tunc temporis parùm intellexi, quanti amicus sit æstimandus, quantoque aliorum hominum amicitia sit adjumento ad benè et beatè vivendum. O! si Deus mihi largiretur ut aliquandò repuerascerem, quantâ ego benevolentiâ, quanto amore fratres meos aut æquales complecterer! O quàm lubenter leves illorum ferrem injurias, omniumque animos comitate et obsequio ad me allicerem! O me infelicem qui,

quanti sit amicitia non antè didicerim quàm omnis spes illius unquàm fruendæ exciderit!

Has inter querelas oculis fortè in ostium tugurii conjectis araneam animadvertit, quæ telam suam in angulo quodam contexerat. Tantopere autem socio invento lætatus est, ut, qualis esset, minimè curaret; juvabat intueri quâ arte telam à medio texere incipiat, ac deinde fila immittat alia in rectum, alia in orbem, maculasque, paribus semper intervallis, indissolubili nodo adnectat, quæ minora animantia veluti retibus implicata teneant. Itaque non desiit ei bis in die muscas culicesque sufficere. Illa quòque tantam cum hospite familiaritatem contraxit, ut quoties hic telam tetigisset, illa specu progrediens, prædam ex herili manu acciperet.

Jam nox appropinquabat solque in aquis immergi videbatur. Oriens ex oppositâ cœli parte Luna radios in speluncam fundebat tanto *Robinsonis* gaudio ut ille aliquandiù somnum capere non posset. Tandem obdormivit, dum ignis, subjectâ materiâ, lentè alitur.

CAPUT SEPTIMUM.

Præda ingens.—Deest res maximè necessaria.—Vota irrita.—Ambulatio.—Natatio.—Res variæ.

Robinson, cùm solis æstus in insulâ interdiù esset fervidissimus, matutinum inprimis aut vespertinum tempus operi impendere solebat. Itaque primo mane surrexit, cùmque ligna super foco reposuisset, dimidiam cocossæ nucem, quæ d-

hesternis epulis reliqua erat, comedit. Quo facto, cum aliam Lamæ partem veru affigere vellet, carnem jam putrescere, propter nimium calorem, sensit. Carendum igitur hodiè fuit voluptate quam ex edendâ carne percepisset.

Deinde humeris perâ venatoriâ cinctis, ad littus se contulit, ostreas collecturus. Ibi verò pro ostreis, quarum mira paucitas erat, aliud alimenti genus *Robinsoni* contigit invenire, quod certè utilitatate ostreas vinceret; animal cui tectum ipsa composuit natura, quod secum quòcunque libuerit gestat, testudinem nimirùm, tantâque illam magnitudine quantâ in his regionibus rarò reperiunt; quippe librarum ferè quinquaginta pondus æquabat.

Sæpè *Robinson* audierat carnem testudinis jucundam esse eamdemque salubrem. Prædam igitur humeris impositam *Robinson* lentè domum deportat. Tum securi suâ inferiorem partem conchæ percutit repetito ictu, donec frangeretur; et sic testudine potitus, opimam ejus partem assandam resecuit. Quam cùm veru affixisset, ut magnam famem laborando contraxerat, vix expectare potuit donec esset ritè cocta.

Interim dum sedet assam versans, secum reputat quid de reliquâ testudine sit faciendum, ne putredine corrumperetur. Ad illam enim muriâ condiendam et patinâ et sale carebat. Quomodo se inde expediat?

Ægrè enim prævidit egregiam illam testudinem, quæ sibi vel octo et ampliùs dierum victum præbuisset, posterâ die putridam fore; neque tamen animum subiit quâ ratione illam condiret. Ac subitò hæc ei cogitatio in mentem venit. Superior testudinis crusta mactræ similitudinem aptissimè

referebat. Hæc erit, ait ille secum, pro patinâ. Unde autem salem petam? O me stupidum! ait, fronte simul percussâ. Nonne mihi est in potestate carnem aquâ marinâ irrigare, quæ quidem idem prorsùs aut fere præstabit ac si sale esset condita? Optimè, egregiè, iterùm iterùmque exclamat, atque ille lætitiâ gestiens veru celeriùs versare.

Et nunc caro ritè assata est. Cùm esculentum quoddam ejus frustulum gustâsset, ah! si modo, ait ille suspirans, fragmentum panis vel minutissimum mihi nunc contingat! Quàm stultus ego fui, qui puer non intellexerim quantum Dei erga homines beneficium panis sit! Tunc temporis, ut satis mihi fierit, addendæ erant aliquæ deliciæ. O utinam nunc mihi adsit fragmentum quodlibet panis illius quem tunc ad canem nostrum horti custodem projiciebam! Quàm me felicem nunc prædicarem!

Robinson igitur quàm lautissimè posset epulatus est. Deinde, fervidissimo diei tempore, paululùm in strato recubuit, ut secum meditaretur quodnam potissimùm opus susciperet, cùm remisso calore liceret operam in aliquid conferre.

Quid nunc priùs agam? optimum erit ad venandos aliquot lamas proficisci. Quid autem proderit tanta carnis copia? Cùm sic secum reputaret, incidit in cogitationem novam, cunctisque prioribus longè præstantiorem. Scilicet animalia quædam domestica cicurare et mansuefacere decrevit quæ sibi victum simul et societatem præstarent. Lamæ autem cùm jam mansuetissimi generis viderentur; speravit fore ut facili negotio nonnullos ex iis vivos exciperet. Statuit funiculum ita aptare ut esset pro laqueo, tum autem post arborem

insidiari, et Lamæ capiti, qui primus appropinquaret, laqueum injicere. Hâc mente funem satis crassum contorquet, atque intra aliquot horas cuncta confecta sunt. Tum non semel omnia expertus, vidit rem benè fore.

Quoniam verò locus ille quà Lamæ ad aquam devenire solebant satis remotus erat, nec constabat num unoquoque vespere eò venturi essent, re ad crastinam diem dilatâ, interim cætera ad iter faciendum necessaria paravit. Tum resecto testudinis frusto quod et vespertinæ et crastinæ cœnæ sufficeret, reliquam partem aquâ marinâ irrigavit.

Quo facto foveam mediocrem in solo fodit, quæ sibi ad tempus cellæ vicem præstaret; atque in eâ concham testudinis carne repletam condidit, ostio cellæ intextis ramalibus occluso.

Reliquum à meridie tempus jucundæ ambulationi impendit ut animum recrearet; quam ob causam ad littus maris se contulit, unde sauvis aura spirabat quâ aeris æstus paululùm temperabatur. Ibi dum secum spatiatur, valde delectatus est aspectu maris immensi cujus plana facies fluctibus sese invicem leni lapsu pellentibus vix crispabatur. Hîc animo affectus, oculos in eam terrarum partem convertit in quà sita erat cara sibi patria, cùmque hæc optimorum parentum memoriam desideriumque renovarent, nonnullæ obortæ sunt lacrymæ.

Atque sic obambulanti venit in mentem sibi non male fore si corpus ablueret, ad squalorem detergendum. Vestem igitur deposuit. Ut verò stupuit aspecto indusio quod unicum habebat! Quoniam in regione tam calidâ nunquam illud exuerat, vix cerni poterat linteum albi coloris olim fuisse.

Primò igitur statuit sedulò indusium lavare. Quo quidem ex arbore suspenso, ipse in aquam desiliit.

Cùm autem puer natandi artem didicisset, placuit ex eo loco ubi in aquam descenderat natando pervenire ad tractum quemdam terræ satis longo spatio in mare procurrentem, quem nondum adierat.

Illud quòque *Robinsonis* nostri consilium faustissimum fuit. Vidit nimirum hunc terræ tractum aquis subeuntibus inundari, recurrentibus vero magnam copiam testudinum, ostrearumque in sicco destitui.

Maris ille locus quem *Robinson* circumnatavit, adeò piscibus abundabat ut ferè manibus capi possent. Quòd si reticulo instructus fuisset, multa facilè cepisset millia. Hoc autem adhuc carebat. Cùm tamen omnia suscepta prosperè ei hactenus cessissent, speravit fore ut aliquandò piscatorium rete sibi conficeret.

His rebus jucundissimis lætus *Robinson* ex aquâ emergit, cùm horam fere integram natando consumpsisset. Indusium quoque aeris calor penitùs siccaverat; tum ille voluptate lintei mundi induendi fruitur.

Cùm verò nunc consuevisset cuncta attentè meditari, cogitavit hanc voluptatem non fore diuturnam, si quidem hoc unico indusio sibi nunc utendum esset, quo semel attrito nulla suppeteret ratio quâ aliud compararet. Quæ cogitatio gaudium mœrore miscuit. Attamen animo mox confirmato, domum reversus est, cœnam sumpsit, cùmque Deum piè oravisset, placidè se in lecto composuit.

CAPUT OCTAVUM.

Lama *mansuefacta.—Pulli.—Res variæ.*

Postero die *Robinson* primâ luce surrexit, atque ad venandum se accinxit. Assumptis igitur tuberibus solanorum assatis, idoneoque testudinis frusto foliis involuto, securi instructus et laqueo quem pridiè ad lamas irretiendas confecerat, umbellamque manu tenens in viam se contulit.

Summum adhuc mane erat. Constituit igitur paululùm à rectâ viâ deflectere ut alias quoque insulæ partes exploraret. Innumeras inter volucres quæ arboribus insidebant, psittacos miris coloribus pictos conspicit. Ut ille optabat unum ex iis capere, quem mansuetum atque socium sibi faceret! Adulti verò callidiores erant quàm qui caperentur; pullorum autem nidum nusquàm vidit.

Cùm autem collem quemdam mari vicinum ascendisset, conjectis inde oculis inter rupium hiatus, aliquid conspexit quod placuit propiùs cernere. Descendit igitur et magnâ cum voluptate animadvertit esse....sal. Hactenus quidem pro condimento adhibuerat aquam marinam, quæ tamen commoditas salis præstantiam non æquabat. Aquæ enim marinæ sapor habet multùm amaritudinis. Temerè quoque ille putaverat carnem aquâ marinâ conditam sanam atque incorruptam servari posse, si quidem non minùs putrescit quàm aqua è fluviis aut fontibus hausta, ubi illa motu caret. Valdè igitur ei profuit genuinum sal hîc repertum; itaque ambas ille peras eo complevit, quod statim domum deportaret.

Lætus deinde *Robinson* eum petiit locum ubi lamam se excepturum sperabat. Recubuit sub arbore, horam expectans quâ solebant transire, atque intereà carne assâ et tuberibus epulatus est; quibus quidem, addito sale, sapor nunc erat longè jucundior.

Sub finem prandii, ecce lamas accurrentes è longinquo prospicit. Confestim *Robinson* stans in insidiis, expectat donec appropinquarent; nonnulli jam præterierant, sed extra captum; cùm ecce unus ex illis tam propè accessit ut ejus collo laqueum injecerit. Qui cùm balare conaretur, *Robinson*, ne cæteros deterreret, laqueum ita contraxit ut vox hæreret faucibus. Tum eum celeriùs in dumeta abreptum è conspectu cæterorum removit. Capta Lama duorum pullorum mater erat. Quiquidem magno *Robinsonis* gaudio matris vestigia secuti, hominem minimè timere visi sunt. Dum illos *Robinson* demulcet, isti manum ejus lambunt, quasi orarent ut matrem dimitteret.

Robinson igitur, voti compos, captivam quamvis reluctantem, totâ vi connisus, secum abstraxit, brevissimamque viam ingressus tandem feliciter domum revertitur.

Nunc ut hospites commodè exciperet, cœpit stabulum extruere atrio suo contiguum; securi nempè lapideâ teneras arbores excidit, quas ita denso ordine conseruit, ut parietem satis validum objicerent. Lama quam alligaverat arbori, fessa recubuerat; pulli autem captivitatis suæ nescii jacebant, matris ubera sugentes.

O pergratum *Robinsoni* nostro spectaculum! Iterùm atque iterùm constitit, carissimum pec[illegible] intuens, seque ipsum beatum prædicavit

nunc animantes quosdam socios haberet. Jam sibi visus est vitam solitariam non ampliùs degere; unde tantam voluptatem cepit, ut viribus novis auctus, brevì stabulum inchoatum perficeret. Tum lamâ cum pullis ibi inclusâ, ostium densis fruticibus sepsit.

Quantam nunc lætitiam expertus est! Etenim præter jucundissimam istorum animalium societatem multa alia maximaque commoda inde speravit. Neque hoc frustrà. Poterat aliquandò discere quâ arte ex eorum lanâ vestem sibi conficeret; poterat eorum lacte vesci, atque butyrum cum caseo inde parare.

Una res ejus felicitati deerat. Optabat nimirùm ut intrà unum et eumdem parietem cum grege carissimo habitaret, quem semper haberet ante oculos, quoties domi commoraretur. Rem itaque diù multùmque in animo versavit. Tandem, cùm minimè laboris pigeret, statuit alteram domicilii partem diruere, novamque capaciorem exstruere, quâ atrium ipsum aliquantulùm amplificaretur. Ut autem, dum esset in novâ sepe serendâ occupatus, tutus ipse habitaret, prudenter statuit veterem non priùs evellere quàm nova fuisset confecta; atque tanta fuit *Robinsonis* assiduitas, tanta diligentia, ut, opere intrà paucos dies perfecto, jucundissimâ trium sodalium societate gauderet.

Lama etiam cum pullis societati *Robinsonis* brevi assuevit. Domum enim redeunti obviàm subsultantes veniebant, odorantes an fortè aliquid deliciarum attulisset, manumque lambentes, quasi gratias acturi pro gramine aut surculis ab ipso acceptis.

Tùm, pullis paulatìm à matris lacte desuefactis, cœpit ipse bis quotidiè illam mulgere; vasculorum vicem ei præstabant putamina cocossæ, lactisque usus modò dulcis, modò coagulati, solitudinem ei longè jucundiorem fecit.

Cùm arbor cocossæ tot tantasque utilitates ei præberet, illam propagare magnoperè cupiit. Quomodò autem hoc efficeret? Audiverat ille quidem arboribus ramulos inseri posse; nunquam tamen hanc artem discendam curaverat. Tùm sæpiùs ingemuit: Eheu! quàm levis in pueritiâ fui, qui omnibus ad doctrinam adjumentis uti noluerim! Si mihi meliùs consuluissem, nonne attendissem ad ea quæ tùm oculis, tum auribus meis subjiciebantur? O si mihi repuerascere liceret, quantâ ego curâ, ad omnia quæ hominum solertiâ et labore perficiuntur, animum adverterem!

Robinson igitur ut optatum finem assequèretur nullam aliam rationem vidit, quàm si è nucibus ejus nonnullas sereret. Hoc ergò facere constituit, quanquàm cibi adeo suavis et rari jacturam ægrè ferebat. Nec multò post, magnâ cum voluptate erumpentia quædam animadvertit semina, quæ, tepefacta vapore, mirum in modum adoleverunt.

Lama mater pullique brevì eamdem mansuetudinem induerant quâ canes nostri esse solent. Hos itaque cœpit ad usus suos adjungere, iisque jumentorum loco commodè uti, quoties aliquid grave aut suprâ vires hominis vehendum erat.

Jam pridem *Robinson*, cùm esset in otio, animadverterat quantæ sibi foret utilitati, si artem corbium texendarum intelligeret. In pueritiâ autem suâ adeò istam artem despexerat, ut nullum unquam corbium opificem attentiùs considerâs

quo factum est, ut hujus artis, quamvis per se facilis sit et obvia, æquè ac cæterarum artium esset omninò rudis.

Cùm autem in umbellâ texendâ satis felix fuisset, subindè in posterum huic quoque artificio otium impendit; atque usu diuturno solertior factus, idoneam tandem corbem confecit; cùmque duas ejusmodi texuisset, junctas funibus Lamæ dorso imposuit.

CAPUT NONUM.

Terræ motus.—Mons ignivomus.—Lamæ vi aquarum abrepti.—Spelunca Robinsonis *diruta.*

SEQUENTE nocte, *Robinson* securus recumbebat; fideles Lamæ ad pedes domini jacebant; luna splendebat de cœlo, aere puro tranquilloque; omnia denique in rerum naturâ alto silentio tenebantur. Jamque *Robinson*, labore diurno fessus, dulci fruebatur somno; parentum verò imago, quæ crebrò recursabat, ante oculos somniantis obversabatur; cùm subitò terra insolito motu tremuit, tanto fragore tamque horribili mugitu, ut multæ tempestates, velut agmine facto, ingruere viderentur. Insequitur frequens terræ motus, alius alium; exoritur simul furens procella quâ arbores, quâ ipsæ dejiciuntur rupes, mareque cum fremitu æstuans, in imis sedibus conturbatur. Dixisses cuncta inter se præliari elementa, atque universam rerum naturam in exitium ruere.

Robinson, mortis angore correptus, è speluncâ vestibulum prosilit; prosilientemque exterriti

Lamæ sequuntur. Vix inde aufugerant, cùm saxum in quo spelunca erat, ruinam dedit. *Robinson* cui timor alas addiderat, per ostium vestibuli se proripuit, Lamis anxiè eum insequentibus.

Primùm autem eam petiit montis vicini partem quâ excurrebat in nudam planitiem, ne arboribus ipse concidentibus obrueretur. Quò tendens, subitò magno cum terrore, ingentem hiatum eà ipsâ montis in parte videt undè erumpunt fumus, flammæ, favillæ, lapides, cum materiâ candenti quam *Lavam* appellant. Vix etiam fugâ morti se eripuit; quippe *lava* candens, torrentis instar, ruebat; magna autem montis fragmina hinc et inde disjiciebantur.

Tùm ad littus procurrit, ubi ipsum nova horrendaque rerum forma excipit. Turbo vehementissimus ab omni cœli parte nimbos collegerat quasi alios aliis impositos, undè tam gravis aquæ vis subitò ruit, ut omnis regio aquis superfusis inundaretur.

Tùm *Robinson*, in hâc malorum ambage, quid fugiat, quid petat incertus, ægrè in arborem se recipit; miseri autem Lamæ undarum æstu abripiuntur: eheu! quàm graviter illorum ejulatu animus ejus vulneratur! Quàm vellet suo eos periculo servare, nisi fluctuum impetu longiùs abrepti fuissent!

Sæviit terræ motus adhuc paululùm; tum repentè omnia silent, venti residunt; hiatus ignem evomere desinit, fragor subterràneus cessat, cœlo redit pristina serenitas, omnis etiam aqua exiguo temporis spatio effluit.

Robinson ex arbore in quam perfugerat, descendit; sed animum curæ obruerant. Spelunca quæ sola huc usque tutum ipsi refugium præbu-

rat, diruta penitùs videbatur. Lamæ fideles carissimique ante ipsius oculos undis abstracti; omnia opera periêre; periêre omnia quæ in futurum moliebatur consilia. Mons quidem flammas evomere desierat, sed ex hiatu tardus fumus aterque oriebatur; undè metuendum erat ne ille *montis ignivomi* naturam in posterum quoque retineret.

Tùm anxietate et angore exhaustus, ad arborem ex quâ descenderat se reclinavit, gemitus edens miserabiles; et sic solatii expers per reliquam noctem remansit.

Jam dies novus oritur, lux autem alma miserum *Robinsonem* in eodem statu deprehendit. Neque enim somnus dulcis oculos ejus clauserat; neque animum subierat alia cogitatio præter tristem illam luctuosamque: Quid nunc de me fiet?

Tandem se corripit, atque somnianti similis, ad vastatum domicilium titubans procedit. Quantam verò putatis fuisse ejus lætitiam cùm haud procul à vestibulo carissimos sibi Lamas salvos incolumesque obviàm sibi prosilientes conspexit! Initio, suis fidem oculis vix habuit. Brevi autem sublata est omnis dubitatio; illi enim accurrere, manum herilem lambere, lætitiamque quam ex ejus reditu capiebant exultando et balando exprimere.

Tunc autem animus *Robinsonis* hactenùs fractus dejectusque, rursùs erectus est. Lamas suos intuetur, oculisque in cœlum sublatis, lacrymas lætitiæ pietatisque testes profundit. Tùm amicos reduces lætissimis blanditiis excipit, iisque comitibus procedit, certiora de domicilio visurus.

Atque ibi *Robinson* multo minùs damni invenit quàm primò, præ metu et animi abjectione, veritus erat. Laquear, quod saxo constabat, erat col-

lapsum, atque proximam terræ molem secum traxerat; attamen omnia ista rudera à speluncâ removeri posse videbantur, ita ut laxius ipse commodiùsque habitaret.

Ad hoc accedebat aliquid ex quo intelligeret hoc sibi feliciter contigisse. Cùm enim accuratiùs locum inspexisset ubi saxum illud dependerat, magno cum stupore cognovit, illud undique solo molli innixum fuisse, adeò ut male hæreret. Verisimillimum itaque erat, molem hanc impendentem suo pondere brevì delapsuram fuisse. Tunc subitò in genua prostratus, gratias Deo egit quòd sic iterùm servatus fuisset, ac deindè alacriter ad opus se contulit.

CAPUT DECIMUM.

Robinson *habitaculum reficit.—Parat sibi alimenta in hiemem.—Imbribus continuis impeditus domi, fingit vasa.—Nectit rete.—Arcum et Sagittas conficit.*

Terram profectò arenamque haud difficile erat removere; supererat autem ingens saxum fractum in duas partes, sed quibus movendis unus homo impar videbatur. Conatus est *Robinson* partem ejus quæ minor erat provolvere, sed frustrà; et nunc iterùm desperatione torpens, hæsit inops consilii.

Postquàm diù secum meditatus fuit, recordatus est se puerum vidisse, quoties operariis aliquid magni ponderis erat moliendum, perticâ eos longâ crassâque uti cujus extremam partem moli m-

vendæ subjiciebant. Itaque ejus rei experimentum facere properat. Elapsâ vix horâ dimidiâ; saxa quæ vix quatuor homines junctis viribus movere potuissent, è speluncâ feliciter extracta sunt: moxque lætus admodùm vidit domicilium suum et laxius et tutius esse quàm anteà. Jam enim parietes non minùs quàm laquear ipsum saxo constabant, nec vel minima quidem rima perspiciebatur.

Tunc ad montem ignivomum qui vaporem atrum emittere nondùm desierat, propiùs accedere audet. Miratur ingentem saxorum liquefactorum copiam quæ, longè latèque diffusa, necdum etiam refrigerata erant. Cùm animadvertisset *lavam* ad eum locum effluxisse in quo solana crescebant, magnoperè timuit ne torrens igneus totam istam regionem vastâsset. Itaque cùm eò se contulisset, magno cum gaudio cuncta benè se habere deprehendit. Et continuò statuit variis in partibus insulæ suæ solana serere, ne fructum tam egregium sinistro aliquo casu amitteret.

Interìm cùm mons fumum emittere desiisset, *Robinson* ad ejus hiatum accedere ausus est. Latera quoque et imam partem ejus *lavâ* refrigeratâ opertam invenit: cùmque nusquàm vel minimum indè oriri fumum videret, non sine probabili causâ existimavit ignem subterraneum penitùs exstinctum, neque in posterum sibi ejusmodi eruptionem esse extimescendam.

Quâ spe confirmatus; ad alimenta in hiemem colligenda animum convertit. Hoc consilio, octo Lamas subindè eodem modo cepit quo priores. Istos omnes mactavit, excepto hirco, quem socium tribus suis Lamis cicuribus adjunxit, maxi-

mamque carnis partem suprà focum suspendit, quæ fumo siccaretur.

Jam igitur non contemnendam copiam carnis sibi paraverat. Nihilominùs tamen veritus est ne sub finem hiemis, si fortè asperior futura esset aut longior, inopiâ ciborum ipse laboraret. Itaque nonnullos etiam Lamas capere optavit. Illi verò, insidiis hominis cognitis, cavere sibi didicerant. Novis igitur utendum fuit artibus quibus illos exciperet. Neque hoc ei non successit; tanta ingenii humani vis esse solet ad excogitandum quidquid valet ad necessaria sibi comparanda! Animadverterat nimirùm Lamas, quoties eum ad fontem conspexissent, semper celerrimè per collem quemdam ad arbusta properare. Hujus collis pars altera dumetis cincta; altera autem prærupta duarum ferè ulnarum altitudine, undè lamæ saltu se dejicere solebant.

Statuit igitur foveam altam eo loco fodere in quâ lamæ desuper prosilientes caperentur. Labore quoque indefesso intrà paucos dies novum hoc opus confectum est. Tùm foveam virgultis texit. Posterâ autem die magnoperè lætatus est, cùm duo ejus generis animalia in eam desiliisse animadvertit. Quibus captis, tantam habuit carnis copiam, quanta per hiemem quam longa foret, abundè sufficeret. Tùm, ut cuncta provideret contrà hiemem quam instare putabat, fœnum Lamis parandum, ligna ad ignem fovendum colligenda, solanorum tubera effodienda, eademque in cellâ condenda erant. E fœno cujus magnam copiam collegerat, acervum struxit, qualem agricolæ nostri struere solent. Quoties vorò fœnum addebat, illud ita pedibus impressis conculcabat ut haud facilè pluviâ posset interlui. Insuper

magis etiam ab imbribus defenderetur, tectum ex arundinibus confecit, haud infirmius iis quæ culmo apud nos teguntur. Dies proximos ligna arida colligendo impendit. Tùm tubera solanorum effodit, nec parvam eorum paravit copiam. Quibus in cellâ conditis, decussit quoque omnia mala citrea quæ matura erant; jamque de suo victu minimè fuit sollicitus. Hiems verò, licet exacto mense Octobri, nondùm venerat. Cœpit potiùs continuis imbribus ità pluere, ut aër in aquam mutatus videretur. Nec satis liquebat *Robinsoni* quænam hujus rei esset causa. Quindecim dies elapsi erant, ex quo non longiùs domicilio suo progressus fuerat quàm ad cellam, ut alimenta et aquam sibi lamisque peteret. Reliquum tempus omne veluti captivo homini degendum fuit.

Eheu! quàm tardè tempus nunc *Robinsoni* trahi visum est, nihil agenti et solitario! Nunc perspexit quàm vera essent quæ sæpiùs magistri præceperant, eas opes esse parandas quæ unà cum naufragio possint enatare.

O me in pueritiâ stultum, exclamavit, qui scribere aut legere molestum, otiari verò jucundum existimaverim! O utinam quas olim aspernatus sum doctrinas memoriâ tenerem! Ex hoc penu domestico nunc depromerem quod esset non solùm vitæ oblectatio, sed etiam levamentum miseriarum.

Cujus otii pertæsum necessitas coegit ut varias res gerendas susciperet quas nunquam anteà tentaverat. Jamdiù consilium ollæ aut lampadis fabricandæ animo agitaverat, quibusquidem auctus, in meliori sanè conditione versaretur. Itaque, quamvis plueret, terram argillaceam studiosè conquisivit, opusque orsus est.

Quodquidem certè non statim ei ex voto cessit. Iterùm iterùmque tentandum fuit; cùm autem nihil haberet in quo libentiùs versaretur, placuit opus licet absolutum, quoties mendosum aliquid animadverteret, frangere ac denuò fabricare. Sic igitur dies nonnullos grato in labore transegit, donec tandem ollam fictilem cum lampade penitùs absolvisset. Quas non procul ab igne collocavit ut paulatim arefierent. Tùm alias etiam ollas, cacabos, catinosque variâ formâ atque magnitudine fingere instituit; atque ut ille plurimùm operæ in his artibus posuit, ità maximam solertiam adeptus est.

Magnum opus fuit ac difficile fictilia vasa *vitro* ità *incrustare*, ut liquore non imbiberentur. Sed cùm nihil intentatum, nihil inexpertum relinqueret, vicit patientia.

Interea pluere non desiit. Quamobrem necesse fuit *Robinsoni* varia adhuc fingere opera, ne miserè tædio conficeretur. Proximè autem operam nectendo reti piscatorio navat. Jam anteà non parvam copiam funiculorum contorserat, quæ nunc ipsi fuit maximè opportuna. Cùm enim otio abundaret, et patientissimus làboris, rem decies et ampliùs malè incœptam retractaret, invenit tandem quâ arte nodos faceret; in quo adeò solers evasit, ut fœminas puellasque apud nos reticula nectentes dexteritate æquaret.

Tum venit ei in mentem tentare, num arcum et sagittas posset conficere. Quanto studio animus *Robinsonis* flagravit, cùm hæc secum agitans, multa recenseret commoda quæ inde esset percepturus! Scilicet Lamas interficere, aves dejicere, et, quod erat potissimum, se ipsum in domicilio defendere posset. Itaque tanta ev-

cessit cupido arcûs perficiendi ut, pluviam cadentem parum curans, ad conquirendum lignum procurrerit. Cui tamen consilio cùm quodlibet lignum aptum non existimaret, ejusmodi quæsivit quod durum idem ac lentum esset ut et facilè flecteretur, et in pristinam ferè formam rediret.

Tale ergò lignum inventum atque decisum domum deportat, confestimque opus aggreditur. Quàm verò tunc sensit inopiam cultri idonei! Quamvis iterùm iterùmque secaret, vix tantum profecit quantum nos cultris Chalybeis instructi uno ictu proficimus. Quanquàm ab ortu usque ad occasum diei operi intentus erat, necesse fuit ut octo dies integros huic labori impenderet. Tandem magnoperè ille lætatus est, cùm arcum nono die perfectum vidit; neque tunc, præter nervum et sagittas, quidquam desiderabat. Cùm verò funem quàm firmissimum contorsisset, ad sagittas fabricandas se accinxit.

Jam si ferrum habuisset quod sagittis præfigeret, quanti, quæso, hoc æstimâsset! Frustrà autem in votis illud habuit. Dum igitur rem mente agitat, tandem meminit se audiisse homines feros ossibus magnorum piscium aut silicibus acutis uti ad sagittas hastasque acuendas. In quo illos statuit imitari. Consilium quoque iniit hastæ conficiendæ. Quod utrumque statim agressus, ad littus accurrit, ibique ossa piscium, lapidesque aptissimos invenit. Tùm perticam longam et rectam hastæ destinatam amputat, pluviâque madidus domum revertitur. Intrà paucos dies et hasta, et sagittæ confectæ sunt. Tùm hastam præfigit lapide præacuto, ac deindè sagittas hinc ossibus piscium robustis, inde pennis ad extremam partem additis, alites facit. Quo facto, placuit

arcûs experimentum facere. Quiquidem, quanquam multa deerant, quòd ferreis instrumentis non fuerat instructus, attamen satis idoneus visus est dejiciendis avibus, minoribusque aliis animalibus. Nequè dubitavit fore u hominem ferum nudumque, si quidem satis appropinquâsset, eo graviter esset vulneraturus.

Attamen pluvia nondum cessaverat, sed, duobus tandem elapsis mensibus, cœlum cœpit nitescere. Nunc *Robinson* hiemem adventare putavit, cùm jam contrà hiems exacta esset; vix suis ille oculis fidem habuit, cùm almâ veris vi nova gramina, novos flores, novos surculos emergentes cerneret. Etsi causam non intelligebat, res tamen erat antè oculos. Hoc profectò, ita se ipse alloquitor, me in posterum monebit ne quidquam rejiciam, cujus rationem animo perspicere nequeam.

CAPUT UNDECIMUM.

Summæ Robinsonis *miseriæ.—Ab infectis infestatur.—Vestes ex pellibus sibi conficit.—Incidit in gravem morbum.*

Attamen multum aberat ut *Robinson* omnia haberet quæ ad victum cultumque vitæ requiruntur. Omnes ejus vestes usu diuturno contritæ diffluebant, nec satis videbat quâ ratione novas sibi conficeret. Cui quidem non tam contra frigoris vim vestibus opus erat, quàm ut se ab insectis defenderet, quibus insula abundabat. Quorum morsibus *Robinson* excruciabatur, tumidis ferè semper manibus genisque. Quanti

dolores eum manebant, vestibus omninò laceratis! Atque hoc erat in proximo.

Ad hanc calamitatem accedebat quòd parentum societatisque humanæ desiderio animus ejus sæpè teneretur. Quam ob rem non semel ingemuit, cùm è littore, oculis madidis et languentibus, oceani circumspectaret immensitatem, neque aliud præter aquam, præter cœlum conspiceret. Quoties animus ejus dubiâ spe pendebat, cùm è longinquo prospiceret nubeculam ex æquore quasi emergentem, quam sibi cogitatione navem malis velisque instructam fingebat! Cùm verò errorem suum animadverterat, quanto luctu, quantâ animi ægritudine oppressus domum revertebatur!

Veritus autem ne navis aliqua insulam prætervеheretur aut etiam apud eam anchoras jaceret, cùm ipse in littore non adesset, in tumulo quodam eminente signum erigere statuit, quo appellentibus suam calamitatem indicaret. Stabat pro signo tignum ex quo indusium, ut erat omninò attritum, suspenderat; verba quoque palo inscribere vehementer optavit, quibus miseram suam conditionem apertiùs significaret. Quâ verò ratione? Nulla alia erat in potestate, nisi ut litteras cultro lapideo insculperet: quânam autem linguâ?

Si enim Gallicum vel Anglicum sermonem usurpâsset, fieri poterat ut navis Germanica, aut Hispana, aut Lusitana appelleret, in quibus nemo navigantium significationem verborum intellexisset. Fortè nonnullas voces latinas recordatus est, quibus votum suum exprimeret.

Linguam enim latinam cuncti Europæ populi tenent, et plerique eorum qui liberaliter instituti sunt, aliquam certè ejus partem intelligunt. Propterea *Robinson* speravit fore ut in quâlibet navi

quæ eò deferretur, unus saltem reperiretur inscriptionem istam interpretaturus. His autem verbis constabat:

Ferte opem misero Robinsoni.

Sic illi nonnihil profuit verba aliquot latina meminisse.

Jam inopiâ calceorum et tibialium *Robinson* maximè laboravit. Istis scilicet sensìm omninò dilaceratis, muscæ nudos ejus pedes stimulis fodiebant, iisque pungebant doloribus qui vix tolerari possent. Quoties sedit meditabundus ut excogitaret rationem aliquam corporis tegendi! Sed frustrà. Carebat enim instrumentis et arte ad finem assequendum necessariâ. Tandem pellibus lamarum quos mactaverat facillimè vestiri posse se existimavit. At istæ crudæ rigidæque erant, neque unquam ille curaverat quâ arte in præparandis pellibus crudis coriarii utantur. Atque si hanc tenuisset, nec acu, nec filis instructus erat, quorum ope è coriis vestimentum sibi consueret.

Cæterùm necessitas, omni arte et doctrinâ efficacior, *Robinsonem* admonuit quomodò inopiæ suæ mederetur. Pellibus igitur assumptis, cultro siliceo, sed non sine magno labore calceos primùm, tum tibialia quoque secuit. Quæ cùm consuere non posset, incisis foraminibus fila trajecit quibus ea circa tibias religaret.

Ex alio quodam corio curvo rigidoque larvam confecit quam duobus perfodit foraminibus per quæ acies oculorum penetraret, tertiumque quo spiritum ore duceret.

Statuit à labore omninò non desistere, donec tandem tunicam braccasque è pellibus lamarum perfecisset; et certè res erat maximè oper-

quid autem est quod sine labore homines assequi possint? Nihil verò tam arduum quod non expugnet pertinax labor. *Robinsoni* quoque res ex voto cessit; quod eum tantâ affecit lætitiâ, quanta verbis exprimi non possit.

Jam *Robinsonis* habitus vestitusque verè singularis fuit. A capite ad calcem pellibus villosis horridus; gladii loco, securi lapideâ cinctus; gerebat humeris peram venatoriam, arcumque cum fasciculo sagittarum; dextrâ hastam ipso longiorem, sinistrâ umbellam textam viminibus, atque foliis cocossæ obsitam; pro pileo denique corbem præacutam, pellibus setosis pariter tectam. Cogitate, quæso, qualis aspectus hominis fuerit. Risum ipse non tenuit, cùm suum lympharum in speculo vidit simulacrum.

Hâc rerum in conditione *Robinson* versabatur, cùm casu quodam impeditus est quem jamdiù metuerat: in morbum incidit.

Ac primò, stomachi capitisque doloribus affectum, et omnibus membris fatigatum se sensit; demùmque, summo animi angore et deliquio oppressus, in terram collabitur. Vocis expers atque sensûs, oculos in cœlum defigit. Alme Deus! miserere mei! Hæc sola subinde magno cum gemitu protulit.

Neque tamen diù propter anxietatem quiescere potuit: Cùm quidquid virium supererat collegisset, ea quæ ad curam suî maximè necessaria essent, propè stratum ponit, ut, si propter vim morbi surgere non posset, haberet tamen quo paululùm sublevaretur; sed vix valuit nonnullas cocossæ conchas aquæ plenas asportare, quas juxtà stratum collocavit. Tùm aliquot tubera frixa et quatuor mala citrea, quæ reliqua habebat, addi-

dit: quo facto, exhaustis viribus, in lecto miserabiliter recubuit; ac brevì febri correptus est. Quanquàm pellibus lamarum se totum texerat, à frigore tamen se defendere non potuit. Quo frigore duas ferè horas cohorruit. Tùm æstus tam vehemens insequitur, ut viscera penitùs urerentur. Pectus crebro concutitur pulsu, sicut solet celerrimo cursu anhelantibus. Tanta autem ejus imbecillitas fuit, ut vix concham aquâ repletam labris admovere valeret, ad hauriendum paululùm humoris. Jamque nox oborta erat. Quâquidem nocte tristiorem nunquam ille degerat.

Vicissim aut frigore contremuit, aut arsit calore, acerbissimo continuoque capitis dolore cruciatus; neque somno recreatus est. Quibus malis adeò fractus fuit, ut proximo mane vix posset reptare ad ligna alendo igni necessaria.

Ad vesperam morbus ingravescit. Iterùm igni corpus ægrum admovere conantem vires deficiunt. Itaque nunc spes omnis salutis abjicienda fuit. Jamque erat in expectatione mortis.

Nox ista superiori similis fuit; ignis interim exstinctus est; aqua in conchis cœpit putrescere; *Robinson* autem adeò viribus desertus est, ut vix se in lecto commovere valeret. Mortem quoque appropinquantem sentire sibi visus, tantam inde lætitiam cepit, ut eâ ipsâ confirmatus, piis precibus se ad maximum iter ineundum ritè pararet.

Deum peccatorum veniam supplex rogavit; quo facto, gratias ei egit pro beneficiis in se, per totam vitam indignum, collatis, imprimìs autem pro calamitatibus quibus ipsum castigaverat; postremò parentibus suis miseris solatium atque felicitatem precatur; tum animum immortalem

œterno patri commendavit; cùmque se composuisset, expectavit mortem.

Quæquidem gradum corripere visa est; angoribus enim ingravescentibus pectus anhelare atque suffocari cœpit. Optatum tempus tandem videtur advenisse. Vehementissimo angore compressus jam non spirat; capiteque reclinato, sensum omnem amittit.

CAPUT DUODECIMUM.

Convalescit ex morbo.—Maximi luctus.—Parva gaudia.—Psittacus.

Attamen spiritus liberiùs meare cœperat; *Robinson* paulatim allevans oculos circumspexit, satis incertus animusne suus è corpore migrâsset, necne. Jamjam verò minimè dubium fuit quin viveret. Tunc gravissimè indoluit; mortem enim in isto rerum articulo vitâ potiorem habuisset. Magnâ quoque infirmitate oppressum se sensit, doloris tamen expertem. Cùm enim anteà œstu ardenti flagrâsset, nunc sudor plurimus salubrisque per omnes artus manabat. Atque ne intercluderetur, pellibus additis se texit, et sic post dimidiam circiter horam, magnoperè allevari sibi visus est. Jam verò siti exarsit vehementissimâ, cui explendæ cùm idonea non esset aqua putredine corrupta, opportunè malorum citreorum meminit. Adeò verò infirmus erat, ut unum labris ægrè admoveret; cujus tamen succo egregiè refectus, sudore continuò effluente, dulci somno sopitus et nonnisi sole oriente experrectus est.

Tunc verò vis morbi omninò laxata erat, neque, praeter infirmitatem virium, aliquid mali superfuit cibum quoque appetere cœpit, bulbumque solani frixum comedit, instillato malli succo citrei quo saporem ejus jucundiorem efficeret et palato refrigerando aptiorem.

Lamarum suorum, quandiu jacuerat ægrotans, curam penitùs deposuerat. Nunc autem valdè commotus est, cùm eos ad pedes suos videret jacentes, nonnullosque oculis in se defixis, quasi ipsum interrogarent nùm meliùs valeret. Est autem illud animalium genus à naturâ ita comparatum, ut camelorum instar, plurimos dies sine potu degant. Alioquin malè cum iis actum fuisset. Per dies enim duos continuos aquam non biberant, necdum etiam *Robinson* propter corporis imbecillitatem surgere, aquamque iis ministrare potuit.

Cùm Lama mater ad eum satis appropinquâsset ut hanc posset attingere, tùm levato corpore in cubitum, dextrâ eam mulsit, ex cujus tepidi lactis haustu plurimùm accepit levaminis. Quo facto rursùs somnum cepit usque ad solis occasum. Nunc autem cibi major fuit appetitus. Itaque nonnulla solanorum tubera succo mali citrei aspersa comedit, ac denuò somnus eum complexus est.

Atque hæc alta quies, obsecundante firmâ corporis habitudine quam à naturâ *Robinson* sortitus erat, tantoperè ad vires ejus reficiendas valuit, ut proximo mane surgere, et tentabundus progredi auderet.

E speluncâ in vestibulum titubans prorepit. Ibi solis orientis radii, inter frondes vicinarum arborum nitentes, vitali eum calore recreant. S...

quasi recèns natus videtur; Deo, vitæ fonti æterno, gratias agit quòd sibi denuò intueri liceat sidus illud pulcherrimum mirandaque summi rerum conditoris opera. Nùnc aspicit cœrulei cœli immensitatem, nunc recentem et amœnam arborum fruticumque rore madentium viriditatem, nunc lamas fideles qui circumstantes, domino blandiri, et lætitiam videntur significare.

Mox autem favente aere puro et aquâ frigidâ lacte temperatâ, necnon placidâ mentis serenitate, penitùs convaluit. Brevì quoque viribus recuperatis, ad opera instituta se retulit.

Hoc unum tunc ei molestum fuit quòd ignis extinctus esset. Verumtamen magnâ cum animi moderatione hunc casum tulit, nec spem omninò amisit, siquidem nunc expertus erat nihil esse cur adversùs hiemis inclementiam sibi præcaveret, atque etsi ab ineunte ætate carne vesci consueverat, speravit tamen fore ut eà carere, solisque fructibus et lacte lamarum vitam sustentare posset.

Quid nunc suscipiat, confectis omnibus quæ manibus, sine ullius instrumenti auxilio, confici possent? Nihil ergò sibi superesse putavit, nisi ut in otio et somno vitam consumeret. Quâquidem conditione miseriorem sibi fingere nullam potuit. Jam enim tantoperè labori assuetus erat ut vitam intolerabilem existimaret, quoties utili operæ vacare non liceret; diù itaque multùmque secum reputavit quemnam laborem nunc capesceret, ut fugeret otium. Tandem invenit in quo operam suam collocaret.

Diu noctuque animo versaverat consilium naviculæ conficiendæ, cujus ope tentaret nùm posset in societatem hominum redire, atque se ab eâ

solitudine eximere quam graviorem erat expertus, ex quo ignis usum amiserat. Nec temerè continentem Americæ haud procul abesse augurabatur. Statuit autem, si modò scaphulam sibi parare posset, spretis omnibus periculis, continentem petere. Cùm totum se huic consilio tradidisset, procurrit aliquandò ad eligendam arborem cujus truncus in formam cymbæ cavaretur. Hâc mente loca nonnulla perlustrans quæ nondum inviserat, varia ignotarum plantarum genera detexit, in quibus constituit experimenta facere ut intelligeret an iis quoque vesci posset. Inter alia frutices nonnullos invenit frumenti Indici, quod apud nos triticum TURCICUM appellari solet.

Miratus ille spicarum magnitudinem in quibus suprà ducenta grana denso ordine structa erant, non dubitavit panem ex iis confici posse. Quomodò autem grana moliturus erat? quomodò farinam furfure purgaturus? quomodò tandem panem inde cocturus, cùm ignem desideraret. Nihilominùs tamen aliquot spicas inde secum abstulit, quarum grana sereret: Quidni, ait ille secum, fieri possit ut ex iis aliquam olim utilitatem percipiam?

Posteà verò reperit quoque arborem frugiferam in quam anteà non inciderat. Capsulas crassas pendentes vidit, quarum unam cùm confregisset, sexaginta circiter fabas invenit. Quamvis saporem jucundum in iis non deprehenderet, attamen unam ex iis quæ sibi maturior visa est, peræ suæ commisit. Erant fabæ CACAOTICÆ, è quibus potus CACAOTICUS paratur.

Tandem arborem ingentem sibi prorsùs ignotam invenit, cujus fructus nuces cocossæ magnitudine æquabant. Qui cum putamina nulla h-

berent, saporem verò jucundissimum, toti comedi poterant. Arbor ipsa multum dissimilis erat cocossæ. Non enim trunco tantùm constabat qui erigitur, quemadmodum cocossa, nec in coronam magnorum foliorum supernè desinit; sed erant ejus rami foliaque quasi nostrarum arborum pomiferarum. Posteà comperit arborem eam esse quam paniferam appellamus, propterea quod fructus ejus vel crudi, vel comminuti atque depsendo subacti, barbaris hominibus vicem panis præstant.

Cùm animadvertisset illius arboris truncum ab uno latere jam leniter esse excavatum, existimavit esse cymbæ conficiendæ idoneum, dummodo excidi ac penitùs excavari posset. Si verò arborem tam utilem exciderit, incertus ipse an sibi unquàm cymbam contingeret inde fabricare? Hæc cogitans, exterritus est, hæsitque diu inops consilii. Attamen loco arboris notato, dubius animi domum revertitur.

Inter redeundum, quod jam diu optaverat, nidum psittaci invenit. Tum circumspiciens quâ parte facillimè locum invadit, accedit pede suspenso. Vigilabat rostro extrà nidum prominente mater pullis incubans, et ad aspectum inusitatæ formæ aliquid mali suspicata, aciem oculorum arrigebat ad periculum. *Robinson* scandit per densissimas frondes, manibus retinens virgulta. Sed quò propiùs accedentem prodit strepitus foliorum, eò magis crescebat sollicitudo matris. Ac demum homo adest, manumque nido injicit. Avolat mater, avolant adulti jam validiores; unus cæteris tardior hæret in manibus; *Robinson* domum properat, hilarior quàm si thesaurum nactus esset.

Tum redux quàm solertissimè potest caveam concinnat, in quâ hospitem novum collocet. Quâ-

quidem juxtà stratum suum positâ, tàm lætus recubuit quàm qui novum sibi amicum comparavit.

CAPUT TREDECIMUM

Multus labor in excavandâ scaphâ.—Robinsonis *constantia.—Quomodò diem inter varias occupationes distribuit.—In bellicis artibus se exercet.*

Nullum unquàm negotium tam molestum tamque diuturnum *Robinson* susceperat, quàm cùm cymbam fabricare adortus est. Multi alii animum abjecissent, è manibus securis brevi excidisset, et tale susceptum visum fuisset sin minùs stultum, at saltem ejusmodi quod fieri nullo modo posset. *Robinson* autem hanc legem sibi fecerat ut nullis difficultatibus ab ullo unquam incepto semel probato deterreretur. Itaque hoc etiam summâ animi constantiâ persecutus est; et si illud multò plus et temporis et laboris postulâsset, ei in mentem non venisset à proposito recedere. Jam ille satis intellexit hoc opus plures annos requirere; justam igitur diei distributionem facere decrevit, ut cuilibet horæ suus esset labor assignatus. Experientiâ enim edoctus erat nihil majori ad industriam promovendam adjumento esse, quàm cùm certo ordine inter singulas diei horas labor aptè dividitur. Multiplex enim fit momentorum numerus quæ suo quæque usu distinguuntur.

Itaque cum sole surgere consueverat atque ad fontem se confere, ut caput, manus pectus, pedesque ablueret. Deinde domum reversus vestes induebat. Quo facto, collem speluncæ imminentem conscendere; unde longe lateque circumspicere posset, atque ibi in genua prostratus preces matutinas piè fundere, Deumque orare pro carissimis parentibus quos deseruerat quidem, nunquàm verò oblitus est. Tum lamas mulgere quarum gregem non ita contemnendum paulatim educaverat. Deinde aliquam lactis partem haurire. In quibus peragendis prima diei hora effluxerat.

Tum omnibus rebus instructus quæ seu ad tutelam suî, seu ad laborem pertinerent, ibat vel ad littus, si mare recederet, ostreas in prandium collecturus, vel ad arborem ex quâ navem fabricare statuerat.

Sub horam decimam, cum diei fervidissimum tempus esset, laborem *Robinson* intermittebat. Tum ille littus repetebat, aut ostreas conquisiturus, si modo manè non invenisset, aut membra lavaturus, quod bis quotidie facere in morem ei abierat.

Deinde iterum lamas mulgere, caseos ex lactè coagulato premere, prandiumque mediocre instruere quod ferè lacte, et caseo recenti, nonnullis ostreis, dimidiâque nuce cocossæ constabàt. Nec illi querendi locus erat quòd in fervidis istis regionibus ciborum appetitus multò minor sibi esset quam sub cœlo frigidiori. Attamen solitus à pueritiâ carnem edere, illam tundendo emollire denuò conatus est, ut aviditatem expleret; sed frustra. Inter prandendum cum psittaco suo confabulari solebat, quem nonnulla verba pronunciare docuerat. Scilicet audiebat discipulus et red-

debat sonos, vicibus reticens quasi intelligeret emendantem. Hunc quòque assuefecerat se vocantem audire et euntem sequi.

Post prandium, horam quieti sub umbrâ aut in speluncâ dabat, stante ad latus psittaco et Lamis circa dominum recubantibus. Tum ille interdum sedens, animalia ista, in quæ defixos tenebat oculos, alloquebatur, verba sua intelligi ratus; adeo ille gestiebat cum animante quodam mentis cogitationes sensusque communicare, ut sæpiùs oblivisceretur se cum animalibus rationis expertibus sermonem habere. Quoties autem psittacus vocem distinctè emittebat, tanta erat *Robinsonis* lætitia, ut humanam vocem audire sibi videretur, atque adeò insulæ, lamarum, psittacique oblitus, se inter homines versari sibi cogitatione fingeret. Sed cum brevi evanesceret error ille blandissimus, tum ad memoriam solitudinis revolutus, ingemiscebat: *miser Robinson!*

Sub horam à meridie secundam ad arborem reversus, rursus instabat magno operi. In quo labore durissimo quotidiè duas horas consumere sibi præceperat; quibus elapsis redibat ad littus, cum ad corpus denuò abluendum, tum ad ostreas conquirendas. Reliquam diem variis operibus hortensibus impendebat; et nunc zeam aut solana plantare, sperans fore ut olim, igne recuperato, magnam inde utilitatem caperet, nunc teneras stirpes insertas irrigare, nunc sepes serere quibus hortum clauderet, nunc arbores circumcidere, ramosque flectere qui sibi umbram hospitalem ministrarent.

Nunc autem *Robinson* ægrè tulit vel longissimum diem in hâc insulâ tredecim ad summ horas durare, adeò ut mediâ æstate, horâ se

post meridiem tenebræ jam ingruerent. Itaque quidquid lucem diei requirebat, ante hoc tempus perficiendum erat. Sub horam igitur sextam, si modò nihil majoris momenti agendum superesset, se se in bellicis artibus exercere, arcum tendere, sagittas emittere, ut, si quandò incideret in barbarum hominem aut ferum animal, cujus timorem nondum deposuerat, satis se defenderet. Quarum quidem artium tantam paulatim peritiam adeptus est, ut rarò, quamvis longo interposito intervallo à scopo nummi magnitudinem æquante aberraret. Vesperascente cœlo, Lamas tertium mulgere, cœnamque frugalem sumere, stellis aut lunâ lucentibus.

Ultimam diei horam rerum naturæ contemplationi dabat. Nimirum in editiore loco sedens, intuebatur cœli convexa stellis undique distincta, aut signa ex mediâ cœli parte vergentia, rursùsque alia ex occulto surgentia; aut lunam modò crescentem, modò senescentem, et nunc curvatam, nunc æquâ portione divisam, maculosam interdum, eamdemque subitò renidentem. Nonnunquam in littore ambulans auram vespertino vento temperatam spirabat. Qùam pulchrum, quàm admirabile spectaculum mare exhibebat oceani immensitatem è littore prospicienti? Ut varium, ut suî semper dissimile! Modò placidum et quasi sopitum, politissimi mentitur speculi planitiem; modò tanquam otii pertæsum, crispatur leviter, fertur ultra citraque per ludibrium, cùm subitò ludorum impatiens, conturbatur, turgescit, fluctusque spumantes volvit ad pedes *Robinsonis* securè minas contemplantis.

Cum sic ille in admiratione nunc rerum naturæ, nunc maris diutiùs hæsisset, tum ad se ipsum

conversus animum ad rationem reddendam vocabat. Scilicet diem totam excutiens, secum anquirebat, quomodo hanc diem egisset, quod malum sanâsset, quânam parte factus esset melior? Quoties hæc et talia à se ipso percuntanti præclarum conscientia testimonium præbebat, ut ipse sibi gratulabatur! ut ille laudes Dei optimi maximi canebat, quo favente aliquid hâc die in virtutis viâ profecerat! Si verò post recognitionem suî aliquid peccâsse sibi videretur, o quàm ille tunc dolebat amissum in vitâ diem! Amissum enim interpretabatur diem illum quo commiserat quidquam aut cogitaverat, cujus die exacto ipsum pœniteret. Hunc quòque solebat signo notare, propè lineolam quâ quotidie in arbore rationem temporis exarabat, ut prœteritæ culpæ memor in posterum tantò magis ab eâ sibi caveret.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Robinson *insulam peragrat.—Vestigia hominum reperit.—Summus terror.—Prospicit crania, ossa, manus, pedes.—Quod territo et fugienti accidit.*

Robinson assiduam per tres annos navi conficiendæ operam dederat, trunco vix dimidiâ quidem parte exciso. Incertum quòque videbatur an illud, etsi eâdem assiduitate operi instaret, trium aut quatuor annorum spatio perfecturus esset; nec tamen in suo studio atque opere cessavit: quid

enim aliud susciperet? neque verò illi placuit, nec licuit esse otioso.

Quâdam die in mentem ei venit se, quàmvis jam diu in insulâ istâ habitaret, non nisi minimam partem adhuc exploràsse. Objecit sibi ut animi vitium, timorem istum quo impeditus insulam totam nondum peragràrat. Forsan, si minùs ego timidus fuissem, multa invenissem quæ nunc mihi maximæ essent utilitati.

Quæquidem cogitatio animum *Robinsonis* impulit ut illicò statueret proximo mane in viam se conferre; eoque ipso die omnia ad iter faciendum paravit.

Postridiè, orto sole, uno è lamis quatuor dierum victu onerato, armis ipse indutus, postquam se Dei tutelæ commendavisset, fidenti animo viam ingressus est. Constituit, quantùm fieri posset, littus sequi, nec sylvestribus locis se committere, ne in feras incideret.

Ac primo die nihil ei in itinere accidit memorandum. Sex milliaria circiter eo die confecit, et quo longiùs progrediebatur, eò certiùs comperit se in sterilissimâ insulæ parte sedem posuisse; multis nimirùm in locis arbores invenit vario fructuum genere abundantes, unde victum non salubrem minùs quàm jucundum petere potuisset. Horum posteà usus nominaque didicit.

Primam noctem *Robinson* in arbore egit, ut tutus à feris esset; et posterâ die iter persecutus est. Nec multum viæ confecerat, cùm extremam insulæ partem versùs meridiem attigit. Solum nonnullis in locis erat arenosum. Dum autem tendit ad tractum terræ in mare procurrentem, ecce pe-
m fert retrò; tum pallescere, contremiscere,
os circumferre, et subito hærere quasi ful-

mine repentino ictus. Videt nimirùm quod hic visurum se nunquàm speraverat, vestigia hominum arenæ impressa!

Tum ille territus undique circumspicit; audito vel levissimo foliorum strepitu stupet, censusque adeo perturbantur ut stet inops consilii; tandem collectis viribus, fugam corripit, quasi instarent à tergo, nec præ terrore respicere ausus est. At ecce repentè substitit. Metus in horrorem vertitur. Videt nimirùm fossam rotundam atque in medio ignis extincti focum. Quem circà, horresco referens, crania, manus, pedes, aliaque corporis ossa aspicit, execrandas reliquias convivii à quo natura abhorret; scilicet tunc temporis in insulis *Caraïbicis* feri homines degebant, cannibales vocati aut antropophagi; quibus solemnis erat consuetudo captivis mactatis assatisque immanes epulas celebrare, in quibus lætitiâ atrociùs debacchabantur, saltantes, canentes, aut potiùs satiatâ feritate, ululantes.

Robinson oculos ab horribili spectaculo avertit. Nauseâ etiam correptus, animi deliquio laboraturus fuisset, nisi stomachum vomitu levâsset. Ubi primùm paululùm refectus est, fugit tantâ velocitate, ut vix fugientem fidelis lama sequi potuerit. Tantopère verò mentem *Robinsonis* timor alienaverat, ut lamæ sui planè oblitus, audito sequentis socii gressu, instantem à tergo sibi cannibalem fingeret, omnibusque viribus effugere conaretur.

Ac ne cursum morarentur, hastam, arcum, sagittas, securim abjicit; quam sibi videt expeditiorem, viam potiorem habet, iteratisque per totam horam ambagibus sic efficit ut circumeundo ad locum eumdem unde aufugerat redierit. Tum novus horror animum ejus attonitum occupat.

in loco versetur non agnoscit, nec animadvertit eumdem esse quem anteà viderat; sed putat invenisse se novum immanitatis eorum quos fugit monumentum. Itaque violentissimo impetu se proripit, neque priùs currere desiit quam fessum cursu corpus vires desererent. Tunc omninò exhaustus sensuque orbatus procidit. Hùc quoque Lama advenit, nec fessus minùs juxtà dominum procumbit. Fortè is ipse erat locus ubi antea *Robinson* arma abjecerat. Óculis itaque non multò post apertis, hæc prima in gramine conspexit. Quodquidem somnium ipsi omninò visum est, nec intelligebat quomodo et arma sic jacerent et ipse in eum locum venisset: tantopere formido animum ejus perturbaverat!

Ac brevi surrexit ut locum istum quam celerrimè linqueret. Sed tunc paululùm ad se reversus, nec tam imprudens ut arma oblivisceretur, statuit ea jam non exuere quibus solis vitam poterat defendere. Tantopere autem erat debilitatus, ut, licet instante metu, jam non eâdem quâ anteà, pernicitate fugeret. Per totum reliquum diem cibi appetitum planè amisit, semelque tantummodò substitit ut sitim fontis aquâ restingueret.

Frustra speravit se eodem die ad sedem suam perventurum. Obscurâ jam luce, dimidiæ circiter horæ spatio aberat a domicilio, eo scilicet in loco quem rusculum suum vocaverat. Quippè spatium erat clausum, et satis amplum, in quo partem gregis coercebat, quia nempe pinguiora ibi quam prope habitaculum suum crescebant gramina. Ibi nonnullas noctes superiori æstate degerat, ne ab insectis quæ eum domi fodiebant infestaretur. Sed viribus planè exhaustis longiùs

progredi non poterat. Etsi periculosissimum ei videbatur pernoctare in lòco nullis præsidiis munito, attamen necessitas illud postulabat. Vix autem humi se prostraverat, cùm neque omnino sopitus, neque omnino vigil, in ambiguâ somni expectatione, ecce subito terrore perhorruit.

Vocem audivit veluti cœlo demissam, hæc verba articulatè proferentem: *Ave*, *Robinson.*

Robinson perterritus exilit, toto corpore contremiscens, et planè inops consilii. Ac iisdem iterum auditis, oculos in eum locum timidè convertit, unde vox profecta erat. Tum vidit, quod sanè ignavo cuique in promptu esset, si rem, priusquam animus perturbaretur, paulò attentiùs consideraret; vidit se vano metu territum fuisse; quippe vox illa profecta erat non de cœlo, sed de ramo in quo carissimus sibi insidebat psittacus. Tum verò metus in lætitiam vertitur quòd causam rei invenisset. Manum porrigit psittaco; ille devolat, dumque mutuis alter alterum blanditiis excipit, psittacus pergit proferre dictatam salutationem.

Hic autem totam ferè noctem insomnem traduxit; tum cibi, tum quietis immemor, fremitum quemque auribus captans. Feri homines semper occurrebant oculis; frustra vero animum a fœdâ cogitatione abducere tentavit. Tum ut se tutiorem in futurum præstaret, cœpit plurima animo consilia agitare, eaque stultissima. Ex quibus unum, quod incredibile videbitur, hoc erat ut die oborto omnia adæquaret solo quæ tantâ diligentiâ, tanto labore extruxerat; ne vel minimum quidem humanæ industriæ vestigium deprehendi posset

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Epulæ atroces.—Prælium.—Fortitudo Robinsonis.—Friday *servatus.*

Vix alma diei lux umbras noctis dispulerat, cùm *Robinson* res vidit in alio lumine collocatas. Quod heri prudentia, quod necessitas suadebat, tunc stultum atque inutile judicavit. Consilia demum minùs considerata quæ timor ipsi suggesserat, nunc reprobat, et ad meliora rationique magis consentanea animum convertit. Nunc enim, nocte interpositâ, intelligit timorem hesternum fuisse nimium. Dudum ait ille secum, hîc ego commoratus sum, nec ullus unquam homo ferus in vicinitatem habitaculi mei venit; ex quo satis patet suum eos in hâc insulâ domicilium non habere. Verisimile est, aliam eos incolere regionem unde nonnulli hùc veniunt ut victorias attrocibus epulis concelebrent, eosque ad eam insulæ partem quæ vergit ad meridiem appellere, atque indè discedere, cæteris insulæ partibus neglectis. Singulari igitur ac divino munere, ego in hanc steriliorem insulæ partem compulsus fui, hoc ipso tutior. Tum animo et viribus confirmatus, domum se contulit, ut nova quæ inierat consilia persequeretur.

Placuit inter cætera plantare non procul ab arboreo quo habitaculum munierat septo nemus ita densum ut sedes a longinquo conspici non posset. Hâc mente duo circiter millia ejus generis salicum plantavit quas jam facilè radices agere atque brevi crescere animadverterat. Sed maximè cavendum judicavit ne eas ordine aliquo dispone-

ret, ut sylvula naturâ potiùs quàm arte consita videretur. Tum statuit viam subterraneam per cuniculum agere, ab imâ speluncâ àd alterum montis latus, ut, urgente necessitate, haberet effugium. Quodquidem opus fuit magni et diuturni laboris; adeò ut à cymbæ fabricatione ad tempus omninò desisteret.

Sic ille quidem satis tutus sibi videbatur ab impetu repentino. Quid verò? si hostis instet, obsidioneque cinctum teneat? Neque hoc vanum prorsus erat aut futile; quippe quod aliquandò fieri posset. Itaque necesse esse judicavit ut se adversus hunc casum muniret, ne fame aut periret aut ad deditionem compelleretur. Quamobrem statuit unam certè lamam quæ lacte abundaret in atrio domicilii servare, atque ad hanc alendam fœni acervum sepositum habere ex quo nihil, nisi necessitate coactus, detraheret. Decretum est quoque casei, pomorum et ostrearum copiam parare, quam de die in diem renovaret.

Quibus ita dispositis, *Robinson* aliquot annos vitam vixit adeo tranquillam ut nihil memoratu dignum ei acciderit. Igitur ad rem illam propero quæ ad commutandam ejus conditionem plus valuit quàm quidquid huc usque ei contigerat.

Cùm *Robinson* mane quodam sereno in cymbâ fabricandâ esset occupatus, magnum è longinquo fumum ascendentem subitò conspexit. Primo quidem aspectu obstupuit, mox autem ad montem speluncæ imminentem quàm celerrimè cucurrit, causam rei inde speculaturus. Ubi primùm montem conscendit, majori etiam cum terrore conspexit quinque scâphulas in littore religatas, triginta autem barbaros ingentem apud focum, truci gestu, atque incondito clamore chorum agentes

Saltabant unico tantùm pede. Nam alterum erectum et in aere libratum habebant.

Etsi ad spectaculum hujusmodi videndum *Robinson* non imparatus erat, parum tamen abfuit quin rursùs terrore exanimaretur. Verumtamen fortitudinem et fiduciam celeriter in animum revocavit. Tum è colle properè descendit, omnia dispositurus quibus se tueretur, cunctisque armis instructus, et auxilium precatus à Deo, constituit vitam suam, quoad posset, defendere. Tunc iterum ad summum collem conscendit, hostes exploraturus.

Mox verò cohorruit atque indignatus est, cùm satis distinctè vidit duos homines è scaphis trahi ad ignem. Ac primò suspicatus est eos neci addictos, brevique comperit se non erasse. Aliquot enim ex barbaris alterum captivum prosternunt, prostratumque duo alii adorti, corpus laniant, ad epulas atroces instruendas. Interim stabat alter captivus, donec ipse quoque mactaretur. Dum verò intentos quisque oculos in cruciatum et lacerationem tenet, ille, tempore arrepto, fugit atque citatissimo cursu in eam regionis partem contendit quam *Robinson* incolebat.

Tunc noster erectus suspensusque tum spe et lætitiâ, tum timore atque horrore vicissim perstringitur. Hinc exultat, cùm videt captivum aliquo spatio persequentes superantem; inde toto corpore contremiscit, cùm animadvertit cunctos ad habitaculum suum anteà ignotum, cursum dirigere. Erat autem sinus mediocris profugo trajiciendus, ne in manus hostium caderet. In quem statìm prosiliit eâdemque quam huc usque adhibuerat celeritate tranavit ad littus oppositum. Dum ii qui propiùs urgebant in aquam se quoque

projiciunt, cœteri ad convivium horribile revertuntur. Quanto autem gaudio *Robinson* animadvertit, hos illi natando pares non esse! Miser enim jam ex aquâ emerserat, cùm cæteri nondùm emensi erant dimidiam sinûs partem.

Tunc *Robinson* insolitâ fortitudine atque audaciâ animatum se sensit; hastâ correptâ è monte decurrit. Et continuò egressus sylvâ, terribili voce exclamat: Siste gradum! At ille, aspectu, *Robinsonis* pellibus horridi obstupuit, ratus esse aliquem supra humanam conditionem, incertusque utrum se ad pedes ejus projiceret, an verò fugam persequeretur. *Robinson* ei manu significat adesse se defensorem, et subitò conversus it obviam hostibus. Priorem, cum jam propiùs esset, hastâ percussum vi magnâ dejicit. Alter qui centum circiter passus aberat, attonitus stupet; tum arcum sagittâ instruit, quam in *Robinsonem* jam proximè accedentem, intorquet. Illa pectus ejus ferit, sed adeò leviter pellem quâ indutus erat strinxit ut corpus ferro esset intactum. Tum *Robinson* priori victoriâ ferox, vehementi impetu elatus, barbarum prostravit. Deinde hominem respicit cujus vitam servaverat; hic autem timorem inter et spem dubius eodem in loco hærebat, incertus utrum hæc omnia suæ salutis causâ agerentur, an sibi ignotâ victoris manu foret quoque pereundum. Ille autem barbarum ad se vocat, significatque ut propiùs accedat. Hic paruit, mox autem præ metu constitit; et nunc pedem profert, nunc retrahit; demùmque lentè progreditur, non sine magnâ significatione terroris, supplicisque habitu.

Cùm *Robinson* amicitiam suam omni modo demonstrâsset, tandem ille formam ignotam adire

sus est, sed decimo quoque passu supplex in genua procidit, quasi gratias ageret simul et honorem præstaret.

Tum *Robinson* sublatâ larvâ vultum humanum et benignum ostendit. Quo viso, barbarus confidentiùs servatorem suum adit, totoque corpore se projiciens terram osculatur. Noster autem, qui amicum habere mallet quàm servum, blandè hominem manu allevans, ei quâcumque potuit ratione persuadere studet se velle cum ipso amicitiam jungere. Multa verò facienda supererant.

Barbarus qui prior fuerat prostratus vulnus lethale non acceperat; itaque cùm animum sensim recepisset, herbis evulsis ad sedandum sanguinem vulnus obturare cœpit. *Robinson* barbaro suo hoc demonstrat. Tum Indus nunc securim lapideam *Robinsoni* ostendit, nunc se ipsum, significans se illius ope vitam hosti erepturum. *Robinson* autem qui ab humano sanguine effundendo abhorrebat, tunc necesse ratus ut hostis de medio tolleretur, securim porrigit, avertens oculos. Indus in hostem vulneratum irruit, illum uno ictu obtruncat; tum ovans revertitur et securim cæsique hominis cruentum caput, victoriæ pignora, ad pedes *Robinsonis* deponit.

Tum *Robinson* ei signis quibusdam dedit intelligendum, ut, collectis cæsorum arcubus et sagittis, se prosequeretur; barbarus autem innuit *Robinsoni*, priùs quàm recederent, corpora defunctorum esse humi condenda, ne socii ulla aliquando eorum vestigia reperirent.

Cùm *Robinson* indicâsset se hoc probare, Indus solis manibus magnâ cum celeritate brevi utrumque cadaver arenâ obruit; tum ambo ad habitaculum *Robinsonis* se conferunt.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Robinson *paratus ad obsidionem ferendam.*—Friday *describitur.*—*Quare sic appellatus.*

Incerta adhuc ancepsque erat fortuna *Robinsonis.* Nonne verisimile erat barbaros, epulis inhumanis satiatos, vestigia sociorum secuturos esse ut eos et captivum qui evaserat quærerent. Tunc verò dubium non erat quin illi detecto semel *Robinsonis* habitaculo, expugnatoque, eum simul et novum comitem occiderent. Quæ cogitatio *Robinsonis* animum agitabat, dum è summo colle post arborem latens fœdam epulationem chorosque barborum intuetur. Tunc deliberat quid sibi in hoc rerum articulo faciendum sit, utrum fugiat, an in arce suâ inclusum se teneat! Cùm verò mentem suam ad potentissimum illud numen innocentiæ præsidium erexisset, sese adeò confirmatum animo sensit ut posterius facere constituerit. Itaque inter dumeta usque ad domicilium prorepit socio significans ut idem agat; sicque ambo ad speluncam perveniunt.

Tunc barbarus domicilium liberatoris commodè dispositum intuens obstupuit, quippe qui nihil unquam vidisset sic ordinatum.

Robinson barbaro significat quid sit ab hostium multitudine metuendum; se autem paratum esse ad vitam strenuè defendendam. Quo quidem ille intellecto, truci vultu securim vibrat, gestuque terribili versùs eum locum se convertit ubi hostes erant, quasi illos provocaret, patronoque declararet se ad acerrimam defensionem paratissimum. *Robinson*, hâc ejus fortitudine probatâ, hastr

arcum et sagittas ei tradit, eumque ad foramen munimenti arborei velut in excubiis collocat, unde prospiceret quid in spatio inter parietem et nemus à se consitum interjecto ageretur. Sic cum forti socio usque ad vesperam armatus stetit; cùm verò post aliquot horas nihil usquàm hostile cernerent, existimaverunt barbaros postquam frustra investigaverant, in scaphis domum reversos esse. Igitur armis depositis, *Robinson* cœnam instruit.

Cùm autem hæc dies in vitâ *Robinsonis* maximè memoranda, dies esset Veneris, Anglicè *Friday*, memoriam ejus consecrare voluit; itaque barbarum, quem servaverat, eo nomine appellavit.

Nondum huc usque *Robinsoni* vacaverat eum attentiùs considerare. Juvenis erat egregiæ formæ, viginti circiter annorum; colore fusco, cute nitidâ, crinibus nigris, non autem laneis, sicut Æthiopum, sed rectis; naso brevi, nec eo depresso, labiis parvis, dentibus ita albis ut ebur æquarent. Aures ejus variis conchis et pennis ornatæ erant, quibus ille non mediocriter superbire videbatur; nudus cæterùm à capite ad pedes.

Itaque *Robinson* amiculo consutis è pellibus confecto socium induit. Tum ei significavit ut lateri assideret ad cœnandum.

Friday magnâ cum reverentiæ atque grati animi significatione ad *Robinsonem* accessit; tum in genûa se prostravit, capite in terram demisso.

Robinson autem socio atque amico diu exoptato mirificè lætatus, blanditiis potiùs illum sibi devincire cupiebat; nimirùm existimabat duplicem non esse generis humani originem, nec fictos meliore luto hos qui vocantur albi, cùm eodem patre atque nigri homines nati sint; attamen cùm putaret prudentius esse hospitem nondùm satis sibi cog-

nitum intra obsequii et venerationis fines continere, honoremque ab eo velut sibi debitum accipere, aliquandiù regis personam erga hominem gerere constituit.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Origo regiæ potestatis.—Robinson *abundat opibus.*—*Habet subditos.*—Friday *novo vivendi genere delectatur.*

Itaque *Robinson* signis gestuque socio intelligendum dedit, se illum quidem in tutelam suam recepisse, eâ tamen lege ut summam ipsi obedientiam præstaret, atque omnibus sedulò vacaret quæcumque dominus et rex novus jussisset. Ideò *Cacicum* se ipse appellavit, quoniam eo nomine barbarorum in Americâ principes ab istis vocari meminerat. Quâ voce meliùs quàm signis adhibitis *Friday* id intellexit quod suus ei dominus declarabat; et ut pateret se domino in servitutem semetipsum dicare, iterum iterumque nomen illud clarâ voce pronuntiavit, *Robinsonem* manu demonstrans, pedibusque ejus advolutus est. Quin ut significaret se satis intelligere quanta esset vis regiæ potestatis, hastam arreptam domino porrexit, cuspide ad pectus suum directâ, atque hoc ipso declaravit *Robinsonem* vitæ necisque habere potestatem. Tum *Robinson* assurgens in regiam majestatem dextram subdito porrexit, jussitque secum cœnare. *Friday* dicto audiens fuit, ita tamen ut ipse ad pedes *Robinsonis* humi, ille verò in suggestu graminis sederet.

Haud absimili ratione primi reges apud mortales extitêre. Viri nempe fuerunt sapientiâ, fortitudine atque corporis robore cæteris præstantiores. Itaque infirmiores, ut se ab impetu ferarum quibus initio terræ plurimùm infestabantur, aut ab injuriâ vique hominum se defenderent, confugêre ad potentioris auxilium. Pro quo præsidio, se ea quæ imperâsset facturos polliciti sunt, daturosque quotannis certam de fructibus agrorum partem ut patroni, quibus non esset quærendum unde ipsi victitarent, toti essent in salute subditorum propugnandâ. Quæquidem donaria regi à subditis quotannis tribuenda, tributa vocata sunt. Hinc regum potestas, et opes, hinc obsequia debitaque subditorum.

Jam verè *Robinson* rex fuit. Quippe insula erat pro regno, Lamæ fructusque pro ærario, *Friday* pro subdito, unico quidem sed carissimo, psittacusque pro aulico, sed ferè inutili. Placuit sæpè regi ad subditum usque descendere, quantùm regia dignitas pateretur.

Cœnâ confectâ, rex novus de cubiculis ritè disponendis mandata dedit. Parùm sanè *Robinson* consideratè egisset, si socio qui tam brevì tempore tot munera adeptus erat, quippe qui esset subditus idem et minister, legatus et miles, præfectus copiarum et ædium, si, inquam, homini novo nec satis probato, secum in eâdem speluncâ recubandi licentiam dedisset. Etenim non satis tutum habuit vitam suam cæcumque subterraneæ viæ exitum credere externo et alienigenæ de cujus fidelitate nondum adhuc spectatâ non satis constabat. Itaque jubetur *Friday* ut idoneam fœni copiam in caveam transportet, sibique inde pa-

ret cubile; novus interea rex, ut securitati suæ consulat, arma omnia in cubiculum suum confert.

Tum *Robinsonem* non puduit in conspectu totius populi humili ac prorsùs agresti ministerio fungi. Qui universæ, quaquà patebat, insulæ imperitabat, qui in suos omnes subditos vitæ necisque jus habebat, ille non erubuit, servilem in modum, regiis manibus lamas ipse mulgere, ut ritè doceret ministrum, cui hanc provinciam posteà mandare in animo habebat. Hic verò quamvis rem attentè consideraret, quò tamen spectaret minimè intellexit. Quippe nec ille nec ejus populares, ut hebeti prorsùs erant ingenio, unquam suspicati fuerant lac animalium salubre æquè ac nutriendo corpori esse accommodatissimum; nunquàm hoc genus alimenti labris attigerat; itaque singularem cepit voluptatem, cum paululùm lactis à *Robinsone* oblatum hausit.

Variis autem hujus diei molestiis periculisque fessi ambo somni quietisque erant appetentissimi. *Robinson* igitur subdito mandavit ut ad lectum se conferret, tum ipse quoque eò se contulit. Priùs támen quàm cubitum iret, noster non oblitus est gratias Deo agere quòd uno eodemque die tantis periculis defunctus fuisset, sibique similem suî, socium et, ut sperabat, amicum ille misisset.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Suspicio in lætitiam et admirationem versa —Casus qui risum legenti movebit.—Rebus secundis adversæ levantur.

Postero die *Robinson* cum socio statim ad eum locum se contulit ubi hesterno barbaros atrocibus

epulis accumbentes viderat. Inter eundum eò devenerunt ubi ambo barbari à *Robinsone* interfecti arenâ obruti jacebant. *Friday* locum domino demonstrans apertè significavit quantùm gestiret cadavera ista eruere ut improbam carnis aviditatem expleret. Quem *Robinson* intuens torvo vultu, ei declarat quantùm à tali facinore ipse abhorreat, hastâque elatâ, infesto gestu, mortem ei denuntiat, si unquam ille ejusmodi cibum attingeret. Quo quidem intellecto, *Friday* statim domino paruit, incertus tamen quam ob causam sibi epulis interdiceretur, quas à teneris non mediocriter appetierat.

Tunc ad locum convivii devenerunt. Heu! qualis aspectus! terra cruore tincta! disjecta passìm ossa! *Robinson* oculos avertit sociumque jubet terram statim fodere, tristesque barbarorum helluonum reliquias condere.

Dum ille mandata exequitur, *Robinson* cineres sopitos attentè suscitabat, sperans se aliquam ignis particulam inventurum. Sed frustra. Erat ignis omnino extinctus; quoquidem *Robinson* magnoperè doluit. Ex quo enim divino munere socium sibi adjunxerat, nihil ipsi ferè optandum supererat præter ignem. Dum autem ille, capite inclinato, mœstoque vultu extinctos cineres aspicit, ecce *Friday* cùm dominum cogitatione defixum animadvertisset, nonnulla signa dedit quæ *Robinson* non intellexit; tum subitò arreptâ securi, citatissimo cursu sylvam petit intimam, *Robinsonem* que relinquit obstupescentem.

Quid hoc sibi vult? ait secum *Robinson*, dum euntem anxiis prosequitur oculis. Me ne homo deserat, et ablatâ securi aufugiat? an ille sit tam perfidus ut meum habitaculum occupet, ut me ip-

sum vi inde arceat, et popularibus suis inhumanis prodat. Proh scelus! statimque inflammatus irâ hastam corripit, ut proditorem persequatur, nefariaque consilia et puniat et prævertat. Dum sic de fide barbari timet, videt hominem citatissimo cursu redeuntem. *Robinson* sistit gradum, miraturque eum quem proditionem machinari suspicatus fuerat, sublatum graminis aridi manipulum tenere unde fumus oriebatur. Jam in flammam erumpit; et *Friday* manipulo in terram projecto, addit diligenter majorem graminis aridi atque sarmentorum copiam, clarumque et ardentem ignem succendit; quodquidem non minorem *Robinsoni* lætitiam quam admirationem movit.

Tum compertâ causâ propter quam *Friday* subitò excurrerat, cùm ipse tantam lætitiam capere non posset, hic illum amplexus osculatusque tacitè rogat præconceptæ suspicionis veniam.

Scilicet *Friday* diligenter sylvam petierat ut è trunco arido duo ligni fragmenta excideret. Quæ ille scitê alterum altero colliserat tantâ celeritate ut ignem conciperent. Tum citiùs lignis arido gramine involutis, cum isto manipulo procurrerat, quâ motûs velocitate exarserat fœnum.

Tantoperè agitatione flammarum *Robinson* delectatus est ut illarum aspectu satiari non posset. Tandem arreptâ tædâ, comite *Friday*, in habitaculum properat.

Tum igne accenso, nonnullisque solanorum tuberibus circa focum positis, ad gregem festinat; lamæ pullum eligit, mactat, dissecat, quartamque ejus partem veru affigit, quod socio versandum mandat.

Intereà dum ille hoc munere fungitur, *Robinson* segmentum pectoris amputat; tum nonnulla tube-

ra probè lavat, manipulumque Zeæ duobus saxis adhibitis molit; hæc omnia ollæ committit, in quâ, addito sale, idoneam aquæ partem infundit, ac demùm olla igni apponitur.

Friday istum omnem apparatum cernebat, nec intelligebat quò res spectaret. Noverat quidem usum assandi, sed nunquàm de arte coquendi audiverat. Quin etiam ignorabat quænam esset vis ignis in aquam ollæ infusam. Quæquidem fervere cœpit, cùm *Robinson* paululùm in speluncam secessisset. *Friday* obstupuit, miratus quid esset quod sic aquam moveret.

Cùm verò eam vidit exæstuantem et undequàque exundantem, stultè putavit animal in ollâ esse quod istum de repente æstum excitaret. Ut autem impediret ne omnis ab ollâ aqua effunderetur, manum celeriter immersit ut animal noxium caperet. Tum verò clamorem et ululatum edidit quo tota personuit spelunca. Hoc audito *Robinson* valdè exterritus est, existimans à barbaris supervenientibus socium opprimi. Itaque timor et insitus in animis propriæ salutis amor suadebant ut per subterraneum cuniculum effugeret. Mox autem consilium abjecit, turpe ratus subditum aut potiùs amicum in ancipiti periculo deserere. Sine morâ igitur è speluncâ prorupit armis instructus paratusque vitam ipse suam profundere, ut comitem è manibus barbarorum iterum eriperet.

Ut verò obstupuit, cum hominem solum, amentis instar, ululantem gestuque insolito circùm trepidantem vidit! Diu quoque *Robinson* dubius anxiusque hæsit. Re demum explanatâ, intellexit omne malum ex eo esse quòd manum sibi *Friday* leviter usserit. Nunquàm ille neque audiendo, neque experiendo cognoverat aquæ fervorem ad-

di posse; nunquàm manu tetigerat aquam fervidam; itaque non potuit intelligere quæ causa esset doloris ejus quem manu in aquam immersâ sensit. Sic igitur magicâ quâdam arte hoc fieri dominumque magum esse existimavit. *Robinson* ægrè animum socii sedare eique persuadere potuit ut denuò carni veru versandæ assideret. Ille mandàto tandem obsecutus, ollam non sine horroris quodam sensu, dominum verò quem humanâ conditione majorem nunc putavit, timidâ cum reverentiâ contèmplatus est. Quamquidem opinionem albus color; promissaque barba etiam confirmabant. Hæc enim efficiebant ut *Robinson* specie oris longè differret à socio ejusque popularibus, fuscum colorem et imberbem vultum præferentibus.

Jam verò prandium paratum erat. Quantoperè *Robinson* calidis et pinguibus cibis delectatus sit facile est intelligere. Nunc quoque calamitatum præteritarum oblitus sibi in animo fingit jam non desertâ in insulâ, sed in regione frequentissimâ se versari. Sic animi vulnera insperato quodam gaudio sanari solent, etsi illa plerumque insanabilia putamus.

Prandio confecto *Robinson* secessit ut de prosperâ rerum suarum commutatione secum ipse meditaretur. Nunc omnia ei arridere visa sunt. Quippe qui jam non esset homo solitarius socioque gauderet, quîcum nondum quidem colloqui, sed ex cujus consuetudine multum solatii opisque licebat expectare.

Et vero cogitanti venit quidem in mentem vitam mollem atque otiosam agere, dum intereà *Friday* juvenis robustusque, de quo prættereà tam benè meritus fuerat ut eum sibi famulum ju-

quodam vindicaret, necessariis muneribus laboribusque perfungeretur. Sed cum intùs reputasset fieri posse ut aliquandò tàm felici ipse conditione excideret, tunc verò si otio atque inertiâ corrumpi se pateretur, molestum sibi fore ad duritiem paupertatemque prioris vitæ redire, statuit in labore æquè gnaviter ac strenuè perseverare, atque hoc decreto, è strato exilit, citatoque gressu in vestibulo domicilii obambulat. Intereà *Friday* ciborum reliquiis in cellâ sepositis, *Robinsonis* jussu, ad lamas mulgendas abit.

CAPUT DECIMUM NONUM.

Robinson *habitaculum fossâ et palis munit.—Docet socium* Germanicè *loqui.—Ambo scapham fabricare statŭunt.*

Nunquam sanè, ex quo hanc in insulam advenerat, lætior fuerat *Robinsonis* conditio. Hoc unum erat illi metuendum, ne barbari reverterentur ad socios repetendos, unde novis cruentisque præliis sibi cum iis certandum foret. Quin ille cohorruit, dum cogitaret in hoc ancipiti discrimine posse se versari, in quo sibi pereundum esset aut sanguis hominum profundendus.

Res igitur postulabat ut ad suam ipsius defensionem nihil intentatum relinqueret. Jam diu habitaculum suum castelli instar munire optaverat; huc usque verò, quandiu vixerat solitarius, hanc spem penitùs abjecerat. Nunc autem, cùm adesset socius laboris, faciliùs hoc aggredi potuit. Itaque montis cacumen conscendit ut meditaretur quo-

modo se tutiùs firmiùsque muniret; atque hoc brevi excogitavit, cùm inde totam regionem oculis complecteretur. Statuit primùm fossâ latâ altâque domicilium cingere, palis validioribus septâ, ac deinde rivum non procul ab habitaculo scatentem ita dividere ut altera pars in fossâ, altera per medium atrium flueret, ne unquàm, obsidione cinctus aquæ inopiâ laboraret.

Haud facile erat hæc omnia socio signis indicare. Hic verò cùm rem aliquâ ex parte intellexisset, ad littus procurrit atque inde retulit varia instrumenta fodiendo apta, conchas silicet magnas lapidesque planos et acutos. Tum ambo opus inchoant.

Jam intelligere satis in promptu est hoc quoque arduum fuisse. Fossa enim, ut esset idoneâ, sex pedum altitudinem, octo verò latitudinem requirebat. Ejus autem longitudo octoginta vel centum passus esse videbatur. Adde illos instrumentis ferreis, ligone, spathâ penitùs carere. Palis quoque quadringentis ferè opus erat, quos unâ securi siliceâ coaptare et præacuere res erat profectò plena operæ et laboris. Præthereà ut rivum in fossam deducerent, canalis erat per tumulum quemdam interpositum fodiendus.

Neque tamen, licet omnibus his difficultatibus circumventus *Robinson* à proposito deterritus est. Sobriè quoque vivendi genus et corpus labore exercendi consuetudo animum ei addiderat, quo carere ii solent qui in otio educati, deliciis atque mollitie diffluunt.

Ambo nimirùm socii à summo mane usque ad vesperam non alacri minùs qùam strenuo animo operi incumbunt. Mirum itaque quantum vel instrumentis quàm minimè aptis adjuti in diem profecerint; nec per duos menses continuos, ve-

obstante, barbari insulam invisêre. Itaque licuit sociis continuam operam munimentis dare, nec illis opus fuit sibi contra repentinam incursionem præcavere.

Robinson comitem, inter opus faciendum, Germanicam linguam docuit, cujus ope animi cogitata cum socio communicare ardentissimè cupiebat. Hic autem tam docilem et attentum se præbuit ut brevi tempore maximos progressus fecerit. In quo *Robinson* eâdem arte usus est quâ solers magister ut linguam Latinam Gallicamve discipulos doceat. Quoties nempè fieri potuit, eâ re, de quâ sermo erat, positâ antè oculos, distinctâ voce nomen ejus pronuntiabat Cum verò de ejusmodi rebus ageretur quæ oculis subjici non poterant, vultu gestuque ità exprimere studuit, ut *Friday* anno dimidio nondum exacto *Robinsonem* intelligere, cogitationumque participem eum facere posset.

Quodquidem multum *Robinsonis* felicitati adjecit. Huc usque enim socium quidem, sed mutum eum habuerat; tum verò amicum sibi comparavit. *Friday* enim semper honestum, candidum, fidelem gratumque domino se præstitit. Itaque *Robinson* cariorem eum in dies habuit, ac brevi tempore elapso non dubitavit hoc ei concedere ut in eâdem speluncâ secum pernoctaret.

Duorum ferè mensium spatio fossa absoluta fuit; quo facto, ita muniti erant ut jam barbarorum impetum non modò non extimescere, sed eos etiam, si unquam oppugnarent arcem, possent repellere; priùs enim qùam ullus fossam transiret aut palos superaret, ab obsessis aut sagittis interfici, aut hastis transfodi impunè poterat. Itaque securitati suæ nunc satis consuluisse videbantur.

Cùm non ita multò post *Robinson* sociusque collem littori vicinum fortè conscendissent, undè maris aspectus longè et latè patebat, *Friday* oculos in quamdam ejus partem intendit, ubi insulæ aliquot eminentes conspici è longinquo poterant. Tum ille subitò præ lætitiâ exultare atque mirum in modum gestire cœpit. Quâ de re interrogatus à *Robinsone* lætus ille exclamat! En ego patriam aspicio! ibi gens mea habitat. Vultu verò, oculis, gestuque significabat quàm cara sibi esset patria, ac quantoperè illam revisere optaret. Quod quidem *Robinsoni* minimè placuit. Erat sanè affectus ille animi in viro laudabilis, quo declarabat caram esse patriam, caros amicos, caros parentes. Nascitur enim nobiscum sensus ille et, quæcumque illa sit quam primo quisque cognovit intuitu, vel signavit vestigio, nulla magis regio arridet. Sed veritus ne popularium amantior ipsum aliquandò desereret, animum ejus pertentare voluit et sic colloquium cum eo iniit, ex quo optima ejus indoles patuit apertiùs.

ROBINSON. Num tu ad populares tuos redire et cum iis habitare malles?

FRIDAY. Libenter equidem eos reviserem.

ROB. Scilicet optares carne humanâ cum iis vesci?

FRI. Minimè! eos potius ad mores humaniores traducerem, doceremque vesci lacte et carne animalium, et inprimis ab humanâ abstinere.

ROB. Quid? si te ipsum devorarent?

FRI. Hoc illi non facient.

ROB. Attamen illi vescuntur carne humanâ?

FRI. Sanè illi quidem; sed nonnisi carne hostium.

Rob. An tu scapham conficere potes quâ ad eos transveharis?

Fri. Sanè quidem!

Rob. Euge! confice tibi scapham atque ad illos revertere. Quid? dejicis oculos; unde sic doles?

Fri. Doleo quippe, quòd dominus mihi carissimus irascatur.

Rob. Cur vero tibi irascar?

Fri. Ita res est; quippe ille me à se relegatum velit.

Rob. Anteà vero optabas redire in patriam?

Fri. Optavi equidem; nisi verò dominus meus ibi mecum versetur, ibi quoque ego versari nolim.

Rob. Me quidem populares tui hostem existimantes interficient dovorabuntque; tu igitur solus proficiscere!

Quibus auditis *Friday* arreptam securim domino reddit porrectâ cervice.

Rob. Quid vis ego faciam?

Fri. Ut me interficias. Malim ego à te interfici quam relegari!

His dictis *Friday* vim lacrymarum profundit. *Robinson* autem vehementissimè commotis eum amplectitur, exclamans: noli timere, ô bone, Ego quoque opto ut nunquam à te divellar; ex animo enim te diligo. Quæ anteà dixi, hæc ad fidem tuam explorandam dicta sunt, ut intelligerem an tuus meo amori amor par esset. Quas vides lacrymas eæ testes sunt caritatis meæ. Ego te iterum amplectar; fletum teneamus, nec alter alterum unquam deserat.

Itaque ut animum amici à mœrore averteret, init sermonem de scaphâ quâdam fabricandâ, pluraque eâ de re sciscitatur. Cùm *Friday* responsis *Robinsoni* abundè satisfecisset, hic illum manu prehensum secum abduxit ut ostenderet

cymbam cui fabricandæ ipse permultos jam annos impenderat. *Friday* truncum intuens vix tertiâ parte excavatum subrisit. Cùm autem *Robinson* ex eo quæsiisset, quidnam illi in hoc opere minùs probaretur, *Friday* respondit minimè opus fuisse tanto isto labore, ejusmodi truncum intra paucos dies meliùs excavari posse.

Quibus auditis *Robinson* vehementer lætatus est. Jam cymbam omninò confectam sibi fingebat animo et navigatione feliter peractà ad continentem terram appellere sibi videbatur. O quanta illi lætitia, cùm spes libertatis recuperandæ arrisit; et subitò constituunt opus proximo mane aggredi.

CAPUT VIGESIMUM.

Fluviarum tempus.—Socii nectunt stragulas—Retia.—Cymba conficitur.

Ipsa die operi destinatâ, aderat pluviarum tempus; quod bis per annum ingruere *Robinson* non unius anni experientiâ didicerat. Quo tempore per duos menses perpetuos nulli negotio vacare extra domum licebat; tantâ vi, continuus imber ruebat de cœlo! animadverterat quoque *Robinson* esse valetudini omninò contrarium illâ tempestate foras exire. Quid igitur faciendum erat? Dilatâ navis confectione, tempus in laboribus domesticis consumendum fuit.

Quantùm profuit *Robinsoni* per dies illos pluvios, atque horas vespertinas longas easdem obscurasque igne uti et lumine, amicumque habere quîcum tempus inter opera domestica jucundis confabulationibus traduceret. Anteà enim tristes is

noctes solitarius in otio et tenebris degerat. Jam verò eum socio ad lampadem et focum sedens, in aliquâ re gerendâ occupatus, confabulatur neque unquàm gravi desidiæ pondere opprimitur.

Atque ex socio didicit varias artes quibus barbari nonnullas sibi commoditates comparant; *Robinson* quoque multa illum docuit quæ barbaris latent. Ita in dies peritiores facti multa junctâ operâ confecêre, quæ neuter solus suscipere potuisset. Tum ambo intellexêre quanta ex hominum amicâ conspiratione oriantur commoda quibus illi carerent, si bestiarum more singuli vagarentur. Inprimis *Friday* artem callebat quâ tenues densasque libro stragulas necteret corpori vestiendo aptissimas. Quod cùm *Robinson* ex eo didicisset, tum illi certatim tam multas ejusmodi tuxuerunt, ut idoneum utrique vestimentum suppeteret. O quàm jucundum *Robinsoni* fuit abjicere amiculum istud molestum, è pellibus rigidis nec subactis confectum quo huc usque corpus ipsi tegendum fuerat.

Friday etiam è fibris nucum cocossæ variisque herbis lini naturam referentibus fila educendi artem tenebat, quæ funiculos à *Robinsone* huc usque confectos longè superabant. E filis retia piscatoria proprio ac singulari artificio nectebat; quibus in operibus fabricandis breviores factæ sunt vesperæ quæ, omnibus his deficientibus, multùm ipsis tædii attulissent.

Intereà dum sedent, *Robinson* amici ingenium rude sensim excolere, ejusque mentem certâ verâque notitiâ Dei imbuere. Quantis verò erroribus mens illius hâc in re laboraverit ex sequenti confabulatione facile erit intelligere.

Rob. Dic mihi, quæso, ô bone, nostine quis mare,

quis terram, quis animalia, te ipsum denique creaverit?

FRI. Profecto! *Toupan* ista creavit.

ROB. Quisnam est *Toupan* ille?

FRI. Is qui tonat.

ROB. Quisnam verò ille est qui tonat?

FRI. Senex est ætate provectissimus qui omnibus cæteris rebus superstes est, quique tonitru efficit. Ætate solem, lunam stellasque longè superat, omnesque animantes eum adorant. O! dicentes.

ROB. Quemnam in locum post mortem commigrant tui populares?

FRI. Ad *Toupan* revertuntur.

ROB. Ubinam verò ille habitat?

FRI. In excelcis montibus.

ROB. Num aliquis eum ibi vidit?

FRI. Nemini fas est eum adire nisi *Owokakeis*, id est, sacerdotibus. Illi O dicentes eum interrogant, ac deinde nobis referunt ejus responsa.

ROB. Qui autem post mortem ad eum migrant, num felicitate aliquâ fruuntur?

FRI. Sanè illi quidem, si magnam hostium copiam mactaverint atque comederint.

Quo audito *Robinson* cohorruit statimque illum meliora de Deo vitâqua futurâ docere cœpit; Deum nempe esse omnipotentem, sapientissimum benignissimumque; qui omnia creaverit, omnia regat, omnibus consulat; ipsum autem nunquàm originem habuisse, ubique adesse, illum intelligere quæcumque nos cogitamus, audire quæcumque loquimur, videre quæcumque agimus, quamvis ipse à nemine videri queat; habere proborum atque improborum rationem; eamque ob causam cùm in hâc, tum in futurâ vitâ nemine-

beatum reddere, nisi illum qui ex animo virtuti studuerit.

Quæ præclara plenaque solatii præcepta *Friday* magnâ cum reverentiâ audiit, auditaque altè in animo infixit. Cùm magister non minori docendi, quàm discipulus discendi studio flagraret, hic brevi præcipuam de Deo ac religione doctrinam tenuit, quantùm huic ille explanare poterat. Ex eo tempore *Friday* felicissimum se existimavit quòd in hanc insulam deferri sibi contigisset.

Posteà *Robinson* preces suas semper præsente socio fundere solebat, jucundissimumque aspectu fuisset, quanto gaudio, quantâ pietate hic verba domini ad verbum sequeretur. Tunc verò tantâ ambo felicitate fruebantur quantam assequi possunt homines ab humanâ societate sejuncti. Sic elapsum est pluviarum tempus ullâ sine molestiâ. Cœlo tandem serena facies redierat; cessabant vinti, nimbique aufugerant. *Robinson* cum fido socio puram tepidamque auram veris spirat. Ambo novis viribus auctos se sentiunt, atque alacri animo ad arduum opus susceptum se accingunt.

Friday admoto igne truncum excavavit, atque duos intra menses id absolvit quod ægrè multorum annorum spatio *Robinson* solus confecisset. Jam præter vela remosque nihil defuit. Hos quidem *Robinson*, illa verò *Friday* paraturum se spondet.

Ambo simul opus susceptum absolvêre; sed instructâ navi, nihil superfuit nisi ut hæc à littore in mare demitteretur. Quoniam verò locus in quo navem fabricaverant longè à mari distabat, non satis patebat quâ ratione, ut erat gravissima, ad mare aut deduceretur, aut deportaretur, aut traheretur, aut denique provolveretur. Et nunc ex illis difficultatibus, quomodo se expedient?

Neque verò *Robinson* oblitus erat utilitatis quam longa-pertica ipsi præstiterat. Quam ob rem nunc quoque illam adhibuit. Sed navis tam lentè provoluta est, ut facilè intelligerent se integrum mensem in hâc operâ consumpturos esse.

Tandem opportunè recordatus est alius instrumenti æquè simplicis parabilisque, quo fabri lignarii aliique in Europâ uti solent ad magna pondera promovenda, *cylindri* nimirùm.

Quod quidem vix *Robinson* expertus magnâ cum lætitiâ vidit quàm facilè navis promoveretur. Post biduum mari quoque committi potuit, magnoque cum voluptatis sensu uterque comperit illam ad navigandum prorsùs esse idoneam.

Jam nihil superfuit nisi ut quæ ad proficiscendum essent necessaria pararentur, scilicet ut navis tot oneraretur commeatibus quot vehendis sufficeret. Quònam verò illi tendent? *Friday* optabat ut in patriam rediret; *Robinson* autem ut ad continentem Americæ vela derentur, ubi se Hispanos, aliosque ab Europâ profectos inventurum sperabat. *Friday* verò patria nonnisi quatuor circiter milliaribus aberat, terra continens duodecim aut quindecim. Quod si priùs ad insulam tenderent, tunc à continenti terrâ pluribus adhuc milliaribus recedebant, atque hoc ipso periculum intineris augebatur.

Friday nihil ex iis quæ pertinent ad naturam maris noverat nisi quod necesse esset ut ad insulam suam perveniret. Ista autem magis etiam *Robinson* ignorabat, quoniam in hoc mari nunquàm navigaverat.

Tandem quâ *Robinson* ardebat homines humanitate excultos revisendi cupiditas omnem dubitationem vicit. Quamvis *Friday* instaret multaq-

et varia objiceret, statutum est proximo die iter parare, et ubi primùm ventus aspiraret, vela dare Deoque favente illuc tendere ubi *Friday* sperabat se proximam continentis oram inventurum.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Robinson *et* Friday, *insulâ relictâ, mari se committunt.—Summa pericula in quibus versantur.*

Robinson, arce relictâ, in tumulo imminente restitit, secum paulisper meditaturus, sociumque præire jussit. Tum vitæ solitariæ hîc actæ vicissitudines mente repetit ac recordatus quanta accepisset à supremo numine beneficia, lacrymas grati animi indices effundit, manibusque expansis, ex intimo pectore summâ cum pietate Deo gratias agit.

Tum regionem illam, eò sibi cariorem quòd eam mox relicturus erat, oculis perlustravit, hominis instar qui patriam linquit nullâ cum spe illius unquàm revisendæ. Oculi tristes madentesque in arbore quâvis cujus umbrâ olim recreatus fuerat, in opere quolibet quod propriis manibus multoque sudore confecerat, defixi hærent. Ab amicis disjungi sibi videtur. Cùm verò tandem lamas ad imum montem pascentes conspexisset, faciem avertit ne carissimorum sibi animantium aspectu ipse à proposito consilio avocaretur.

Tandem vicit caritatem animi constantia; ad fortitudinem se ipse exacuit, ulnisque ad regionem totam, veluti eam amplexurus, expansis, clarâ voce exclamavit: Valete o calamitatum mea-

rum testes! Valete! atque hoc ultimo vale inter singultus emisso, in viam quæ ad littus ducebat, se contulit.

Eundo fidissimum sibi psittacum per arbores volitando sequentem animadvertit. Tum verò victus voluntate ejus secum abducendi, vocat *Pole*, *Pole*. Ille verò celerrimè desilit; atque è domini manu in humerum provolat. Interea *Friday* moræ impatiens in littore expectabat, cùmque *Robinson* ad eum pervenisset, ambo navem concendunt.

Tricesimo die novembris, horâ octavâ matutinâ, anno post *Robinsonis* in hanc insulam adventum nono, cœlo serenissimo, ventoque maximè secundo perfecti sunt. Vix autem circiter duo millia passuum progressi, ad continuam scopulorum seriem pervenêre longè in mare procurrentem. Uterque periculosum putavit saxa ista superare. Itaque velo in aliam partem directo, circumire nituntur. Cùm autem illi extremam partem scopulorum vix attigissent; scapham summâ cum velocitate abripi animadvertunt; exterriti ambo velum colligere, existimantes quippe repentinum esse venti impetum. Frustra verò; scapha enim in præceps prona rapitur, medioque in *flumine marino* versari se intelligunt.

Tum ambo viribus conjunctis remis pertinaciùs mare verberare, si possint scapham eripere. Illa verò fugit, instar sagittæ, tantâ celeritate ut brevì ora insulæ oculis subtraheretur. Jam in discrimen vitæ se pervenisse sentiunt. Nec multò post summa quoque montium cacumina ex aspectu recessêre. Quòd si tunc etiam impetus paululùm remisisset, actum tamen de illis erat, quippe qui, cùm carerent *pyxide nauticâ*, viam

invenire non possent quâ ad insulam reverterentur. Quid autem tetrius excogitari potest quàm medio in oceano scaphâ exiguâ fragilique vectos jactari, et solo aliquot dierum victu instructus.

Quanto autem præsidio sincera pietas integraque animi conscientia iis sit qui in calamitatibus versantur, nunc documento est *Robinsonis* conditio. Quibus si noster tunc caruisset, quomodò malorum vim denuò urgentem sustinuisset? In hâc rerum desperatione manus sibi intulisset violentas ne morte omnium sævissimâ, fame scilicet, necaretur.

Socius verò pietate nondum satis confirmatâ nec diuturnis calamitatibus spectatâ, de salute prorsùs desperabat. Corporis enim et animi viribus fractis remum abjicit, vecorsque et amens dominum intuetur interrogans, annon satiùs sit è nave se præcipites in profundum dare, an morte celerrimâ instantibus malis se eripiant. Initio *Robinson* blandis verbis eum erigere firmareque tentat; tum castigator desperationis leni voce exprobrat, quod tam parùm Deo benignissimo confidat, eique revocat in mentem quæ ipsum de divinâ providentiâ docuerat. *Friday Robinsonis* cohortationibus permotus erubuit, remisque receptis ambo flumen subigere, nec brachia remittere, etsi nulla spes salutis affulgebat. Debito, inquit *Robinson*, officio fungimur. Quandiù spiritus non deficit, nostrum est ad vitam servandam omnibus quæ supersunt nervis eniti. Tunc, si ad ultimum moriendum est, morientibus erit solatio, quod Deus sic voluerit.

Intereà flumen eâdem cum violentiâ ruit. Scapha æstu abripitur, omnisque spes salutis recuperandæ evanescit.

Verùm enim verò cùm jam mortales animis deficiunt, cùm sunt ab omni spe destituti, tunc alma numinis providentia iis præsentius auxilium atque insperatam salutem afferre solet. *Robinson* ipse exhaustus remum agere desierat, cùm subitò animadvertit scapham cursu ferri non tam rapido, nec tam turbidum mare esse. Mox è superficie undarum intelligit flumen eo loco dividi haud æqualiter maximamque ejus partem ad septentrionem incitatiùs ferri, alteram tardiorem quâ scapha nunc vehitur reflectere se et convertere ad meridiem. Jam incredibili lætitiâ perfusus, socium exanimatum excitat his verbis: Macte animo, *Friday*, vult Deus nos bene sperare! atque eum docet unde hanc in spem adductus sit. Tum ambo remos denuò arripiunt quos propter infirmitatem anteà abjecerant. Jam dulci atque inopinatâ salutis spe recreati, vi summâ et incredibili adversùs flumen nitentes, læti animadvertunt laborem suum non esse irritum. *Robinson* qui diuturnâ malorum exercitatione didicerat nihil omittere, ventum quoque nunc secundum esse animadvertit. Extemplò velum expandit; brevìque tum vento, tum acri remigio impulsa in mare tranquillum scapha delata est.

Friday præ gaudio exsilit dominum amplexurus. Ille verò eum rogavit ut nimium lætitiæ impetum cohiberet; superesse aliquid agendum et hoc quidem non mediocre, donec essent ab omni periculo tuti. Eò usque enim in altum devecti fuerant ut insulam, ceu punctum aliquod in extremâ parte remotum, obscurè conspicerent.

Dum sic ambo ingenti alacritate remigant, vento secundo impulsi ad eam insulæ partem quæ orientem spectat, brevì montium cacumina rursùs er

nentia vident. Macte puer, ait *Robinson* socio sedenti in prorâ, vultu ab insulâ averso, macte animo, adest finis malorum. Quibus vix etiàm dictis, novus subitò et major pristino terror incutitur; scapha enim tam vehementer acta est, ut ambo remiges sedibus in infimam scaphæ partem deturbarentur. Illa repentè hæsit in vado, undisque operta est superfusis.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Ambo è periculo se expediunt.—Reversi in insulam, hortum colunt.—Piscantur.—Natant.—Venantur.—Novum iter suscipiunt.

Robinson celerrimè remo fundum aquæ scrutatur. Quem cùm satis firmum invenisset, aquam verò duobus tantùm pedibus altam, illicò è scaphâ se projicit. *Friday* sequitur et ambo aliquantisper confirmati sunt, cùm animadverterunt cymbam in arenâ, non in saxo hærere. Tum viribus conjunctis illam levare eòque impellere ubi major erat aquæ altitudo. Quod ex voto cessit. Navis quippe agi incipit, amboque in eam rursùs conscenderunt

Aquâ igitur, quantùm manibus remisque fieri potuit, exhaustâ, cautiùs agere cœperunt contractoque velo remis tantùm uti, ut navem certiùs regerent. Attamen per quatuor horas integras, multus labor ipsis exsudandus fuit ut finem arenarum assequerentur. Tandem mari libero potiti omnibusque viribus connisi ad insulam tendunt quæ jam propè ante oculos erat, et quò propiùs spes

admovebatur, eò magis crescebat ardor animorum; ac denique insulam capiunt, cum jam umbræ summis de montibus caderent. Tum in terram descendunt eò mojore cum gaudio, quò propiùs metum res fuerat.

Cùm uterque hoc die cibis planè abstinuisset, in littore statim consident, sumptisque commeatibus quibus navem instruxerant, corpus reficiunt. Tum scapham in angustum maris sinum protrahunt; cætera verò quæ in nave secum habuerant. domum reportant.

Proximo die, *Robinson* socium compellat his verbis: heus, inquit, est-ne tibi animus novum mecum periculum tentare?

FRIDAY. Minimè sanè!

ROBINSON. Statuisti ergò vitam hâc in insulâ mecum traducere?

FRI. Modò pater meus hic etiam nobiscum versetur.

ROB. Ergò ne pater tuus etiamnunc vivit?

FRI. Dummodò interìm non sit mortuus.

His dictis, *Friday* vehementer commotus, emisso solanorum tubere quem manu tenebat, flevit abundè. Nec ipse, suorum quoque memor, *Robinson* à lacrymis abstinere potuit; amboque, animo pariter affecti, aliquandiù siluêre.

ROB. Bono sis animo, *Friday!* pater tuus etiamnunc profectò vivit; proximè ad eum proficiscemur, atque hùc illum transvehemus.

His dictis *Friday* tantâ effertur lætitiâ ut jam continere se nequeat; clamore, gestuque significat quibus exultet gaudiis, oppressâque crebris singultibus voce genua domini amplectitur.

FRI. Cùm sedato paululùm animo ad se rediisset, *Robinson* eum interrogavit an viæ in patriam

insulam ducentis gnarus esset, ne temerè anceps vitæ discrimen rursùs adirent. Ille verò respondit iter habere se ita exploratum ut vel noctu illud suscipere auderet: sæpiùs enim se cum popularibus hùc ad celebrandas victorias venisse.

Rob. Tunc igitur cædis particeps fuisti, cùm homines mactaverunt quibus epularentur?

Fri. Fui equidem. Fateor! tunc autem ignorabam nefas esse.

Rob. Quamnam verò ad partem insulæ navem appellere consuevistis?

Fri. Ad meridionalem oram, quoniam illa nobis proxima, arboribusque cocossæis abundat.

Ex hoc *Robinson* magis intellexit se nec sic quidem parùm felicem fuisse quòd in septentrionali non in meridionali insulæ orâ naufragium fecerit, alioquin se prædam imbellem feris hominibus futurum fuisse, ac denuò pollicetur se cum eo proximè ad patrem arcessendum profecturum esse; sed quanquam animo cupienti nihil satis festinatur, innuit hoc in præsens fieri non posse; nunc enim horti colendi tempus instare.

Illi igitur statim huic præcipuè negotio operam dant. Certamen erat *Robinsonem* inter et socium uter diligentiùs terram sollicitaret. Cùm autem à labore vacarent, instrumentis aptioribus conficiendis tempus inpendebant.

Robinson, cujus patientiam ingenium æquabat, rastrum quoque tandem confecit sibi, etsi ad aperienda foramina nihil habebant adjumento præter acutum silicem. Si quis consideraverit quali instrumento opifex uteretur, facile intelliget quantùm temporis in opere consumpserit. *Friday* quoque sensìm cultro lapideo e lignis adeò duris spathas confecit ut ferrearum propè usum præstarent.

Jam *Robinson* rebus ad vitam sustentandam necessariis non contentus, paulatim domicilio exornando animum adjecit. Hanc rationem semper secuti homines principio cœpere ea quæ essent ad victum, aut tutelam necessaria anquirere et parare; tum studuêre pulchra utilibus, jucunda necessariis adjungere. Hinc variæ venêre artes, architectorum, pictorum, statuariorum et cæteræ quæ elegantiores nominantur.

Sic primò *Robinson* horto colendo exornandoque operam dedit. Scilicet illum ritè in areas justas dividit, quas tramitibus rectis intersecat, sepes vivas serit, opaca umbracula, arbores duplici ordine directas. Hanc floribus, illam oleribus, istam arboribus frugiferis partem assignat. His addit citreas arbores, quascumque in insulâ teneras reperire potuit; magnamque vim aliûs generis arborum quibus ramulos arboris paniferæ insevit.

Solanorum quoque et Zeæ copiam satis magnam plantavit; cùm autem ager ille ab orbe condito cessasse videretur, uberrimam fudit lætissimamque segetem.

Interdum quoque pisces capere tentant, retibus instructi quæ *Friday* pluviarum tempore confecerat. Tantam verò jactu quolibet multitudinem eorum ceperunt ut plurimos etiam in aquam rejicerent. Is enim Dei donis abutitur, ait præclarè *Robinson*, qui plus sibi assumit quam quod ad vitam benè beatèque egendam necessarium est; sævus autem et immanis, si quis animalia innocua interficiat quibus ad victum quotidianum sibi non opus est.

Deinde corpus abluere solebant. In quo *Robinson* peritiam socii admiratus est, nunc super ipsos fluctus dorso eminentis, nunc alto se immerg-

tis. Illum scilicet juvabat ex arduâ potissimùm, crebrisque fluctibus verberatâ rupe se præcipitem dare, superfusis fluctibus conditum, moxque, stupente et anxio *Robinsone*, subitò emergere, variisque modis corpùs agitare.

Nec *Robinson* satis mirari potuit hominem à naturâ tot et tantas facultates sortitum esse, ut par sit omnibus exequendis quibùs juvenis labore ac exercitatione assuefactus est.

Aliis diebus venando delectari; nec *Friday* in arcu sagittisque conficiendis qùàm in adhibendis peritior erat. Aves pullosque lamarum dejiciebant, nunquàm verò plures quàm qui sibi essent ad videndum necessarii.

Etsi autem *Robinson* socium ingenio industriâque vincebat, hic tamen multas artes callebat, domino anteà ignotas, tunc verò maximè utiles. Scilicet varia instrumenta ex ossibus, lapidibus, conchis, aliisque rebus fingebat quibus lignum ita tractabat ut non perfecta minùs atque elaborata opera efficeret quàm si ferro excisa essent aut fabricata.

Tandem horto probè exculto, dies constituta est quâ ad patrem *Friday* adducendum profecturi erant. Quò propior autem erat dies itineri destinata, eò major *Robinsonis* anxietas. Fieri enim poterat ut barbari, spretis *Friday* consiliis precibusque, hospitem malè mulctarent. Itaque diutiùs abstinere non potuit quin hunc timorem amico declararet. Quiquidem jurejurando *Robinsoni* affirmat timorem ejus esse vanum, se popularium suorum animos satis perspectos habere, illosque neminem unquàm lædere, nisi hostem. *Robinson* amico fidem habuit, omnique metu abjecto socii probitate fretus, die proximo vela dare constituit.

Hâc mente scapham quæ huc usque in sicco remanserat, in aquam retrahunt, paloque in terram defixo religant. Vespere eodem tubera solanorum torrent, aliosque cibos parant ut secum octo dierum viatica deportent.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

*Res multæ et magnæ.—Tempestas.—Fragor tonitruum.—Sonitus ænei tormenti—Magna navis derelicta.—*Friday *ad illam adnatat.—Ignota animalia.—Canis.—Capra.—Ratis.*

Robinson sociusque vix unam dormierant horam, cùm ille exortâ subitò tempestate expergefactus est. Procella horrendum furit, repetitoque tonitruum fragore terra ipsa concussa tremit. Audis ne, *Friday?* ait *Robinson.* Heu! respondit ille, si hæc tempestas nos in alto deprehendisset! quibus vix dictis, repentè fragor auditur tormenti explosi sonitum referens. *Friday* tonitru esse putat; *Robinson* autem pro certo habet se tormenti sonitum audiise, animusque ejus lætitiâ simul et timore perturbatur. Extemplò è strato se corripit, tædâque è foco arreptâ *Friday* jubet subsequi. Hic autem paruit, quanquàm consilio domini non perspecto.

Tum *Robinson* in summo monte quàm celerrimè ignem largum accendit, quo significaret maris sævitiâ conflictatis tutum hîc esse perfugium. Non dubitavit enim quin esset in propinquo aliqua navis quæ propter periculum tormentum exploserat. Vix autem flamma exarserat, cùm effusi

imbribus ignis extinctus est. *Robinson* sociusque in speluncam se ipsi recipiunt, ne aquis abripiantur.

Tempestas, nonnisi die oborto, furere desiit. Jam *Robinson* dubius spem inter et metum ad littus procurrit, exploraturus quemnam sonum auribus accepisset. Primo autem aspectu magnus *Robinsonem* dolor, socium verò desperatio incessit. Procella nimirùm scapham avulsam à littore in altum projecerat. Et certè si quis hunc miserum vidisset, qui nunc dulcem patris revisendi spem omninò amiserat, à lacrymis certè abstinere non potuisset. Ille expalluit, mutus, aliquandiù oculis in terram defixis; tunc subitò in lacrymas erumpere, sibi manus torquere, pectus percutere, avellere crines.

Robinson qui propriis malis aliorùm misereri didicerat, socii dolore ipse commotus, amicis lenibusque monitis studet eum ad tranquillitatem animi reducere.

Ille interea oceanum immensum oculis perlustrat, si fortè navem alicubì possit conspicere. Sed frustrà; ex eo intellexit se errasse, neque ampliùs dubitavit sonitum illum quem tormenti fragorem ratus erat ipsum tonitru fuisse. Itaque tristis domum rediit quòd spe tam lætâ denuò frustratus esset.

Ibi autem requiescere planè non potuit, quippe imago navis cujusdam ad insulam appulsæ menti èjus semper obversabatur. Montem igitur denuò conscendit unde ora orientalis conspici posset, cùmque ad summum pervenisset, acie oculorum orientem versùs directâ; bone Deus! quàm ille lætatus simul atque attonitus fuit! navem scilicet permagnam conspicit tamque perspicuè, etsi satis

longè aberat, ut nihil ampliùs superesset dubitationis. Tum ille anhelans ad arcem recurrere, arcum arripere, socioque obstupescenti nihil proferre præter: hæc verba: en adsunt! Tum quàm velocissimè se proripit.

Friday dominum tantâ animi perturbatione trepidantem, atque verba quædam abrupta proferentem videns, barbaros àdesse existimavit. Itaque ille quoque armis correptis eâdem celeritate *Robinsonem* secutus est.

Jamque illi duorum milliarium viam percurrerant, priusquàm eò pervenissent unde navis conspici posset. *Robinson* è longinquo eam socio ostendit; quam ille magnoperè miratus est. Quanquam enim navis satis longè distabat, intelligebat tamen eam centies superare vel maximam navem quam huc usque vidisset. *Robinson* præ lætitiâ mirè gestiens, nunc exultare, nunc jubilare, nunc socium amplecti, eumque lacrymans obtestari ut et ipse lætetur. Jam licet in Europam tendere, jam Hamburgum. Illic tibi cernere dabitur qualem vitam in hâc urbe vivant, quàm magnificas ædes extruant, quantis vitæ commoditatibus jucunditatibusque securi fruantur. Incredibile verborum flumen fundebat *Robinson*. Instabat verò quâlibet ratione efficere ut ab iis qui in navi erant ipse animadverteretur. Quânam verò ratione non satis constabat.

Primùm altâ voce clamavit, sed frustrà; quanquam ventus post procellam mutatus ab insulâ navem versùs spirabat. Itaque socium quàm celerrimè ignem accendere jubet quem è navi conspicerent. Hoc celeriter peracto, flamma brevì altitudinem arborum æquavit. Interim *Robinson* oculos in nave defigit, expectans dum scapha in-

demissa ad se tenderet Quæ tamen spes eum fefellit.

Tandem postquam ignis per unam ferè horam arserat, cùm nulla in conspectu scapha esset, *Friday* ultrò *Robinsoni* spondet se ad navem, quamvis longiùs distet, natando perventurum, eosque qui in eâ vehuntur invitaturum ut ad insulum accedant. *Robinson* eum amplexus, orat ne se temerè periculo objectet, sed potiùs vitæ suæ consulat. Tum *Friday* vestes è stragulis confectas abjicit, viridemque ramum avulsum dente tenens quem pro signo pacis offerat, in mare alacri animo prosilit. Hunc *Robinson* oculis votisque ardentissimis prosecutus est.

Friday feliciter ad navem accessit; tum postquam non semel eam circumnatasset, sustulit clamorem; sed redditur à nemine. Tandem cùm scalam animadverteret à navis latere dependentem, illius ope navem conscendit. Tum stegam oculis perlustrans, aspectu bestiæ ignotæ exterritus est. Nigra et villosa erat. Atque ubi primùm illa hominem conspexit, vocem prodidit qualem ille nunquam audierat. Mox autem tacuit, adeòque mitem se præbuit blandamque ut timorem *Friday* deponeret. Supplex quoque illa adrepit, caudam movens miserabiliterque ejulans quasi auxilium et præsidium imploraret. Itaque cùm usque ad ejus pedes prorepsisset, eam *Friday* manu mulcere audet, quoquidem illa mirificè lætata est.

Tum *Friday* stegam pererravit, altâ voce indeusque clamans; nemo autem se obtulit. Cùm omnia stuperet quæ in stegâ oculis ejus occurrebant, dorso ad locum quo patet in interiorem navis partem descensus verso, repentè à tergo percussus fuit tanto ictu, ut pronus caderet. Terrore

perculsis, se erexit, atque cum respexisset, attonitus hæsit ad aspectum animalis satis magni, cornibus curvis, barbâ prolixâ densâque, quod iterùm minaci vultu in pedes se erigebat, ut in hominem denuò impetum faceret. *Friday*, clamore edito, in mare prosilit.

Prior scilicet bestia, nigro colore, erat canis villosus, qui hominem secutus è nave se quoque projecit. Ille verò natantem à tergo audiens putavit monstrum alterum cornibus armatum urgere adeòque exterritus est ut vix valeret pronatare. Parùm abfuit quin fluctibus absorberetur; nec respicere quidem ausus est. Cùm tamen paululùm animum recepisset, tantâ velocitate tranavit ut vix eum canis sequi posset. Tandem littus attingit, vocisque et animi impos ad pedes *Robinsonis* procidit. Canis quoque non ita multò post terram assecutus est.

Robinson nihil intentatum reliquit quo fidum vitæ solitariæ socium reficeret. Scilicet illum osculatur, concutit, nomine vocat. Attamen non nisi aliquo temporis spatio elapso, *Friday* oculos aperuit spiritûsque liberiùs meantis signa dedit. Tandem vocis usu recepto, narrare incipit quid terribile sibi acciderit; navem sibi montis instar lignei visam fuisse, in quâ stabant tres excelsæ arbores (mali scilicet). Bestiam illam nigram sibi adblanditam fuisse, monstrum verò cornutum barbatumque irruisse, mortem intentans; addidit se existimare monstrum illud esse montis lignei natantis dominum, cùm hominem in eo vidisset omninò nullum.

Robinson narrantem miratus, intellexit animal illud cornutum nihil aliud nisi capram esse aut hircum. Prætereà existimavit quoque navem sc-

pulis adhæsisse, homines verò qui in eâ vecti essent illam reliquisse ut in scaphas se reciperent; quò tamen illi confugissent, intelligere non potuit. Si enim adiissent ad insulam, eò appellere debuisse videbantur, ubi nunc ipse et *Friday* erant; sed nulla eorum poterant conspici vestigia. Quòd si autem salutem quærentes cum scaphis periissent, aut corpora aut scapha, aut utraque ad littus debuissent compelli. Tandem meminit ventum inter tempestatem subitò mutatum fuisse, conversumque ad orientem, cùm ab occidente spiravisset. Quoquidem obscuram hanc rem satis explanari putavit.

Quid autem nunc faciendum est? *Robinson* quærit secum. Fac illos periisse aut vento tantùm abreptos fuisse; in utroque casu, optimum est è nave quàm plurima eripere. Quomodo autem, cùm scaphâ careamus? Et jam non gravis minùs ipsi fuit cymbæ jactura quàm anteà socio fuerat. Diu meditatus est, aliquid excogitaturus quo damnum sarciret, sed nihil menti succurrit. Confectio novæ cymbæ nimiùm temporis requirebat, nec ipse audebat pronatare ad navem; quippe quæ abesset longiùs. Præterea hâc ipsa ratione, incerto etiam exitu, pauca admodum servare poterat.

Subjicit ingenium necessitas. Venit in mentem ratem facere, lignis aliquot ita colligatis ut commodè veheretur.

Tum statutum fuit ut alteruter domum curreret, dieique victum cum omni funium copiâ cæterisque instrumentis necessariis peteret. *Friday*, ut erat cursu velocior, proficiscitur. *Robinson* autem remansit, arbores interim rati conficiendæ idoneas cæsurus.

Friday nonnisi sub vesperam rediit. Interea *Robinson* magnoperè delectatus est cane villoso; quem veluti popularem ex Europâ, si ita loqui fas est, diligebat. Cùm *Friday* rediisset, ciborum quos attulerat partem *Robinson* cani esurienti dedit. Cum verò luna opportunè lucem præberet, ambo usque ad mediam noctem sine ullâ intermissione, operi incubuerunt. Tum verò omninò fatigati, cùm somno diutiùs carere non possent, in gramine recumbunt, canique custodiam corporum committunt. Hic ad pedes eorum se projecit. Illi autem dulci somno recreati sunt, donec aurora rediisset.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

*Multæ opes repertæ.—Cibi.—Supellex.—Instrumenta.—Vestes.—Sclopeta.**—Robinson *repentè dives.*

Posterum diem tantâ cum assiduitate operi impenderunt ut illo etiam vespere ratem confecerint. Duplicem arborum seriem partim funibus, partim viminibùs tam arctè colligaverant ut opus rudi licet fabricâ compactum tutissimæ ratis vicem præstaret, longitudine viginti circiter pedum, latitudine ferè eâdem. Prudentiùs illam quoque propè littus atque cylindris impositam construxerant; quò faciliùs in marè deduceretur.

Atque opportunè, primo diluculo, mare reciprocare cœpit. Itaque sine morâ ratem detrudunt ut ab aquâ recedente, velut à fluvio, ad navem sco-

* Fusils.

pulis affixam deferatur. Et mox profecti, horâ dimidiâ vix elapsâ, ad navem perveniunt.

Quibus tunc gaudiis *Robinson* exultavit, dum ille ad navem ingentem europæanam accedit! Parum abfuit quin latus ejus oscularetur. Adeò charam illam habebat, quòd ex Europâ advenerat, quòd ab Europæis ædificata, ab Europæis hùc adducta fuerat! Charissimi autem isti Europæi, heu! evanuerant, undisque forsan obruti perierant. Quæquidem suspicio acerbissima *Robinsonis* animum magnoperè afflixit, qui vel dimidiâ vitæ suæ parte vitam eorum redemisset, ut cum ipsis in Europam reverteretur. Hâc verò omni spe sublatâ nihil supererat, nisi ut ex navi servaret tantam supellectilem quantam posset, eamque in proprios usus converteret. Itaque ratis ope navem circumvectus est, fundum maris tentaturus. Sed mox non sine magno dolore intellexit minimè esse sperandum ut illa unquam navigaret; quippe quæ inter duos scopulos vi tempestatis conjecta ita hærebat ut planè moveri non posset.

Quâ spe destitutus *Robinson* navem conscendere properat, opes quibus illa onerata erat exploraturus, an essent incolumes. *Friday* autem, timoris hesterni non immemor, dominum in stegâ comitari vix audebat. Verumtamen eum secutus est, quanquàm trepidans; statim enim monstrum illud cornutum oculis illius se obtulit. Jam verò illi non tantùm erat audaciæ; quippe debilitatum jacebat, ut vix surgere posse videretur, quoniam per triduum pabulo caruerat. Cujus rei causam *Robinson* intelligens, ante omnia curavit ut bestiam fame ferè consumptam pabulo recrearet. Cùm verò varias non ignoraret partes, in quas navis interior distribui solet, accuratè omnia inqui-

rere cœpit. Singulis scilicet cubiculis perlustratis, multa passim conspexit, quæ apud Europæanos neglecta, ipsi nunc maximi erant pretii. Cados nimirùm integros invenit plenos panis nautici, oryzæ, farinæ, frumenti, vini, pulveris nitrati, globulorumque plumbeorum majoris minorisve formæ, tormenta quoque bellica, sclopeta, gladios, secures, serras, cæla, terebras, radulas, runcinas, malleos, massas ferri, clavos, cultros, forfices, acus, ollas præterea, patinas, cochlearia, forcipes, folles, variamque supellectilem culinariam ligneam, ferream, stanneam et Cupream; plenas tandem cistas vestimentorum, linteorum, tibialium, calcearum, ocrearum, infinitamque aliarum rerum copiam quas viles habemus; sed quanti sint pretii tum demum intelligimus, cùm desiderantur.

Quæquidem omnia *Friday* obstupescens intuebatur; illa quippe nunquam anteà viderat, plurimorumque usus ipsum prorsùs fugiebat. *Robinson* contrà incredibili voluptate perfusus, præ gaudio lacrymatur, atque puerilem in modum singula tractat, ac subito abjicit, arripitque alia, pro ut visa sunt, aliis jucundiora. Placuit demum in carinam interiorem descendere. Hanc vero aquâ repletam invenit, quoniam in eâ navis magnoperè dehiscebat. Jam agitur diu deliberanti quid primum potissimùm secum anferret, nunc hæc, nunc illa magis necessaria videntur; itaque sæpe rejicit quæ modo elegerat, aliaque eligit mox quoque rejicienda.

Tandem quæ omnium præstantissima ipsi videbantur ea seligit: 1° cadum pulveris nitrati plenum, cum arculâ plumbearum glandium; 2° duo paria sclopetorum manuariorum, duos gladios bellicos, duos venaticos; 3° duplicem vestimento-

rum apparatum à capite usque ad calces, unum sibi, alterum socio; 4° viginti quatuor indusia; 5° duas secures, serras, runcinasque pares numero; ferri massas, malleos nonnullaque alia instrumenta; 6° quosdam libros, chartæ scriptoriæ copiam, cum atramento et calamis; 7° pyrothecam cum igniario et silicibus; 8° cadum pane nautico repletum; 9° carbasi mediocrem copiam, et 10° capram.

In perquirendis, aperiendis, exponendis, admirandis, eligendis atque rati imponendis omnibus illis opibus tantum temporis spatium consumpserant, ut à proximo æstus accedentis tempore una tantùm hora abesset. Atque hoc illis expectandum erat. Alioquin enim vix ratem promovissent. Hanc horam *Robinson* epulas Europæorum more apparatas prandendo insumpsit. Itaque carnem bubulam fumo siccatam, panis nautici frustum, butyrum, caseum vinique lagenam deprompsit, cunctisque mensæ in cubiculo præfecti exstructæ impositis, cum socio in sellis consedit. Hìc verbis exprimi non potest quantam *Robinson* ex cibis illis præstantibus, cultro tandem et furcâ instructus, voluptatem perceperit, ex pane præsertim quem ille tam diu frustrà desideraverat. Hoc qui cogitatione penitùs complecti velit, eum *Robinsonis* instar per novem annos continuos omnibus istis copiis vitæque præsidiis caruisse oportet.

Cùm jam statà vice mare redire cœpisset, uterque ad ratem descendit, cùmque eam solvissent, leniter aquâ accedente ad littus delati, opes servatas in terram deportare properant. Tum *Friday* magnoperè gestit discere quis ex his omnibus usus aut quæ commoditas percipi posset. *Robin-*

son ut cognoscendi cupiditatem expleret post dumetum se recipit, ibique indusium vestemque præfecti cum calceis et tibialibus induit; tum gladio cinctus pileoque ornatus subitò progreditur atque ante oculos socii obstupescentis consistit. Ille attonitus aliquantulùm recessit, primo certè aspectu incertus dominum ne an alium quemdam homine majorem conspiceret? *Robinson* attonito subridens, manu blandè porrectâ eumdem profitetur se verum *Robinsonem*, amicum ejus semper esse, etsi veste et fortunâ mutatis. Tum depromptas remigis vestes eum docet ritè induere atque post arbusta latere jubet ut se quoque vestiat. Paruit *Friday*, attamen multùm temporis in se vestiendo consumpsit; quippe qui illa sibi aptandi omninò rudis esset. Indusium videlicet ita induit, ut pedes manicis immitteret; eodem modo braccis usus est; pedes nimirùm in partes inferiores inserere conatur, tunicamque in dorso connectere. Sensim errorem intellectum emendavit, donec tandem, sæpiùs frustrà conatus, omnia ista vestimenta rectè induere didicisset. Illa vero maximè laudavit quòd ipsum egregiè contra musquitonum morsus defenderent. Calceos solos vituperavit. qui parùm commoditatis habere ipsi videbantur. Jam illi *Robinson* demonstrat quemadmodum utendum sit securi cæterisque instrumentis; et confestim securis experimentum fecerunt malumque rati idoneum apteverunt quem velo in posterum instruerent. Quodquidem opus *Robinson* se solum perfecturum spondet, sociumque ad lamam mulgendam mittit; hoc enim per biduum neglexerant.

Absente *Friday*, *Robinson* sclopetorum alterum complet, ut amico ostendat quanta sit vis

veris nitrati, simulque ejus admirationem excitet; quo reverso, atque *Robinsonis* in opere perficiendo celeritatem, admirante, hic falconem marinum conspicit tunc pisce rapto avolantem. Arrepto statim sclopeto exclamat: attende, *Friday*, istum dejiciam. Quibus vix dictis, exploditur sclopetum alesque ex aere in terram exanimis decidit.. Quo viso auditoque *Friday* in terram procidit quasi ipse vulneratus; repentè enim vetus de *Toupane* seu tonante opinio ejus animum subiit, dominumque in hàc animi perturbatione *Toupanem* esse existimavit. Ille quidem se erexit; sed genibus minor, manusque supplex ad *Robinsonem* protendit.

Nunquam *Robinson* id committebat, ut quæcumque ad religionem spectarent, vel per jocum ludibrio haberet. Hominem itaque trepidantem manu allevans amplexusque, rogavit ut timorem deponerat, addens ita brevi fore ut ipse fulgar fulmenque ejusmodi posset emittere. Tum ei demonstrat quâ arte sclopetum conflatum sit, quanta sit vis pulveris nitrati, sclopetumque ei repletum porrigit explodendum. *Friday* verò nimio adhuc terrore perculsus negat se explosurum, rogatque ut *Robinson* ipse iterum tonet. Tum *Robinson* scopum centum passus distantem designat, socioque juxta se collocato, sclopetum explodit. Parùm abfuit, quin *Friday* iterum in terram procideret; adeò quæ viderat atque audierat supra humanas vires esse judicabat. Scopum plurima plumbea glans attigerat, quæ ipsum penetraverat lignum. *Robinson* socium hoc jussit animadvertere atque ex eo intelligere quàm tuti in posterum ab hostibus ipsi forent, fulgure fulmineque sic armati. Quæquidem cuncta *Friday* animo tantam erga

Europæos dominumque inprimis venerationem injecerunt, ut per multos dies cum eo familiariter pro more versari non auderet. Cum nox appeteret, hic fuit lætissimus hujus diei exitus.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

Friday *servat* Robinsonem.—*Opes à littore domum advectæ auxilio canis et lamarum*.—*Munimenta arci addita*.—Robinson *faber factus et agricola vivit beatè*.

Dulciorem nunquam, ex quo in insulâ habitabat, somnum ceperat *Robinson*, quàm hâc nocte; quippe qui tantâ nunquam usus esset felicitate.

Sequenti mane surgunt, copias in nemore conditas multis ramalibus tegunt. ne fortè pluviâ corrumpantur. Tum mari primùm recedente, ratem aquis committunt, ad navem scopulis illisam denuò accessuri, et sic per sex dies continuos ac bis quotidiè, quidquid è nave abripi poterat secum ad littus transferunt. Permulta quæ nos parvi facimus, ut potè eorum penuriam nunquam experti, ea illi permagni æstimantes abstulerunt, additis quinque tormentis bellicis omnibusque ferramentis quæ inveniri aut è nave extrahi poterant.

Quâdam die cùm in insulam rediissent, tenebris obortis, *Robinson* lampade accensâ scripta in nave reperta perlegit, ut inde cognosceret cujus esset illa navis, et quò illa tetendisset. Invenit autem non sine magno dolore, ista sermone sibi ignoto scripta esse. Quantoperè nunc, etsi nimis serò,

illum pœnituit, quod varias linguas addiscere in pueritiâ neglexisset.

Hoc itinere jam duodecies confecto, cùm essent in nave exonerandâ occupati, tempestatem oriri animadvertunt. Igitur rati prædam imponere properant, et priùs abire quàm sæviret procella. Vix autem dimidiam viæ partem confecerant, cùm exorta est tempestas mixta fulguribus, tonitrubus imbribusque; quæ tantâ vi fluctus ciebat, ut undis ratem superantibus, copiæ in eâ positæ absorberentur. Ipsi aliquandiù firmiter amplectuntur malum, ne aquis abriperentur etsi subinde capitis fastigio superfusis; tandem crebris fluctibus compage ratis verberatâ laxatâque trabes abierunt.

Friday quidem natando vitam servare conatur; *Robinson* verò trabi adhærens, nunc profundo mergitur, nunc summo pendet in fluctu; sæpiùs autem aquis obrutus, attonitus planè, atque sensu oculorum auriumque orbatus jactabatur. Jam vires animusque luctantem deficiunt. Tandem magno clamore sublato, ingenti fluctu à trabe avulsus hauritur.

Fidissimus interea *Friday* dominum non deseruerat, etsi ipse potuisset multò celeriùs è periculo evadere, si suæ unius saluti consuluisset. Cùm autem dominum ante oculos suos haustum videt, confestim se in aquam projicit, illumque manu sinistrâ arripiens, dextrâ se ipsum elevare nititur! Jam omni vi connisus, cum *Robinsone* exanimato ac expiranti littus assequitur.

Tum *Friday* jacentis corpori superincumbere, dominum altâ voce vocare, illum concutere, labiis labia premere, ut animam ei infundat; tandem incredibili cum lætitiâ animadvertit spiritum liberiùs meantem.

Pergit igitur eum reficere, *Robinson*que paulatim redeunte animo allevans oculos voce debili interrogat: ubinam ego sum? Inter amplexus meos, carissime omnium domine, respondet *Friday* effusus in lacrymas. Tum erat res spectaculo digna hinc *Robinsonem* videre servatori suo gratias agentem, inde *Friday* gestientem et quasi amentem lætitiâ, quòd dominum ad vitam revocasset.

Deinde *Robinson* somno recreatus est in lectulo quem è nave abstulerat. Cùm die oborto vires suas recuperavisset, non sine magno dolore vidit navem penitùs evanuisse. Quippe avulsarum tabularum fragmenta ad littus delata indicabant illam vi tempestatis fractam omninò et dissolutam esse. Tum *Robinson* et socius omnes navis reliquias in littore diligenter colligunt, quippe qui conjectarent tabulam quamque, aut quodvis tigillum magno sibi usui fore.

Nunc opes omnes servatæ in arcem transportandæ erant. *Robinson* statuit ut vicibus quisque alternis bajuli custodisque ministerio fungeretur. Tormenta bellica complevit pulvere nitrato, atque in littore collocavit, ore mare versùs directo. Tum apud tormentum ignis accenditur quo illud, si res postulâsset, exploderetur. Primus ipse *Robinson* cœpit copias transvehere. Canis villosus qui nunquam ab ejus latere recedebat, comes fuit in itinere haud inutilis. Scilicet *Robinson* illum vehiculo quod in navi invenerat canem ita alligavit ut esset adjutor non mediocris. Dentibus insuper fasciculum portavit, quodquidem jam anteà edoctus fuerat. Cunctos deinde lamas mansuetos atque oneribus gestandis jam assuefactos secum adduxit ut iis quoque ad opes transferendas uteretu

Qui cùm essent septem numero, singuli autem oneri centum et quinquaginta librarum portando pares, facile est intelligere quantum universi facto agmine advexerint. Congestas verò copias *Robinsonis* spelunca et cella capere non potuerunt. Igitur tentorium amplum in vestibulo arcis exstruere properat. *Robinson* forficibus, acubus, filisque nunc instructus celeriter hoc opus promovit, atque octo dierum spatio, suo quæque loco fuerunt recondita.

Jam erant *Robinsoni* socioque grata quibus vacarent opera. Instabat verò maximè ut sibi casam ædificarent ubi quas spelunca capere non poterat commodiùs tutiùsque copiæ conderentur. In quoquidem, fabrorum lignariorum ars illis exercenda fuit, quam neuter didicerat.

Tunc verò nullum erat opus quod *Robinsonis* industriam solertiamque difficultate vinceret. Itaque facili negotio arbores detruncare, trabes conjungere atque erigere, parietes lateritios conficere; quæ casa foliis cocossæ tecta tuguriis agricolarum nostrorum haud absimilis erat.

Posteà omnibus, ut par erat, conditis, *Robinson* arcem munire constituit. Ac primò, ut erant nunc ferreis spathis instructi, fossa quæ cingebat arcem ita refecta est ut esset latior altiorque. Deinde postes eriguntur, ponsque versatilis ita adstruitur ut erectus sit pro portâ. Tum tormenta in aggere collocantur, binis dextrum, binis sinistrum latus totidemque faciem castelli tuentibus. Nunc licebat ab impetu barbarorum esse securis, atque insuper patebat ipsis facilis aditus exitusque.

Interim messis advenerat. *Robinson* vetere gladio pro falce usus est ad zeam demetendam, sed ad effodiendos solanorum bulbos, ligone inter

res servatas reperto. Tum *Robinson* duo tribula confecit, socioque eorum usum edocto, ambo zeam uno die extundunt; duos saccos inde replent, sex circiter modiorum mensurâ. Pane nautico ad victum aliquot mensium instructi erant. Quo consumpto, *Robinson* ipse panem coquere constituit. Nimirùm molam manuariam è nave apportaverat. Nihil igitur ei defuit nisi cribrum densum ad cribrandam farinam, furnusque ad coquendum panem. Cribri loco, telæ genus apud Indos confectum repertumque in nave adhibuit. Furnum verò haud difficile fuit fabricare.

Cùm autem *Robinson* agriculturæ tum propter ejus utilitatem, tum propter jucunditatem imprimis operam dare cuperet, officinam vomeribus instrumentisque aliis conficiendis idoneam exstruere constituit. Quippe qui nunc haberet follem tantamque ferri copiam, quanta sibi per totam vitam, quàm longa foret, sufficere videretur. Igitur pluvii temporis partem ferramentis conflandis et excudendis impendunt; quodquidem post nonnullos conatus irritos præclarè illis successit. Posteà et aratrum excogitaverunt tam leve et aptum ut lamæ ipsæ sensìm arando assueverint. Tum occâ perfectâ, exacto tempore pluvio, duos frumenti modios, unum hordei, dimidium pisorum terræ commisit quæ herbescentem brevi fudit viriditatem, et intra duos menses semina sibi commissa incredibili fœnore reddidit.

Interim capra duos pepererat hædulos, ita ut hoc quoque animalium genus in insulâ propagaretur. Canis custodis munere noctu fungebatur. Psittacus sive inter cœnandum sive inter laborandum eos garriendo recreabat. Lamæ autem nunc summam utilitatem illis præstiterunt; h-

enim non solum lac, caseos, butyrumque præbebant, illi verò in agris colendis magno erant adjumento. Sic ad vitæ felicitatem perfectam nihil *Robinsoni* deerat, præter parentes et patriam. Tunc enim ex omni parte beatus fuisset.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

Adsunt! adsunt!—Arma inter socios dividuntur. —Paratur bellum.—Duo viri adversùs quinquaginta.—Victoris clementia.

Hæc inter sex menses effluxêre, nec *Friday* ullam denuò de patriâ repetendâ mentionem domino fecerat. Sæpiùs autem, confecto labore, montem unde insulam in quâ natus erat prospectaret, conscendere solebat. Ibi meditabundus sedebat, lugens quòd à patre in perpetuum disjunctus esse videretur. Et ipse *Robinson* tacebat de hoc itinere; quippe qui non posset amici votis priùs obsecundare, quàm cuncta ad novum vivendi genus fuissent disposita.

Nunc autem absolutis rebus maximè necessariis, *Robinson* primus navis ad socii patrem arcessendum denuò parandæ auctor fuit. Quo audito, *Friday* tantâ etiamnum quantâ priùs lætitiâ affectus, gratum erga *Robinsonem* animum eodem modo declaravit. Proximo igitur die opus inchoatum est, instructisque idoneis securibus longè feliciius res cessit.

Die quâdam *Robinson* in negotio quodam domestico occupatus socium ad littus misit ut testu-

dinem quæreret; diu enim grato hoc cibo caruerant. Ille verò brevi magnâ cum festinatione rediit, anhelans pavitansque hæc sola proferre potuit: adsunt! adsunt! Territus ipse *Robinson* interrogat quisnam adsit! O domine! una, duæ, tres, sex scaphæ: numeros scilicet inter tres et sex, propter animi agitationem reminisci non potuit.

Robinson quàm velocissimè collem conscendit, atque non sine horrore agnoscit, *Friday* non erravisse; atque ipse numerat sex scaphas barbaris repletas qui appellere littori conabantur. Tùm celeriter descendit, sociique trepidantis animum confirmat, interrogans an fideliter et strenuè cum ipso stare velit, si cum barbaris sit decertandum.

Vita mea tua est; respondit ille, cùm interim satis firmatus fortitudinem pristinam in animum revocâsset. Age verò, *Robinson* exclamat, absit ut barbari inhumana exequantur consilia. Quæ constituerim ego tibi inter eundum exponam; nunc non loquendi, sed agendi tempus est.

Tum unum è tormentis è vallo deducit, rotis suffultum; sex sclopeta majora, quatuor minora, repletaque illa, cum duobus gladiis profert. Uterque duobus sclopetis manuariis gladioque cingulum instruit, tria sclopeta majora humero imponit, tormentoque trahendo adjungitur. Abundabant præterea globis plumbeis majoribus minoribusque, et pulvere nitrato. Sic cum hoc militari apparatu fortiter ad bellum progrediuntur. Ponte versatili trajecto, consistunt. Tum *Robinson* socio omne belli consilium exposuit. Montem circùm, ait, atque per densissimam sylvam ibimus, ne ab hostibus conspiciamur. Tum in arbustis densis ad littus ferè procurrentibus ad eos propi-

accedemus; cùm erimus intra teli jactum, subitò tormentum explodatur bellicum, quo barbari, credo equidem, territi, relictâ prædâ, in scaphas confugient. Tum commilitoni manum porrigit; et uterque se fortissimi militis officio functurum pollicetur.

Interim tacito gressu usque ad extremam dumetorum partem perveniunt. *Robinson* comitis auri insusurrat, ut quàm cautissimè post magnam quamdam arborem adrepat redeatque sibi declaraturus num hostes inde conspici possint. *Friday* reversus nuntiat optimè illos observari posse, ignem circumsidentes, ossaque alterius captivi jam mactati assata rodentes; alterum non procul ab illis vinctum jacere; hunc ex albo genere hominum videri, et pari neci destinatum.

Non tenuit iram *Robinson*, de viro albo imprimis audiens, *Tubum opticum* quem nave servatum secum apportaverat prætendit post arborem ipse collocatus, et ea quæ *Friday* retulerat ipse vera esse deprehendit. Quinquaginta circiter cannibales apud ignem consederant; captivum verò jacentem Europæum esse facilè agnovit. Tum autem exarsit, sanguis fervet, pectus æstuat. Si verò primum hunc animi motum sequitur, temerè impetu facto multum effundet sanguinis; novit enim rationem cæcâ animi perturbatione vinci nunquam oportere; itaque indignationem cohibet.

Ad eam deinde partem dumetorum quæ longiùs excurrebant progressus, animadvertit hiatum mediocrem è longinquo vix conspiciendum. Collocatum ibi tormentum ita dirigit, ut globus super capita barbarorum emissus neminem lædat. Deinde socio tacitè significat ut accuratè ipsum in omnibus imitetur quæ agentem ipsum viderit.

Quo facto, duo sclopeta ponit humi, tertium manu tenet; quod *Friday* imitatus est. Tum funem incendiarium rimulæ tormenti admovet. Ignem pulvis concipit, globus exploditur. Fragore audito, barbari è cespitibus ad terram procidunt quasi omnes unà occisi. *Robinson* et socius in exitum rei intenti erectique, ad pugnam, si necesse foret, cætera parant. Mox verò barbari terrore quo primùm perculsi fuerant parumper sedato, in pedes se erigunt. Pavidiores ad scaphas profugiunt, fortiores arma capiunt. Illi verò solo tormenti fragore exterriti, neque ignem, neque globum viderant; itaque terror eorum *Robinsonis* expectatione minor fuit. Cùm autem nihil circumspiciendo animadverterent quo rursus terrerentur, animum statim receperunt. Fugientes quoque revertuntur, cuncti horrendum clamorem edunt, atque sævissimo vultu gestuque arma vibrantes chorum bellicum instaurant.

Robinson hæret etiam dubius, donec choro finis fieret. Cùm verò vidisset barbaros iterum considere duosque mitti qui Europæum adducerent mactandum; tum diutiùs iram cohibere non potuit. Scilicet præcipit socio voce submissâ: tu ad dextram, ego ad sinistram: Deus nos adjuvet! His dictis, sclopetum ipse explodit, idem facit *Friday*, qui meliùs *Robinsone* collineaverat. In sinistrâ enim parte quinque, in dextrâ tres tantùm prociderunt. Ex quibus octo, tres interfecti, quinque vulnerati modò erant. Mira fuit festinatio quâ jam omnes qui illæsi fuerant fugam corripuère. Alii alia in loca aufugientes immanem edunt ejulatum. *Robinson* nunc prorumpere gestit, ut fugientes persequatur miserumque Europæum vinculis liberet; sed obstupuit sanè, cùm nonn'

los fugientium rursùs coalescere et se ad defensionem parare vidisset. Itaque quàm celerrimè alterum sclopetum arripit. Idem *Friday*, amboque suum quisque explodunt. Hîc duo tantùm occubuerunt barbari. Nonnulli autem, vulnerati scilicet, clamantes atque ululantes, amentium instar, discurrunt; alii cruenti, alii vehementer læsi. Ex istis non multo post tres etiam semianimes procidunt.

Agedum, *Friday; Robinson* exclamat, dum sclopetum abjicit explosum, ut tertium repletum arripiat; prorumpamus. His dictis, facto impetu, ambo in campum ruunt, *Robinson* que ad captivum provolat. Dum autem ad illum accedit, nonnullos barbarorum fugientium animadvertit gradum sistere atque ad pugnam se componere. Hoc *Robinson* socio innuit. Quiquidem signo ejus intellecto propiùs accessit, sclopetoque exploso unum ex illis prostravit. Interim *Robinson* cultro vincula secat, quibus captivi manus pedesque constricti erant. Tum Germanico sermone interrogat, quisnam sit? Captivus latinis verbis respondet se christianum et Hispanum esse. Tunc illi *Robinson* sclopetum manuarium gladiumque porrigit, ut ad pugnam dirimendam ipse auxilio sit. Hispanus vix sclopetum gladiumque acceperat, cùm furore percitus bellumque commune recentiore irâ gerens, in barbaros impetum facit, et dum cæteri ad scaphas se recipiunt, nonnullos cunctantes cædit. Jamque illi velis remisque aufugêre.

Friday Hispanusque unam è scaphis relictis conscendere statuunt ut fugientes persequantur. *Robinson* autem eos à consilio avertit, his dictis: Abundè est, amici! sanguinis humani satis profudimus, plus fortasse quàm fas erat. Cæteri vi-

vant, cùm nobis porrò nocere nec velint, nec valeant.

Fieri autem potest, excipit *Friday*, ut majore numero revertantur. Sit sanè! *Robinson* respondet, ejus humerum leniter percutiens; nonne exercitus quoque noster auctus est? Hispanum ostendens. Nunc licet nobis vel legionem integram istorum aggredi cædereque, seu in aperto, seu intra vallum præliemur.

Jam vir noster, ut erat humanissimus, campum pugnæ lacrymans circumivit, si fortè cuiquam barbarorum adhuc spirantium posset succurrere. Plurimi autem expiraverant; cæterique, inter manus ejus vinum vulneribus instillantis, animam efflant. Unus et viginti numero barbari desiderati sunt; nec vulneratus quidem ullus inter victores fuerat.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

Friday *patrem suum invenit.—Hispanus narrat suos casus.*

Robinson cupidus scaphæ quam barbari reliquerant inspiciendæ, ad eam accessit, atque non sine magnâ admiratione in illâ invenit hominem alium, manibus pedibusque miserabiliter vinctum, mortuo quàm vivo similiorem.

Robinson statim solutis ejus vinculis, eum erigere nititur. Hic verò neque stare, neque loqui poterat; flebiliter potiùs ingemebat, ratûs nimirum se nunc ad mortem trahi. Cùm ille gente barbarus, non autem Europæus esset, *Robinson* socium vocat mortuorum corpora congerentem, ut

patrio sermone hominem alloquatur. Vix autem *Friday* captivum conspexit, cum spectaculum ejusmodi insecutum est quod *Robinson* et Hispanus non sine lacrymis intueri potuerunt. Scilicet *Friday* subitò quasi lymphatus, in captivi amplexus provolare, eum osculari, urgere; clamare, ridere, exultare, saltare, flere, manus torquere, faciem et pectus fædare interùmque exclamare, amentem denique toto habitu referre. Diù quoque et multùm *Robinson* socium priùs interrogavit quàm ille hoc unum breviter domino respondisset: pater meus!

Jam verò cuncta quibus optimus ille juvenis lætitiam pietatemque exprimere gestiebat, verbis nemo descripserit. Vicies ille è scaphâ in terram, è terrâ in scapham prosilit. *Robinson* vini aliquantulùm quod in lagenâ reliquum habebat, filio tradit, quo patris membra tumentia foveat. Tum paululùm secessit ut *Friday* liberiùs sese totum daret lætitiæ.

Ac aliquantò post reversus, interrogat an cibum aliquem patri præbuerit; tum respondenti se minimè adhuc de hoc cogitasse, *Robinson* jentaculum suum ipsi offert, quod hic patri tradidit. Tum repentè è scaphâ prosiluit, atque ita celeriter procurrit ut jam extra conspectum esset priùs quàm *Robinson* eum posset interrogare. Mox autem reversus est, manu alterâ urceum aquæ plenum, alterâ panem caseumque tenens. Illum patri, hunc domino porrigit ut jentaculum quo ille se defraudaverat compensaret. Senex aquâ gelidâ subitò recreatus est; quippe qui siti excruciatus in eo erat ut prorsùs deficeret.

Jam *Robinson* ad Hispanum in gramine prostratum languentemque se convertit; istum quoque

à socio potu ciboque reficiendum curavit. Tum illum ad scapham deducit in quam tormento quoque, sclopetis spoliisque interfectorum oneratam *Friday* saltu se dedit, tamque velociter, vento quamvis adverso, eam remis impulit ut *Robinson* navigantis cursum in littore pedibus incedens vix æquaret.

Brevì ad arcem perventum est, in quam omnes nunc ab omni periculo liberati ingressi sunt. Tum hospites ambo cœnam salubrem parant. Et certè *Robinson* subrisit, cùm cogitasset se personam regis referre. Toti scilicet nunc insulæ imperitabat; omnes ejus subditi vitam illi acceptam referre debebant, ab ejus nutu pendere, atque, si opus èsset, vitam ipsam pro domino profundere.

Cùm rediisset *Friday*, sic eum *Robinson* alloquitur: duplici nomine festus nobis hic dies habebitur; tum quòd duos homines ex faucibus barbarorum eripuimus, tum quòd tu ipse, o amice, patrem tuum recepisti. Lautissimis igitur dapibus hodie mensam instruamus.

Inter epulandum narravit Hispanus, quo fato inter manus barbarorum incidisset. Cùm ille sex ferè menses inter eos versatus fuisset, eorum linguam ita didicerat ut cogitata verbis exprimeret, *Friday*que apud dominum munere interpretis fungebatur. Summa eorum quæ nunc ille narravit, hæc est:

" Navis nostra ad mercaturam nigrorum hominum faciendam profecta erat. Ab orâ scilicet Africæ venimus, ubi varias merces ex Europâ cum granulis aureis, ebore atque hominibus nigris mutaveramus, odioso quidem et inhumano quæstu: hos centum numero navi imposueramus in Americam transvehendos. Jam viginti eorum vitâ

cesserant, aliis quippe super alios promiscuè congestis. Tempestas sæva et diuturna ab itinere deerrantes ad oram Brasiliæ nos abripuit. Cùm navis fatiscere cœpisset, nec in altum reverti gubernator auderet, satiùs duxit oram terræ continentis legere. Exortâ subito novâ tempestate, ventis reflantibus rejecta est navis à continente, noctu prope insulam quamdam in scopulos conjecta. Nonnulla explosimus tormenta, et sicuti fieri solet, significavimus nos in discrimine versari, et statuimus navem, quoad fieri posset, non deserere. Hâc mente servorum nigrorum vincula solvimus, ut illi nos ad aquam undique per compages laxatas abundantem hauriendam adjuvarent. Qui simul liberos se sentiunt, factâ conspiratione, scaphas occupant ad libertatem simul vitamque servandam. Tum inopes consilii hæsimus. Illos enim vi adhibitâ cogendi potestas nobis non erat; quippe nos quindecim numero, illi octoginta, multi quoque eorum nostris armis potiti. Neque tamen minùs anceps periculum erat derelictis in nave scopulis hærente, sine scapharum auxilio. Ad preces igitur confugimus, eos orantes qui pauló antè servi erant, ut vel remanerent vel nos secum abducerent. Hîc verò non possum quin humanitati illorum laudes debitas persolvam. Etsi enim illis sævissimè usi fueramus, tamen misericordiâ commoti hoc nobis concesserunt ut in scaphas, sed cuncti inermes, admitteremur.

"Tum in eas desiluimus, tantâ multitudine ut penè submergerentur. Interim dum ad insulam proximam tendimus, mutatus subitò ventus nos, quantumvis remis connisos, in altum propulit. Tum verò præsentissimum fuit vitæ discrimen.

Attamen scaphæ, quamvis maximè oneratæ et fluctibus crebris jactatæ, undarum vim superabant; ac demùm præter omnem expectationem, nemine amisso, ad insulam planè ignotam delatæ sunt, cujus ab incolis humanissimè excepti sumus. Vitam apud illos hùc usque degimus, suo quisque modo, misero illo quidem; barbari quippe nullum agrum exercentes piscibus tantùm fructibusque vescuntur. Illi nobiscum libenter suam cibariorum paucitatem communicaverunt, nosque docuerunt quâ arte piscarentur ut ipsi quæ essent ad vivendum necessaria pararemus. Longè melior sanè erat nigrorum hominum conditio; quippe qui et huic vitæ assueti, et nunc in libertatem vindicati essent.

" Paucis adhinc diebus gens quædam finitima insulæ bellum intulit. Tunc omnes arma capiunt; nos quoque existimamus nostrum esse officium, sanctum atque solemne, hospitibus tam humanis auxiliari.

" Ego quidem à latere fortissimi illius senis pugnavi, qui leonis instar in hostes densissimos irruit. Quem cùm ab hostibus circumventum vidissem, dum dimicanti opem ferre propero, ipse infelix cum eo captus sum. Duos inde dies duasque noctes manibus pedibusque vincti degimus, siti insuper fameque excruciati. Hodierno autem die vix exorto ad scaphas protrahimur, scilicet ut, pro fero suo more, prædam illi vorarent. Tum verò divina providentia, vos, o viri fortes magnanimique, ad nos servandos misit, ut vobis ejusmodi beneficium deberemus, quod solvere numquam erit in nostrâ potestate."

Hispanus his dictis conticuit; effusis autem crymis significavit quàm grato esset animo.

binson incredibili cum lætitiâ comperit verissimum esse quod priùs conjecerat, *Friday*que cum eo divinæ providentiæ et sapientiam et benignitatem admiratus est.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

Concio advocata.—Legati missi.—Leges institutæ.—Spelunca.—Monstrum.

Proximo die, *Robinson* omnes sibi subditos convocavit, ut rem quæ diutiùs differri non poterat conjunctis viribus perficerent.

Scilicet verendum erat ne, malignis jacentium in campo pugnæ cadaverum vaporibus, pestis funesta exoriretur. Itaque cuncti, suâ quisque instructus securi, conveniunt, cæsisque lignis, Romanorum morem imitati, corpora defunctorum comburunt. Interim *Friday* patrem suum docuerat quantùm gentes benè moratæ ab humanâ carne abhorrerent. Quodquidem mirum seni primò visum est. Filius autem expositis omnibus quæ ipse à domino acceperat, brevi patrem eò adduxit ut morem istum inhumanum aversaretur. Senem illum *Dominicum Robinson* propterea appellavit, quòd *die dominicâ* eum servaverat.

Jam ille universos in concionem vocat, in quâ *Friday* iterum interpretis munere, cum erga Hispanum, tum apud senem *Dominicum* functus est. *Robinson* verò, ut apud ipsum summa imperii erat, his verbis incipit: "O amici, quos Dei providentia socios mihi adjunxit, omnia nunc possidemus quæ ad benè beatèque vivendum requirun-

tur. Absit verò ut ego his bonis tranquillo animo et quieto fruar, quandiù intellexero esse alios homines qui, cùm à naturâ jus æquum illis fruendi acceperint, inopiâ tamen et miseriâ opprimantur. Hîc loquor de popularibus tuis, ô amice, quem mihi communis ab Europâ origo propiùs jungit, de Hispanis scilicet qui barbarorum sunt adhuc in potestate. Itaque hoc à vobis peto ut suam quisque sententiam dicat declaretque quâ potissimùm ratione eos in societatem hujus nostræ conditionis adsciscamus"

Hæc fatus, unumquemque sententiam proferre jubet. Hispanus se vel unum eos, in scaphâ de hostibus captâ, adducturum pollicetur. *Dominicus* profitetur se idem facere paratum. *Friday* autem censet satiùs esse patrem suum senem manere, optatque ut sibi liceat Hispano sese addere. Tum nobile patrem inter et filium fuit certamen, utri potissimùm contingeret vitæ periculum adire. Itaque *Robinson* coactus est, ad rem dirimendam, sententiam ipse suam dicere, cui omnes læti obtemperaverunt. Hæc erat, ut Hispanus cum *Dominica* proficisceretur, *Friday* autem apud se remaneret. Addidit verò, priusquàm ambo illi in viam se conferrent, necesse esse ut, arato agri decies majore spatio, semina sererentur; aucto enim colonorum numero, victum quoque necessarium augendum esse. Igitur per aliquot hebdomades continuas, agricola quisque factus est, operariorumque diligentiâ, feliciter omnia et citò confecta sunt; cunctisque intra quindecim dies absolutis, constitutum iter paratur. Sed prius quàm proficisceretur, Hispanus probi gratique in *Robinsonem* animi documentum edidit, quod et prudentiam ejus declaravit. Scilicet confessus est populares

suos, ipsius instar, esse remiges de plebe, rude genus et incultum; neque sibi eorum mentem adeò perspectam esse, ut sponsor fiat de ipsorum fide ac voluntate; itaque se optimum censere, à *Robinsono* ut potè domino leges certas constitui, neminemque in insulam adducendum esse, nisi priùs legibus illis sese obstrinxerit. *Robinson* lætus hospitis fide, ejus consilio obsecutus est. His autem verbis leges scriptæ erant.

" Quicumque in insulâ vivere, atque in partem commoditatum quas illa præbet, admitti cupit, eum oportet:

" 1°. Voluntati domini illius insulæ legitimi in omnibus obedire, cunctisque institutis, quæ ille ad salutem communem civium promovendam præceperit, obtemperare.

" 2°. Vitam agere in labore, temperantiâ et honestate: nemo enim in hâc insulâ tolerabitur qui ignaviæ, qui luxuriæ aut ulli turpitudinis generi se dederit.

" 3°. Abstinere ab omni rixâ; siquis autem injuriam acceperit, ne sit in propriâ causâ judex, sed querelam ad insulæ dominum deferat, aut ad eum qui judex ab illo constitutus fuerit.

" 4°. Omnes labores ad communem utilitatem necessarios libenter suscipere, ac, si res postulabit, domino, vel cum vitæ discrimine, opem ferre.

" 5°. Si quis ullam ex his legibus æquissimis violare ausus fuerit, cæterorum officium est adversùs eum coalescere ut pareat, aut ex insulâ in perpetuum ejiciatur.

" Neminem verò non hortamur ut has conditiones seriò perpendat, nomenque jurisjurandi loco non subscribat, nisi priùs statuerit illis quàm religiosissimè obtemperare.

" ROBINSON."

Has leges scriptas Hispanus in vernaculum sermonem vertit. Quo facto, ille et calamis et atramento instruitur, ut populares ejus nomen legibus propositis priùs subscribant, quàm proficiscantur. Tum viaticis scaphæ impositis, magnâ cum pietate valedicunt *Robinsoni* socioque et vela faciunt.

His peractis, *Robinson*, comite *Friday*, domum venando redit. Sed non longè processerat, cùm canis stetit latrans ad imam rupem arbustis consitam. Accedunt ambo propiùs hiatumque in rupe deprehendunt adeò arctum ut irrepere, non verò ingredi possent. *Robinson* socium tentare jussit num per hiatum istum posset se immittere. Qui caput cum vix admovisset, horrendo clamore retraxit, nihilque *Robinsonis* admonitionem curans, amentis instar aufugit. Tandem *Robinson* eum assecutus causam fugæ rogat: Heu! heu! respondet *Friday*, fugiamus! monstrum horrendum vidi, ingens, ardentibus oculis, faucibus tantis ut nos ambo simul absorbere possit.

Ehem! *Robinson* excipit, fauces satis amplas dicis; attamen ipse rem explorabo. O domine, exclamat *Friday*, ad pedes ejus provolutus, per Deum te obsecro; absit ut hoc facias; te montrum illud deglutiet; tum miser *Friday* domino orbatus erit. *Robinson* subridens interrogat, an ipse ab illo devoratus fuerit. Cùm *Friday* obmutesceret, illum *Robinson* domum jussit festinare, ut lampadem accensam quæreret. Ipse interim ad speluncam reversus sclopeto armatus, ad ostium se collocat.

Interim *Friday* cum lampade redit, dominumque iteratis precibus orat, ne morti certæ ultrò se objiciat: *Robinson* autem qui re deliberatâ ti-

moris expers erat, hortatur socium ut animo confidat. Tum lampadem sinistrâ, sclopetum dextrâ tenens, monstro fortiter obvius fertur. Capite vix immisso, ad dubiam lampadis lucem ipse quoque aliquid conspicatus est quod sibi horrorem incussit; neque adeò tamen aufugere voluit; sed admotâ propiùs lampade, perspexit nihil planè illud esse nisi lamam ætate fractum et senio mox interiturum. Scilicet cùm iis animalibus quæ sic degunt uti natura se habet, vires non jam suppetunt ut anquirant et parent quæ sunt sibi ad victum necessaria, tum sese in latibula recipiunt ubi languore aut inediâ consumuntur.

Cùm igitur *Robinson* circumspiciendo nihil deprehendisset præter animal illud minimè timendum, penitùs in speluncam irrepsit, vocato ad se *Friday*. Hic etsi vehementer trepidabat, non potuit quin dominum ducem sequeretur, atque non sine admiratione vidit quantòpere magnitudinem monstri timor exageravisset.

Cùm jam lama in eo esset ut ageret animam, *Robinson* illum ex antro propellit quem, cum expiraverit, terrâ obruat. Quo facto curiosiùs locum explorantes, inveniunt antrum satìs amplum et jucundum. Ex quo magnam in posterum utilitatem se capturos sperabant; scilicet illud quasi de industriâ excavatum erat. Hoc statim *Robinson* elegit ubi, fervidissimo solis æstu, frigus captaret. Itaque missus est *Friday* ut instrumenta afferret; quorum ope cœperunt ostium antri amplificare; atque in hoc opere, dum abessent duo legati, tempus non sine jucunditate consumpserunt.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Navis anglica appulsa ad insulam.—Quo casu.—Magna Robinsonis *in præfectum merita.—Spes liberationis.*

Octo jam elapsis diebus nondum legati redierant. *Friday* sæpissimè nunc ad montem procurrebat, nec tamen, quamvis intentis intueretur oculis, quidquam conspiciebat. Tandem die quâdam, cùm *Robinson* domi occupatus esset, ecce subitò redit ille exultans, ac procul: adveniunt! adveniunt! Hoc nuntio lætus *Robinson*, telescopio arrepto, ad collem properat. Inde è longinquo prospicit scapham ad insulam tendentem. Sed quassans caput, incertum, ait ille socio, an hoc verè sit quod expectamus. *Friday* expalluit; *Robinson* iterum speculatur, nunc jam res est non dubia. Scilicet Europæana erat navicula albique homines in eâ armati. Extemplò socii alium collem conscendunt, certiora visuri. Quantus verò fuit stupor cernentium navem ingentem Anglicam, inanchoris stantem!

Tum *Robinsonis* animus admiratione, metu, lætitiâ invicem afficitur. Hinc enim gaudet spe liberationis, inde verò stupet metuitque, quòd non liquet quo consilio navis ista huc appulisset. Itaque veritus ne piratæ essent, in colle arboribus virgultisque consito se sociumque collocat in speculis. Inde cernunt scapham undecim hominibus oneratam ad littus appellere, ex quibus octo armati, tres reliqui inermes vinctique. Hi quidem vix in littore expositi vinculis soluti sunt. Unus ex illis misericordiam armatorum implorabat

Reliqui duo manibus sublatis à Deo auxilium et salutem petere videbantur. Quibus conspectis, *Robinson* perturbatus et anceps consilii stetit. At brevì non sine horrore videt nonnullos nautarum strictis gladiis necem captivo intentantes, ac deindè tribus captivis relictis proximum petentes nemus. Illi interea sedebant mœsto dejectoque vultu, ad cogitationes quid deinde futurum esset dolore converso. Tum *Robinson* cujus in mentem alienis malis propria revocabantur, miseris istis hominibus vel ipsius vitæ periculo opem ferre statuit. Igitur *Friday* jubetur sclopeta, gladios apparatumque tormentarium quàm celerrimè afferre; ipse remanere satius duxit, speculaturus quæ sequerentur. Cunctis igitur ad pugnandum paratis, magnâ cum voluptate nostri animadvertunt nautas vagantes in umbrâ passìm recubare ut somno, diei fervidissimo tempore, indulgerent. Tum *Robinson*, cùm paululùm expectasset, confidenti animo ad miseros illos accedit. Qui cùm facie à *Robinsone* aversâ sederent, attoniti stupuerunt, auditâ voce subitò clamantis: Quinam viri estis? At illi exilire, fugamque parare. *Robinson* verò Germanico sermone hortatur, ne timeant; se servatorem adesse et de patriâ, de malis et quid opis ipse ferre posset interrogat. "Angli sumus, respondet unus qui Gcmanicam linguam apprimè intelligebat; nautæ mei, conjuratione factâ, navi meâ potiti sunt. Primo statuerant me cum viris istis bonis interficere; tandem vitam deprecantibus concesserunt. Vita autem in hâc insulâ desertâ, inopiâ et miseriâ perituris est ipsâ morte acerbior." Ego vos, inquit *Robinson*, ex omni difficultate expediam, vel ipsius capitis mei periculo, sed duplici lege, scilicet ut mihi tu,

quandiu in insulâ, cum tuis pareas; deinde ut, si navem tuam tibi restituere mihi contigerit, me meosque in Angliam revehas. Quæ cùm præfectus affirmando promisisset, tum *Robinson* sclopeto quemque gladioque armavit, eâ tamen conditione ut iis nemo ante uteretur quàm ipse jussisset. Scelestos homines, addit ille, somno nunc sopitos, et passim jacentes occupemus; sed incruenta sit victoria.

Tum illi toti ab luctu versi in iram, ducem secuti sunt, *Friday* laqueos quibus illi ligati fuerant secum ferente. Jam ad proximum accedunt, in faciem prostratum et somno tam alto oppressum ut, manibus pedibusque vinctis, os ei priùs obstruxerint quàm penitùs experrectus esset. Manibus à tergo revinctis, in eodem statu immotus manere jubetur; qui. si vel minimam vocem ediderit, jugulabitur. Quo facto, ad secundum properant, quem ligatum pariter supinum collocant, eadem, nisi sileat, intentantes. Et jam, favente supremo illo scelerum vindice, sex in vinculis erant, cùm postremi duo subitò experrecti surgentesque arma corripiunt. O vos scelesti, exclamat *Robinson*, cernite socios, arma abjicite, pereat qui cunctabitur. Hæc cùm intonuisset, illi gladiis abjectis in genua se prosternere, supplicesque delicti veniam à præfecto petere. Atque his etiam manus nodis implicantur. Tum *Robinson* jubet universos in speluncam contrudi, ostioque validis arborum ramis obstructo, mandat custodi ut interficiatur si quis claustrum tentat perrumpere. Deinde socii facto agmine ad scapham se conferunt quam vectibus admotis in siccum protrahunt, carinâ deinde perforatâ. Sub horam post meridiem tertiam, tormentum è navi exploditur, ad revoca-

dos ex insulâ nautas. Quo signo ter repetito cùm nemo rediisset, alia scapha è navi profecta est ad insulam. Tunc *Robinson* cum sociis in collem se recipit. Scaphâ appulsâ, nautæ ad priorem currunt quam vident in sicco et perforatam. Jam circumspicere sociosque nomine vocare. Nemo autem fuit qui responderet. Illi decem numero erant, armati omnes. *Robinson* qui ex præfecto acceperat inter captivos tres esse qui non nisi metu coacti venerant in sceleris societatem, *Friday* gubernatoremque ad eos mittit; cùmque illi veniam orassent impetrassentque, tum armis redditis eos quæ ipse præceperit sedulò exequi jubet.

Interim qui posteriori scaphâ advecti fuerant sustulêre clamorem. Redditur et major à *Robinsonis* commilitonibus; hoc enim ille jusserat ut advenæ in nemora allicerentur. Illi scilicet voce respondentium vix auditâ, sparsi hinc inde per sylvas vagantur. Sed nemine reperto, cùm jam advesperasceret, noctem veriti, ad scapham redeunt, cursu et vano errore fessi. Atque ut quisque occurrit excipitur ab insidiantibus quorum in manus sex ita inciderunt. Cùm quatuor alii reverterentur, mittitur ad hos unus nautarum in gratiam receptorum interrogaturus, an sponte armis abjectis se submittere velint; nî faciant, insulæ procuratorem, triginta abhinc passibus, quinquaginta milites ex arce eduxisse qui ipsos cæderent. Tum *Robinson* armorum strepitum unà omnes edere jussit ad verba legati confirmanda. Priùsque illi terrore quàm bello vincuntur. "An verò delicti veniam impetraturi sumus? quidam ex iis tandem rogat. Cui præfectus in virgultis latens sic acclamavit: vocem meam agnoscis, Thoma *Smith!* Si illicò arma è manibus ceciderint, vitam habebi-

tis, *Atkins* excepto. Scilicet ille seditionis concitor fuerat. Tum universi statim arma abjicere. *Atkins* autem exclamans, præfectum obtestatur ut sibi parcat, ignoscatque, commune esse omnium scelus. Præfectus respondet, se, quod unum posset, procuratoris eum clementiæ commendaturum; quod illi placuerit expectet.

Quo facto, *Friday* cum nautis ad illos vinciendos mittitur. Jam *Robinson* qui procuratoris personam agebat, accessit cum præfecto. Hic autem de captivis eos elegit quibus eam naturæ bonitatem noverat ut ipsos sceleris commissi verè pœniteret; hi ad arcem, cæteri ad speluncam ducuntur. Ex iis qui in antrum anteà conjecti erant duos etiam adduci jussit, de quibus benè quoque sperabat. Quomodo autem cum illis egerit et quæ posteà acciderint, restat ut narretur.

CAPUT TRIGESIMUM.

Fundata colonia.—Robinson *relinquit insulam.—Quod accidit in patriam redeunti.—Quomodo vitam deinde honestam et beatam degit.*

Quibus culpa remissa fuerat, hi ante arcem collecti, decem numero erant. *Robinson* procuratoris nomine, qualem eum esse ducebant, declarat, eâ lege ipsos seditionis veniam impetraturos ut præfectum legitimum in recuperandâ nave adjuvent. Quæ sententia etiam captivis denuntiatur. Tum utrisque captivis simul et liberis unà conversandi copia data est, ut sese mutuò in fide servandâ confirmarent, cùm hæc sola sontibus patr

salutis via. Interim fabro lignario mandatur ut alterius scaphæ perforatæ carinam reficiat. Tum altera præfecto, altera gubernatori traditur, nautis inter utrumque divisis, cunctique apparatu bellico instructi vela faciunt.

Robinson cujus fortuna ex eventu hujus incœpti pendebat, tantâ animi perturbatione sollicitudineque agitabatur, ut stare loco nesciret; nunc in speluncâ sedere, nunc in collem ascendere, et quia noctu oculorum cessabat usus, auribus captare si fortè aliquid è nave audiret. Augebatur solicitudo expectatione signi de quo inter eos convenerat. Triplex scilicet explosio nondum audita erat, etsi mediâ nocte ingruente.

Et jam spès omnis abierat, cùm subitò fit sonitus è longiquo. *Robinson* quasi è somno repentè excitatus, aures erigit. Sequitur altera explosio et deinde tertia. 'Nunc constat navem esse expugnatam; nunc certò in Europam profecturus est. Tum amens lætitiâ devolare, socium in gramine recubantem excitare, amplecti, deinde ad arcem currere, sarcinasque raptim colligere. Die nondum exorto, ad collem rursus properat, eòque ubi navis in anchoris stabat oculos intendit, lucem diei plenam expectans; ac brevi conspicit præfectum navis, collem nonnullis ipsum comitantibus conscendentem. *Robinson* uno impetu ejus in amplexus provolat. Tum præfectus narrat se nave feliciter admodum potitum esse, nemine occiso, nec vulnerato quidem; scilicet obscurâ nocte ita evenisse, ut nec agnosceretur ipse, nec comites à nave prohiberentur. Turbulentissimos seditionis auctores sibi quidem obstitisse, captos verò in vincula fuisse conjectos. His dictis, cibos quosdam

delicatiores è nave afferri jubet, lætique omnes lautissimo convivio recreati sunt.

Deinde præfectus *Robinsonem* rogavit quidnam nunc sibi faciendum mandaret, quo ipsi gratiam persolveret. Huic *Robinson:* præter hesterna promissa, hæc tria te rogabo. Primùm quidem ut hic commoreris, donec pater socii mei redierit; tum ut me meosque in nave excipias, denique ut seditionis auctoribus veniam condones. Hæc sola delicti pœna sit in hâc insulâ deseri.

Præfectus hæc pacta conventaque quàm religiosissimè servaturum se pollicitus, captivos adduci jubet, pessimisque eorum designatis pœnam irrogatam denunciat; neque illi sine lætitiâ hoc audierunt, conscii quippe capitalis admissi facinoris. *Robinson* eos benignè docuit quomodo victum quærerent, illisque res suas omnes relicturum se promisit.

Dum noster hæc loquitur, *Friday* magno cursu anhelans nuntiat patrem cum Hispanis advenisse. Cuncti igitur illis obviam properant. *Friday* cæteros prævertens in amplexus patris præcurrerat. *Robinson* non sine admiratione duas mulieres inter advenas conspexit; *Dominicus*que interrogatus docet uxores esse duorum Hispanorum, quas illi in ipsâ regione susceperant. Hi verò ubi audierunt *Robinsonem* mox profecturum, nonnullosque remiges in insulâ relicturum esse, rogaverunt ut sibi quoque liceret in eâ remanere; se enim omnibus auditis quæ alii memoraverant jucundiorem illâ sibi sedem non optare. Quibus precibus *Robinson* annuit libentissimè; gaudebat imprimis duos hîc spectatâ probitate viros relinquere. Sperabat enim fore ut eorum operâ et exemplo cæteri

ad meliorem frugem reducerentur. Hâc mente alios omnes eorum auctoritati subjicere constituit.

Itaque universos arcessi jubet; sex Angli erant et duo Hispani cum uxoribus. Quibus convocatis suam *Robinson* declaravit voluntatem, his verbis: "Neminem fore spero, qui mihi jus deneget de rebus meis, id est, hâc insulâ cum omnibus quæ in eâ sunt arbitrio meo statuendi. Opto autem ut omnium cujusque vestrùm qui hîc remansuri estis conditio sit beatissima; atque ad id assequendum, certas leges non habentibus meum est instituere, vestrum autem sequi.

"Hæc igitur accipite.

"Hos ambo Hispanos ego meos in insulâ vicarios constituo. Hi præcipient, vos parebitis. His committo apparatum omnem bellicum, variaque instrumenta, eâ tamen lege ut illi vobis necessaria præbeant; vos autem cum iis honestè in pace vivatis.

"Ac principio Deum colite; nulla enim civitas firma, nisi fundamentum sit pietas.

"Proxima pietati sit justitia. Jus suum cuique tribuatur, ac ne cui quis noceat.

"De cæteris ambo Hispani viderint. Illi fines agris assignabunt, juraque, prout res postulabit, privata publicaque statuent.

"Forsan et olim dabitur de vobis audire, aut me aliquandò juvabit extremum in hâc insulâ mihi carissimâ vitæ tempus agere. Væ illi qui interea instituta mea transgressus fuerit. Ego hominem in cymbâ impositum fluctibus sævissimâ tempestate agitatis tradam hauriendum." His auditis, assensêre omnes obedientiamque polliciti sunt.

Tum noster ea notavit quæ secum aveheret: scilicet 1° vestem è pellibus à se ipso confectam,

cum umbellâ; 2° hastam propriâ quoque arte perfectam, arcum securimque siliceam; 3° psittacum, canem villosum, lamasque duos; 4° varia instrumenta quæ, cùm esset solitarius, fabricaverat. His cunctis in navem transportatis, secundoque spirante vento, proximo die proficisci constituunt. Jamque tempus adest. Tum *Robinson* lacrymans eos qui remansuri erant ad concordiam, pietatemque sequendam denuò hortatus, ultimum vale acclamat, et comitibus *Friday Dominico*que navem conscendit.

Felicissimus ad Portsmuthiam cursus fuit. Cùm navem *Robinson* opportunè hîc invenisset Hamburgum tendentem, ab Anglicæ navis præfecto discessit, atque alteram conscendere properavit; hæc brevi solvit anchoras. Dulcissima jam *Robinsonis* patria è longinquo cernitur. Jam in ostium Albis advenêre, cum subitò sæva tempestas exoritur navemque vi magnâ in oram conjicit. Tum quidquid valet diligentia, quidquid peritia, adhibetur; sed frustrà; venti vehementia omni conatu major navem abreptam in arenas agit tantâ vi ut carina disrumperetur. Irruit extemplò in eam ingens aquæ vis, adeò ut de eâ conservandâ omnes desperarent; navigantibus vix datur copia in scaphas desiliendi ut morti, si fieri possit, se eripiant.

Sic igitur *Robinson* cùm denuò naufragium fecisset, miser in portum proximum advenit, neque quidquam servavit præter canem qui vectum in scaphâ dominum natando secutus est, et psittacum in humero ejus sedentem. Multis post diebus, accepit inter varias res servatas umbellam, vestemque pelliceam fuisse repertas.

Portus ad quem scapha appulerat, octo mil passuum ab Hamburgo aberat. Audiit patr-

suum senem bonâ valetudine gaudere, matrem verò optimam vixisse. Quodquidem gravissimo eum dolore affecit. Jam navi Hamburgum profectus, quatuor horarum spatio eò advenit. Cùm sequente cane et psittaco humero insidente in terram descendisset, per circumfusam spectantium turbam in hospitium proximum se contulit. Inde nuncio ad patrem misso, curavit ut bonus senex ad filium revisendum cautè præpararetur; quod pater tantæ non capax lætitiæ occubuisset.

Jam filius ipse per plateas satis sibi cognitas ad patrios penates provolat, domumque assecutus in patris gaudio trepidantis amplexus ruit O pater! o fili! hæc tantùm ambo eloqui potuerunt. Muti, trepidi, spirituque intercluso, alter alterius è collo pendent, donec vis benigna lacrymarum animum utriusque oppressum levavit.

Intereà *Friday* miratur frequentem tectis urbem stupetque inhians innumera rerum miracula quæ nunc undique oculis obversantur. Quorum aspectu satiari non potuit. Ac primo die nullam rem ab aliâ distinguebat. tantâ animi perturbatione ut esset quasi hebes oculis et animo.

Pater *Robinsonis* institor erat. Propterea optavit ut filius in mercaturâ exerceretur, seque præstaret eum qui sibi defuncto succederet. *Robinson* verò labori consuetudine induratus patrem rogavit, ut sibi liceret scriniariorum artem discere. Itaque cum socio scriniarii cujusdam disciplinæ se tradidit, atque intra unius anni curriculum, uterque in eâ arte tantùm profecerat ut ipsi magistrorum dignitatem assequerentur. Quo facto, officinâ communi institutâ, amicitiam inter se, summo studiorum voluntatumque consensu, ad extremum vitæ diem coluerunt. Et sic perpetuâ tran-

quillitate, sanitate, industriâque fortunati ambo vixêre ad summam senectutem, posterique libenter retinebunt duorum memoriam hominum, qui cæteris documento erunt quomodo suæ quisque felicitatis artifex esse possit.

FINIS.

TABULA.

Prior numerus Caput, posterior paginam indicat.

FINIS TABULÆ.

